

แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว
ของสมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา

นายสัมพันธ์ คงมันกลาง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอก

ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

An Extension Guideline of Enhancing Rice Production Efficiency by Rice
Collaborative Farm Members in Prathai District of Nakhon Ratchasima
Province

Mr. SAMPHAN KHONGMANKLANG

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master Agriculture in Agricultural Extension and Development

School of Agriculture and Cooperatives
Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ข้าว ของสมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอ ประทาย จังหวัดนครราชสีมา
ชื่อและนามสกุล	นายสัมพันธ์ คงมันกลาง
แขนงวิชา / วิชาเอก	ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
สาขาวิชา	เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ สีสังข์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	2. ดร.วนาลัย วิริยะสุธี

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ [พิมพ์วันที่สอบได้ผลผ่านที่นี่]

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.นราธิป ศรีราม)

ชื่อวิทยานิพนธ์ แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ของ
 สมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา
 ผู้วิจัย นายสัมพันธ์ คงมันกลาง รหัสนักศึกษา 2659000935
 ปริญญา: เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)
 อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ สีสังข์ (2) ดร.วนาลัย วิริยะสุธี ปีการศึกษา
 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่ 2) สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ 3) การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว 4) ความต้องการและข้อเสนอเกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ 5) แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ ประชากรในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี พ.ศ. 2566) ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา และเป็นสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ข้าว จำนวน 1,373 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรทาโร ยามาเน ค่าความคลาดเคลื่อน 0.07 ได้จำนวน 187 ราย การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ และการใช้การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ผลการวิจัยพบว่า 1) สมาชิกนาแปลงใหญ่อายุเฉลี่ย 58.52 ปี ส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 36.54 ไร่ รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 152,252.81 บาท/ปี รายได้ภาคการเกษตรเฉลี่ย 100,112.36 บาท/ปี รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 56,430.30 บาท/ปี จำนวนสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 3.62 คน ส่วนใหญ่ใช้แหล่งเงินทุนตนเอง 2) สมาชิกนาแปลงใหญ่ส่วนใหญ่ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของตนเองและไม่ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช มีปัญหาสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าวอยู่ในระดับมากที่สุด และมีปัญหาการจัดการผลิตและตลาดข้าวอยู่ในระดับมาก 3) สมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติเป็นบางครั้งเกี่ยวกับแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวเกือบทุกประเด็น มีบางประเด็นที่มีการปฏิบัติเป็นประจำ 4) สมาชิกนาแปลงใหญ่มีความต้องการการส่งเสริมความรู้อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การจัดเตรียมดินและพื้นที่ปลูก นวัตกรรมเกี่ยวกับการจัดการน้ำในนาข้าว การควบคุมวัชพืช การป้องกันการระบาดของโรคและแมลงศัตรูข้าว และการผลิตข้าวแบบครบวงจร 5) แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ พบกลยุทธ์ 5 ด้าน ได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพัฒนาคุณภาพ การจัดการตลาด และการบริหารจัดการการผลิต

คำสำคัญ การเพิ่มประสิทธิภาพ นาแปลงใหญ่ การส่งเสริมการผลิตข้าว

Thesis title: “An Extension Guideline of Enhancing Rice Production Efficiency by Rice Collaborative Farm Members in Prathai District of Nakhon Ratchasima Province”

Researcher: “Mr. SAMPHAN KHONGMANKLANG”; ID: “2659000935”;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural and Development);

Thesis advisors: (1) Associate Professor Dr. Sunan Seesang;(2) Dr. Wanalai

Viriyasuthee ; Academic year: 2023

Abstract

The objectives of this research were to study (1) personal and socio-economic situations of collaborative farm members, (2) rice farming situations and problems of collaborative farm members, (3) practice of collaborative farm members for enhancing rice production efficiency, (4) needs and suggestions of collaborative farm members for enhancing rice production efficiency, and (5) guideline for an extension of enhancing rice production efficiency to collaborative farm members. The research population was 1,373 in-seasoned rice farmers participating in collaborative farms in Prathai District of Nakhon Ratchasima Province for the 2023 production year. The samples were calculated by Taro Yamane's formula with an error of 0.057 accounting for 187 farmers and selected by simple random sampling. The data were collected by a structural interview questionnaire and analyzed to determine frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, and ranking. SWOT analysis was also applied. The research findings showed that (1) collaborative farm members were average 59.63 years old and most of them finished primary education. They owned an average of 36.54 rai and had average of 3.62 family labors. The averages of annual household, farm and non-farm incomes were 152,252.81, 100,112.36, and 56,430.30 baht respectively. Most of them had their own farm budget. (2) Most of them had their own seeds and hadn't applied chemical herbicides and pesticides. They had most problems of environments, production and marketing management were indicate at high levels. (3) They had performed occasionally in accordance with enhancing rice production efficiency guidelines of most topics, only some of contents were practiced as a routine. (4) They indicated knowledge needs at high level such as soil and planting area preparation, innovation of water management in rice paddy, weeds control, disease and insect prevention, and complete rice planting cycle. Furthermore (5) The guideline for an extension of enhancing rice production efficiency to rice collaborative farm members included production cost reduction, enhancing production efficiency, quality management, marketing management, and production management.

Keywords : Enhancing rice production efficiency, Rice collaborative farm, Extension of rice production

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สำเร็จล่วงได้หากปราศจากความอนุเคราะห์จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิวา พาโคกทม ประธานกรรมการสอบปกป้องวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ สีสังข์ อาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ ดร.วนาลัย วิริยะสุธี อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้สละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษา แนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนสำเร็จเรียบร้อย

อีกทั้งขอขอบคุณเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่าง ที่ได้กรุณาสละเวลาตอบแบบสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิจาก สำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา และสำนักงานเกษตรอำเภอประทายที่ให้ความอนุเคราะห์ด้วยดี เสมอมา

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณครอบครัว เพื่อน ๆ ที่ให้การสนับสนุนและกำลังใจในการศึกษา จนสำเร็จล่วงไปได้ด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ในการวางแผน แนวทางการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป

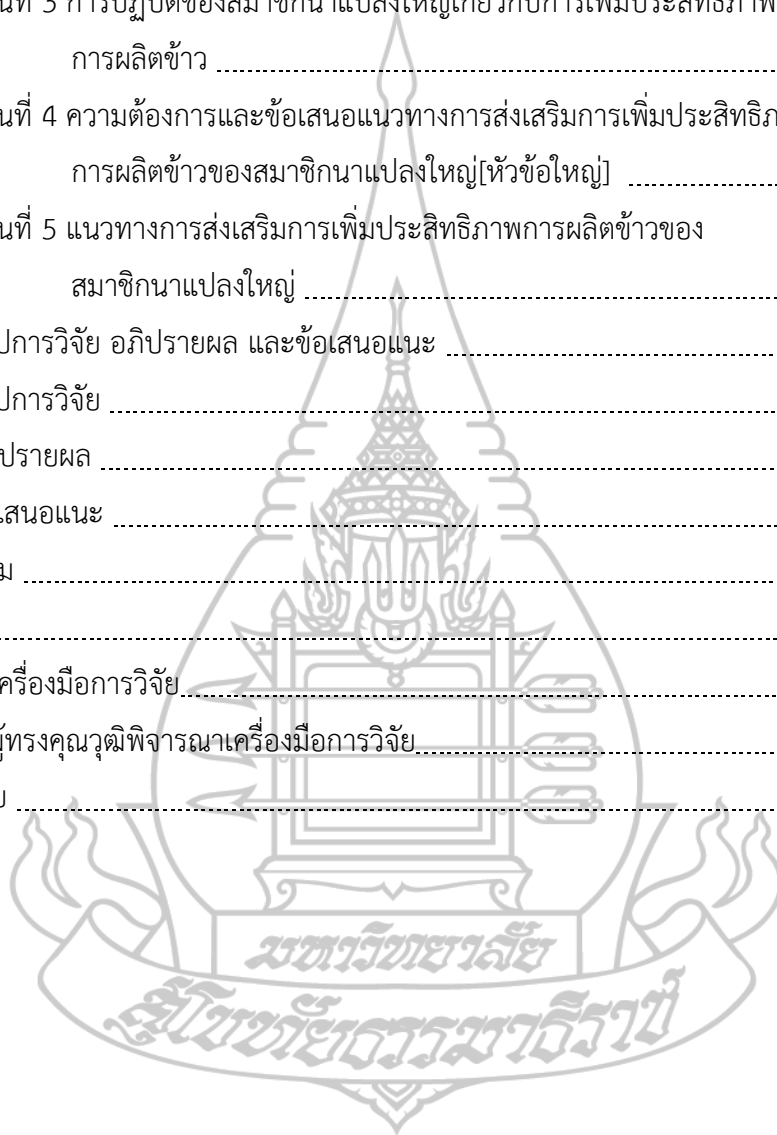
นายสัมพันธ์ คงมันกลาง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญภาพ	ญ
สารบัญตาราง	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	2
ขอบเขตการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
บริบททั่วไปของอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา	6
ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรของอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา	12
การส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่	15
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการทำเกษตร	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	28
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	28
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	29
การเก็บรวบรวมข้อมูล	32
การวิเคราะห์ข้อมูล	34
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	36
ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่	36
ตอนที่ 2 สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่	44

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 3 การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตข้าว	56
ตอนที่ 4 ความต้องการและข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่[หัวข้อใหญ่]	59
ตอนที่ 5 แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของ สมาชิกนาแปลงใหญ่	66
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	82
สรุปการวิจัย	82
อภิปรายผล	92
ข้อเสนอแนะ	97
บรรณานุกรม	100
ภาคผนวก	103
ก เครื่องมือการวิจัย	104
ข ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือการวิจัย.....	117
ประวัติผู้วิจัย	119

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 ความเหมาะสมของกลุ่มดินกับการปลูกพืช	9
ตารางที่ 2.2 สถิติปริมาณน้ำฝนในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2555 – 2565 รายเดือน	11
ตารางที่ 2.3 สถิติปริมาณน้ำฝนในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2555 – 2565 รวมและเฉลี่ยแต่ละเดือน	11
ตารางที่ 2.4 จำนวนครัวเรือนและประชากรในอำเภอประทายจังหวัดนครราชสีมา	12
ตารางที่ 2.5 พื้นที่ทำการเกษตรในอำเภอประทายจังหวัดนครราชสีมา	13
ตารางที่ 2.6 ความเหมาะสมของพื้นที่ปลูกข้าวในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา	14
ตารางที่ 4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกนาแปลงใหญ่	36
ตารางที่ 4.2 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่	38
ตารางที่ 4.3 สภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่	45
ตารางที่ 4.4 สรุปรายการต้นทุนการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่	52
ตารางที่ 4.5 ปัญหาสภาพการผลิต/สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าว ของสมาชิกนาแปลงใหญ่	53
ตารางที่ 4.6 ปัญหาสภาพการผลิต/สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าวของ สมาชิกนาแปลงใหญ่	55
ตารางที่ 4.7 การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตข้าว	57
ตารางที่ 4.8 ความต้องการของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับความรู้และนวัตกรรม การผลิตข้าว	60
ตารางที่ 4.9 ความต้องการของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร	61
ตารางที่ 4.10 ความต้องการของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการสนับสนุนจาก หน่วยงานภาครัฐ	63
ตารางที่ 4.11 ข้อเสนอในการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของ สมาชิกนาแปลงใหญ่	64

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ภาพที่ 2.1 แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา.....	7
ภาพที่ 2.2 แผนที่แสดงขอบเขตการปกครองของอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา.....	8
ภาพที่ 2.3 แผนที่แสดงแหล่งน้ำธรรมชาติในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา	10
ภาพที่ 2.4 พื้นที่การปลูกข้าวจริงในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา	15
ภาพที่ 2.5 องค์ประกอบของแปลงใหญ่	17

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก แต่ที่ผ่านมามีภาคเกษตรของประเทศไทยยังต้องเผชิญกับปัญหาทางการผลิตสินค้าเกษตร ทั้งในด้านของความเสี่ยงต่อโรคภัย พืชขาดน้ำ ปัญหาภัยแล้งและอุทกภัย ปัญหาด้านราคาสินค้าที่มีความผันผวน รวมไปถึงปัญหาด้านการผลิตที่ยังมีประสิทธิผลการผลิตต่ำ ส่งผลให้ภาครัฐมีความพยายามที่จะเข้ามาแก้ปัญหาดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนในภาคเกษตรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและสามารถทำการผลิตได้อย่างยั่งยืน โดยมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้ขับเคลื่อนการแก้ปัญหาที่สำคัญ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาของกระทรวง (road map) โดยมีโครงการที่สำคัญ คือ การปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตร ด้านสินค้าพืช ปศุสัตว์และสินค้าประมง โดยมีการดำเนินการมาตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2558 และในการปรับโครงสร้างการผลิตนั้นจะให้ความสำคัญในเรื่องของการลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรรายย่อย เพิ่มผลผลิตต่อไร่ เพิ่มศักยภาพในการโดยการรวมแปลงเป็นแปลงใหญ่ ก่อให้เกิดกิจกรรมลดต้นทุนการผลิต รวมทั้งเป็นการเพิ่มโอกาสในการแข่งขันให้กับสินค้าเกษตร (อภิชาติ พงษ์ศรีหตุลชัย, 2557)

การเพิ่มผลผลิตจัดเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการสูญเสียน้อยที่สุด เพื่อผลิตสินค้าและบริการสนองตอบ ความต้องการของมนุษย์ที่แตกต่างและหลากหลายให้ได้รับความพึงพอใจสูงสุด การเพิ่มผลผลิต ประกอบด้วย 2 แนวคิดคือ 1) แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ การเพิ่มผลผลิตตามแนวคิดทางวิทยาศาสตร์คือ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในการผลิตอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งการเพิ่มผลผลิตตามแนวคิดนี้อาจใช้วิธีการ ลดต้นทุน ลดการสูญเสีย ปรับปรุงกระบวนการผลิต และมุ่งเน้นการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และ 2) แนวคิดทางเศรษฐกิจและสังคม การเพิ่มผลผลิตตามแนวคิดทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นทัศนคติในจิตใจของคนที่จะแสวงหาทางปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้นอยู่เสมอบนพื้นฐานของความเชื่อในความก้าวหน้าและความสามารถของมนุษย์ (Insorn, 2009)

อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่ปลูกข้าวที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร ทั้งหมด 244,046.61 ไร่ จำนวนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนฯ จำนวน 13,907 ครัวเรือน

(สำนักงานเกษตรอำเภอประทาย, 2565) โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น และไม่สามารถกำหนดราคาจำหน่ายผลผลิตได้ จึงเกิดการรวมกลุ่มมาแปลงใหญ่ เพื่อลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพ วางแผนการตลาด และเน้นการบริหารจัดการ ผู้วิจัยสนใจศึกษาเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวของสมาชิกกลุ่มมาแปลงใหญ่อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าวแก่เกษตรกรที่มีความสนใจส่งผลให้ต้นทุนการผลิตลดลงและผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกมาแปลงใหญ่
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกมาแปลงใหญ่
- 2.3 เพื่อศึกษาการปฏิบัติของสมาชิกมาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว
- 2.4 เพื่อศึกษาความต้องการและข้อเสนอเกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกมาแปลงใหญ่
- 2.5 เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกมาแปลงใหญ่

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูล แนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย ดังนี้

3.1 ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกมาแปลงใหญ่

3.1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

3.1.2 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพของครัวเรือน รายได้ครัวเรือนต่อปี แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการทำการเกษตร จำนวนแรงงานในครัวเรือน และประสบการณ์การทำงาน

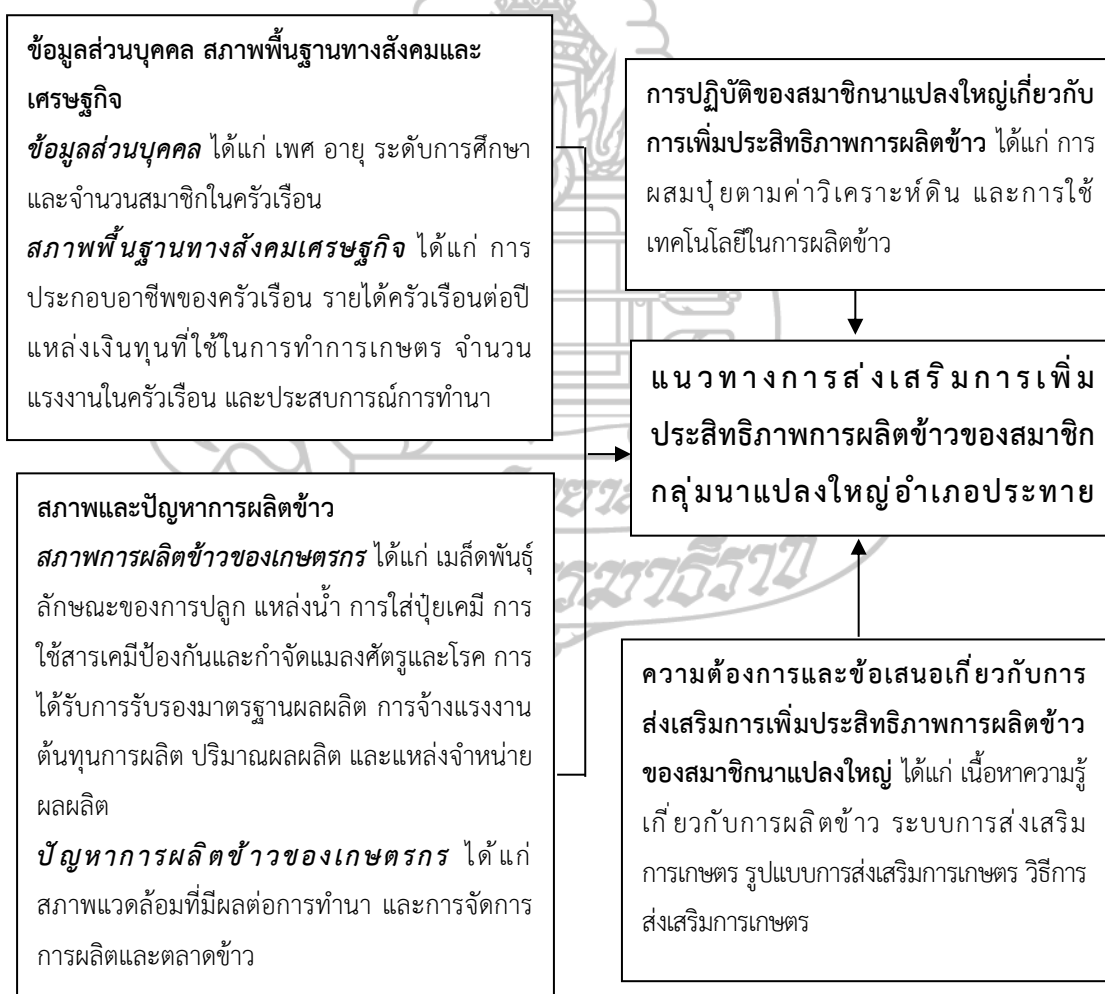
3.2 สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

3.2.1 *สภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร* ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ ลักษณะของการปลูก แหล่งน้ำ การใส่ปุ๋ยเคมี การใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูและโรค การได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิต การจ้างแรงงาน ต้นทุนการผลิต ปริมาณผลผลิต และแหล่งจำหน่ายผลผลิต

3.2.2 *ปัญหาการผลิตข้าวของเกษตรกร* ได้แก่ สภาพการผลิต/สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าว และการจัดการผลิตและตลาดข้าว

3.3 *การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว* ได้แก่ การผสมปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน และการใช้เทคโนโลยีในการผลิตข้าว

3.4 *ความต้องการและข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่* ได้แก่ เนื้อหาความรู้ ระบบการส่งเสริมการเกษตร รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร และวิธีการส่งเสริมการเกษตร

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

4.1 **ขอบเขตด้านสถานที่** การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปีในอำเภอ
ประเทาย จังหวัดนครราชสีมา เท่านั้น

4.2 **ขอบเขตด้านประชากร** ผู้วิจัยกำหนดประชากรเป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี (เริ่ม
เพาะปลูก 1 เมษายน 2566 ถึง 31 ตุลาคม 2566) ในเขตอำเภอประเทาย จังหวัดนครราชสีมาเท่านั้น

4.3 **ขอบเขตเชิงเนื้อหา** ทำการศึกษาด้านสภาพและปัญหาการผลิตข้าว แนวทางการ
ส่งเสริมการลดต้นทุนการทำเกษตรแบบแปลงใหญ่ของเกษตรกร และความต้องการของสมาชิกนา
แปลงใหญ่และข้อเสนอแนะการผลิตข้าวของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

4.4 **ขอบเขตเชิงเวลา** ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ตั้งแต่เดือน
มีนาคม 2567 ถึง เดือนพฤษภาคม 2567

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 **เกษตรกร** หมายถึง เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ข้าว ในอำเภอประเทาย
จังหวัด นครราชสีมา

5.2 **เกษตรแปลงใหญ่** หมายถึง เกษตรกรตั้งแต่ 30 รายขึ้นไปที่มีอาชีพเดียวกันในพื้นที่
ใกล้เคียงกันรวมกลุ่มการผลิตและการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิต โดยมี
หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้คำปรึกษา ติดตาม และประเมินผล

5.3 **ต้นทุนการผลิต** หมายถึง ต้นทุนการปลูกข้าวในหนึ่งรอบการเพาะปลูก อาทิ ค่า
เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ฮอร์โมน/อาหารเสริม สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ค่าจ้างแรงงานคนและเครื่องจักร ค่า
น้ำมัน/ไฟฟ้า ค่าเช่าพื้นที่ และค่าขนส่ง ฯลฯ

5.4 **การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว** หมายถึง การปรับปรุงและพัฒนากระบวนการ
ผลิตข้าว เน้นการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิต ยกกระตักการผลิตข้าวให้มีคุณภาพได้มาตรฐานและ
ปลอดภัย

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการทำแผนการส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ เพื่อให้การทำการเกษตรในพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6.2 เกษตรกร ทำให้ทราบถึงปัญหาการผลิตข้าวของเกษตรกรและสามารถนำปัญหาที่เกิดขึ้นมา กำหนดเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรในพื้นที่

6.3 หน่วยงานอื่น ๆ ได้ทราบข้อมูลการผลิตข้าวและต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา และยังสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในงานด้านการเกษตรที่เกี่ยวข้องต่อไปได้

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ผู้ศึกษาได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมา กำหนดกรอบแนวคิด โดยมีประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. บริบททั่วไปของอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา
2. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรของอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา
3. การส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการทำเกษตร
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. บริบททั่วไปของอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา

สำนักงานเกษตรอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา (2566) ระบุถึง สภาพทั่วไปของ อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย ลักษณะที่ตั้งอาณาเขต การแบ่งเขตการปกครอง ลักษณะภูมิประเทศ ข้อมูลด้านชีวภาพ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ และข้อมูลด้านการทำการเกษตรของ อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ไว้ดังนี้

1.1 ที่ตั้งอาณาเขต

อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา มี 13 ตำบล 151 หมู่บ้าน อยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะทางประมาณ 96 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 422 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณพื้นที่ 600 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 368,840 ไร่ อำเภอประทายตั้งอยู่ทาง ตอนใต้ของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง ดังนี้

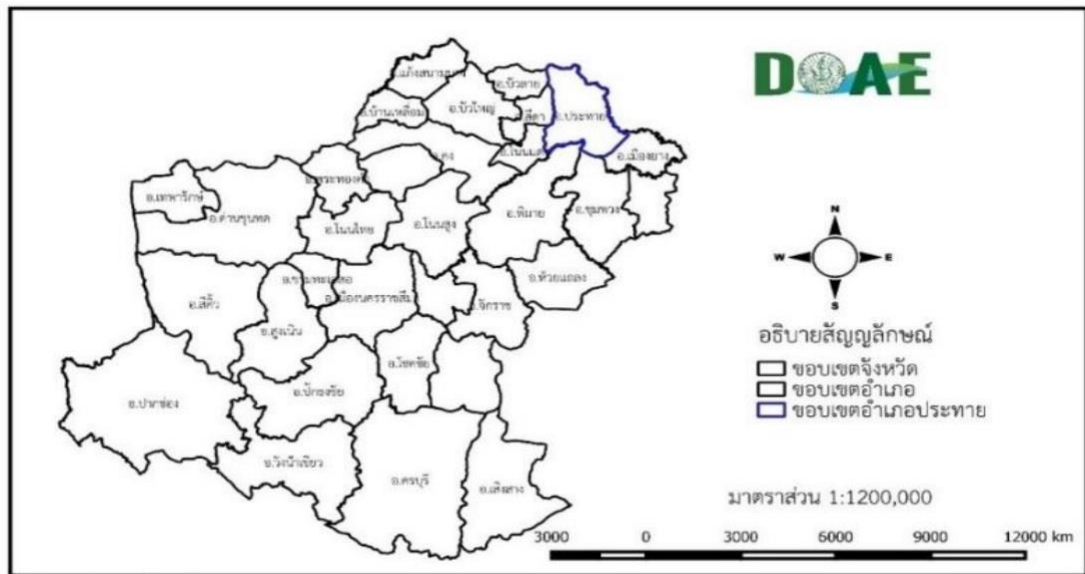
ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอพลและอำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

ทิศตะวันออกเฉียง ติดต่อกับอำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอชุมพวง และอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอโนนแดงและอำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา

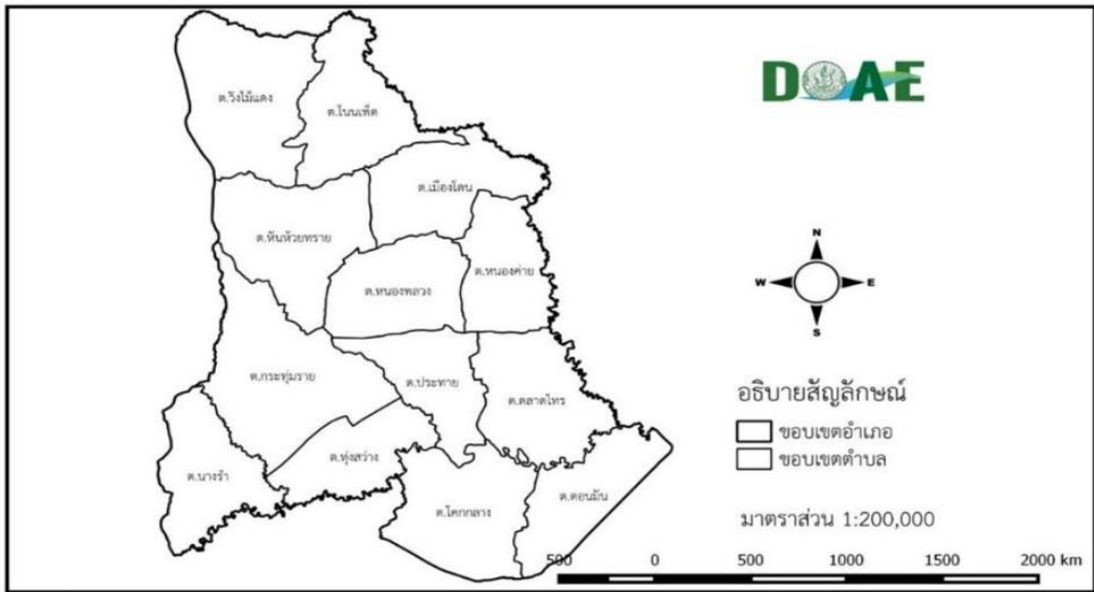

ภาพที่ 2.1 แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา
ที่มา สำนักงานเกษตรอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา (2566)

1.2 การแบ่งเขตการปกครอง

อำเภอประทายแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 13 ตำบล 151 หมู่บ้าน
(สำนักงานเกษตรอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา, 2566) ได้แก่

- 1) ตำบลกระทุ่มราย จำนวน 17 หมู่บ้าน
- 2) ตำบลนางรำ จำนวน 13 หมู่บ้าน
- 3) ตำบลทุ่งสว่าง จำนวน 8 หมู่บ้าน
- 4) ตำบลโคกกลาง จำนวน 9 หมู่บ้าน
- 5) ตำบลดอนมัน จำนวน 10 หมู่บ้าน
- 6) ตำบลหนองค่าย จำนวน 14 หมู่บ้าน
- 7) ตำบลเมืองโดน จำนวน 7 หมู่บ้าน
- 8) ตำบลหนองพลวง จำนวน 12 หมู่บ้าน
- 9) ตำบลหันห้วยทราย จำนวน 9 หมู่บ้าน
- 10) ตำบลวังไม้แดง จำนวน 11 หมู่บ้าน
- 11) ตำบลโนนเพ็ด จำนวน 11 หมู่บ้าน
- 12) ตำบลประทาย จำนวน 17 หมู่บ้าน
- 13) ตำบลตลาดไพร จำนวน 13 หมู่บ้าน

ภาพที่ 2.2 แผนที่แสดงขอบเขตการปกครองของอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ที่มา สำนักงานเกษตรอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา (2566)

1.3 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบ และมีที่ราบลุ่มบริเวณติดอ่างเก็บน้ำมีความลาดเทไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เล็กน้อย พื้นที่ของอำเภอประทายตั้งอยู่ส่วนทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ จังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่ดอน นาหลุ่ม มีความลาดเอียงของพื้นที่ ร้อยละ 0-2 อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 170-180 เมตร ลักษณะดินประกอบด้วย ดินร่วน ดินร่วนปนทราย ดินเหนียว แต่มีบางพื้นที่ในอำเภอดินจะเป็นดินเค็ม และดินปนก้อนหินลูกรัง ดินร่วนมีก้อนหิน

1.4 สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศ อยู่ในภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน มี 3 ฤดู ได้แก่

1. ฤดูร้อน ระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม
2. ฤดูฝน ระหว่างเดือน มิถุนายน – ตุลาคม
3. ฤดูหนาว ระหว่างเดือน พฤศจิกายน – มกราคม

สภาพภูมิอากาศทั่วไปค่อนข้างแห้งแล้ง และมีฤดูหนาวและฝน ช่วงสั้นๆ มีอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีอยู่ที่ 16 – 42 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยอยู่ที่ 900 - 1,180 มิลลิเมตร/ปี

1.5 ลักษณะดินและกลุ่มชุดดิน

อำเภอประทายมีกลุ่มดินเหมาะสมกับการปลูกพืช จำนวน 16 กลุ่มชุดดิน โดยมีรายละเอียด ดังนี้กลุ่มชุดดินที่ 18,41,56,20,20 SA,22,35,40,25,4,49,59,35b,40b,49b,3 (กรมพัฒนาที่ดิน, 2566)

1.5.1 ลักษณะโดยทั่วไป เนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทรายเป็นดินลึก มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติค่อนข้างต่ำดินชั้นบน pH 6.0-7.0 ส่วนดินชั้นล่าง pH ประมาณ 5.5-6.5 ปัญหาในการใช้ประโยชน์ พืชมีโอกาสเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ ฤดูฝนมีน้ำแช่ขังนาน 4 เดือน

1.5.2 ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช ดินมีการระบายน้ำค่อนข้างเร็วถึงเร็ว ในช่วงฤดูฝนมีน้ำขังนานระหว่าง 3-4 เดือน จึงมีศักยภาพเหมาะสมในการทำนามากกว่าการปลูกพืชไร่ พืชผัก และผลไม้ ยกเว้น ถ้าได้มีการปรับปรุงแก้ปัญหามาอย่างใดก็ตาม ในสภาพปัจจุบันสามารถปลูกพืชไร่ และพืชผักอายุสั้นได้ในช่วงฤดูแล้ง ถ้ามีแหล่งน้ำเสริม

1.5.3 ประโยชน์ใช้ทำนา ปลูกไม้ผล ปลูกผัก

ตารางที่ 2.1 ความเหมาะสมของกลุ่มดินกับการปลูกพืช

ความลึก	อินทรีย์วัตถุ	ความจุ แลกเปลี่ยน แคตไอออน	ความอิ่มตัว เบส	ฟอสฟอรัสที่ เป็นประโยชน์	โปแตสเซียม ที่เป็น ประโยชน์	ความอุดม สมบูรณ์ของดิน
0-25	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง
26-50	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง
51-100	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง

ที่มา กรมพัฒนาที่ดิน, 2566

1.6 แหล่งน้ำ

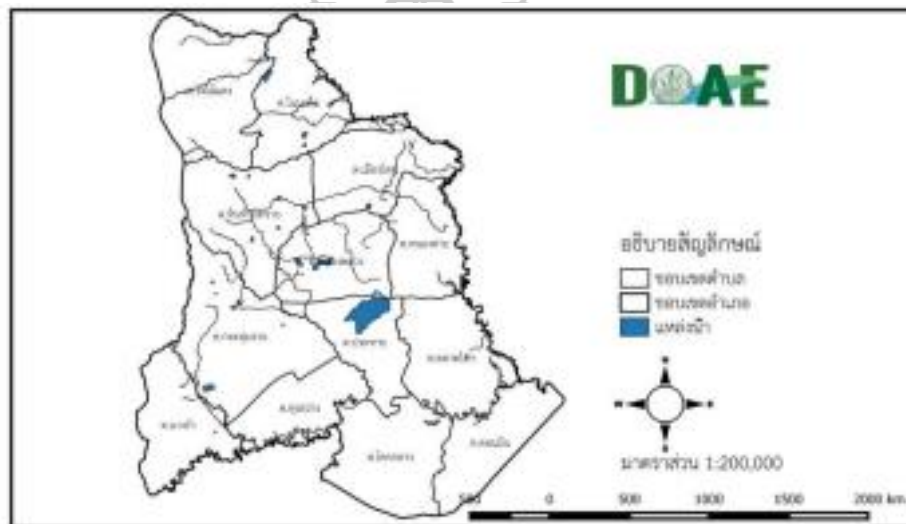
1.6.1 แหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำในอำเภอประทายที่สำคัญคือ มีลำน้ำตามธรรมชาติที่ไหลผ่าน 2 สาย ได้แก่ 1.ลำสะเทต มีน้ำ ลึกเฉลี่ย 3.00 เมตร ไหลจากลำเชียงไกรมาทางทิศใต้อำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา เข้าสู่พื้นที่อำเภอ ประทาย ในพื้นที่ตำบลนางรำ ตำบลทุ่งสว่าง ตำบลประทาย ตำบลโคกกลาง ตำบลตลาดไทร และตำบลดอนมัน และไหลบรรจบลำแอก บริเวณบ้านปลักแรด ตำบลดอนมัน อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา เชื่อมต่อดำบล หนองเยือง จังหวัดบุรีรัมย์ ก่อนจะลงลำน้ำมูลในเขตพื้นที่อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ 2.ลำแอก มีน้ำลึก เฉลี่ย 2.50 เมตร ไหลมาจากลำน้ำชีทางทิศตะวันตกจากอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ไหลผ่านเข้าสู่พื้นที่อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา มาทางตำบลวังไม้แดง ตำบลโนนเพ็ด ตำบลเมืองโดน ตำบลหนองค่าย และตำบลตลาดไทร ก่อนที่จะมาบรรจบกับลำสะเทตบริเวณบ้านปลักแรด ตำบลดอนมัน อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา เชื่อมต่อดำบลหนองเยือง จังหวัดบุรีรัมย์ และไหลลงสู่ ลำน้ำมูลในเขตพื้นที่อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งลำสะเทต จะมีน้ำตลอดปี และลำแอกจะมีน้ำเป็นไหลเป็นบางช่วงแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ตามธรรมชาติ กรมส่งเสริมการเกษตร (2566)ได้แก่

1) *บึงกระโดน* ตั้งอยู่ที่ตำบลประทาย เป็นอ่างเก็บน้ำที่ใหญ่ที่สุดในอำเภอประทาย มีเนื้อที่ 3,500 ไร่ พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว และใช้เพื่อการเกษตร ในช่วงฤดูแล้งจะมีปริมาณน้ำลดลง แต่จะมีน้ำตลอดปี

2) *อ่างเก็บน้ำนางรำ* ตั้งอยู่ที่ตำบลนางรำ มีน้ำเพื่อใช้ทำประปาและใช้เพื่อการเกษตรตลอด ปี มีเนื้อที่ประมาณ 200 ไร่

3) *ลำห้วยแยะ* ไหลผ่านตำบลกระทุ่มราย ตำบลนางรำ และไหลลงลำสะเทต บริเวณบ้านวังม่วง ตำบลทุ่งสว่าง อำเภอประทาย มีระยะทาง 4,000 เมตร จะมีน้ำไหลเฉพาะฤดูฝนเท่านั้น

4) *ลำห้วยเตย* ไหลผ่านตำบลหันห้วยทราย ตำบลหนองพลวง ตำบลประทาย และไหลลงลำสะเทต บริเวณบ้านหันเตย ตำบลประทาย อำเภอประทาย มีระยะทาง 7,000 เมตร จะมีน้ำไหลเฉพาะฤดูฝน เท่านั้น

ภาพที่ 2.3 แผนที่แสดงแหล่งน้ำธรรมชาติในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ที่มา กรมส่งเสริมการเกษตร (2566)

1.6.2 น้ำฝน จากสถิติปริมาณน้ำฝนในช่วง พ.ศ. 2555-65 อำเภอประทายมีปริมาณน้ำฝนมากในช่วงเดือนมิถุนายน – กันยายน ช่วงเวลาอื่นมีปริมาณไม่มากนัก และบางช่วงมีฝนตกน้อย คือ ช่วงเดือนพฤศจิกายน – กุมภาพันธ์ และเดือนธันวาคมไม่มีฝนตกในทุกปี (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2566) รายละเอียดแสดงในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 สถิติปริมาณน้ำฝนในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2555 – 2565 รายเดือน

เดือน/ปี	(มม.)										
	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
มกราคม	0	0	0	12.2	15	5.8	0	0	0	0	0
กุมภาพันธ์	0	0	0	12.2	0	0	9.7	0	0	0	18
มีนาคม	19.6	20.2	33	37.2	0	64.7	10	17.5	111.7	15	77.6
เมษายน	81.4	13.7	155	64	77.1	3.2	52	67	46	63.7	66.7
พฤษภาคม	146.9	153.5	166.7	35	165.8	74.6	45.8	97.6	66.6	98.8	162.2
มิถุนายน	90	97.9	245.4	143	353.5	219.5	60.9	65.2	150.5	83.9	32.1
กรกฎาคม	73.6	283.4	75	195.5	135	303.8	110.1	4.3	155.1	196.2	292.8
สิงหาคม	66.6	127.6	125.6	222.4	274.5	148.9	71.5	86.5	127.7	58.2	259.8
กันยายน	176.6	347.6	105.3	114.4	290.4	119.4	110.1	134	219.7	222.8	357.6
ตุลาคม	3.8	81	2.6	82.3	138.3	87.1	33.5	0	88	126.9	52.6
พฤศจิกายน	35.5	0	2	38	114.6	0	0	0	0	0	0
ธันวาคม	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
รวม	694	1,124.9	910.6	956.2	1,564.2	1,027	503.6	472.1	965.3	865.5	1,319.4

ที่มา Farmer Map Report กรมส่งเสริมการเกษตร, 2566

ตารางที่ 2.-3 สถิติปริมาณน้ำฝนในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2555 – 2565 รวมและเฉลี่ยแต่ละเดือน

เดือน	รวม	เฉลี่ย
มกราคม	33	3.00
กุมภาพันธ์	39.9	3.63
มีนาคม	406.5	36.95
เมษายน	689.8	62.71
พฤษภาคม	1,213.5	110.32
มิถุนายน	1,541.9	140.17
กรกฎาคม	1,824.8	165.89
สิงหาคม	1,569.3	142.66
กันยายน	2,197.9	199.81
ตุลาคม	696.1	63.28
พฤศจิกายน	190.1	17.28
ธันวาคม	0	0
รวม	10,402.8	945.71

ที่มา Farmer Map Report กรมส่งเสริมการเกษตร, 2566

1.7 เส้นทางคมนาคม

เส้นทางคมนาคมหลักในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา มีทางหลวงแผ่นดิน 2 สาย ได้แก่

- 1) ถนนสายนครราชสีมา – ยโสธร หมายเลข 207
- 2) ถนนสายชุมพวง – บัวใหญ่ หมายเลข 202

2. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรของอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา

2.1 จำนวนครุฑเรือและประชากรการเกษตร

อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนครุฑเรือทั้งหมด 22,829 ครุฑเรือ โดยประกอบอาชีพหลักทางการเกษตร จำนวน 14,539 ครุฑเรือ คิดเป็นร้อยละ 63.69 แต่ละครอบครัวมีสมาชิกเฉลี่ย 3.38 คน โดยประชากรรวม จำนวน 77,242 คน เพศชาย จำนวน 38,254 คน (ร้อยละ 49.52) เพศหญิง จำนวน 38,988 คน (ร้อยละ 50.48) (อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา, 2565) รายละเอียดแสดงในตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.4 จำนวนครุฑเรือและประชากรในอำเภอประทายจังหวัดนครราชสีมา

	ตำบล	จำนวนครุฑเรือ		ประชากร (คน)		
		ทั้งหมด	เกษตรกร	ชาย	หญิง	รวม
1.	ประทาย	4,303	727	4,951	5,238	10,189
2.	นางรำ	1,513	988	2,850	2,934	5,784
3.	หันห้วยทราย	1,636	1,379	2,734	2,738	5,472
4.	กระพุ่มราย	2,134	1,547	3,522	3,660	7,182
5.	หนองพลวง	1,625	1,084	2,811	2,857	5,668
6.	วังไม้แดง	1,815	1,541	3,152	3,188	6,340
7.	เมืองโดน	1,022	810	1,983	1,999	3,982
8.	โนนเพ็ด	1,513	1,166	2,830	2,824	5,654
9.	โคกกลาง	1,666	1,263	2,968	2,988	5,956
10.	ดอนมัน	1,399	1,057	2,689	2,625	5,314
11.	ทุ่งสว่าง	1,328	766	2,339	2,398	4,737

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

ตำบล	จำนวนครัวเรือน		ประชากร (คน)		
	ทั้งหมด	เกษตรกร	ชาย	หญิง	รวม
12. ตลาดไทร	1,551	1,175	2,906	2,977	5,883
13. หนองค่าย	1,324	1,036	2,519	2,562	5,081
รวม	22,829	14,539	38,254	38,988	77,242

ที่มา อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา, 2565

2.2 พื้นที่ทำการเกษตร

อำเภอประทายมีพื้นที่ทั้งหมด จำนวน 368,840 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 306,338 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 83.05 โดยมีประเภทของการเกษตร ดังนี้

- ทำนา จำนวน 244,425.54 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 79.79
- พืชไร่ จำนวน 1,270 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.41
- ผัก จำนวน 1,082 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.35
- ไม้ยืนต้น จำนวน 5,956 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.94
- ยางพารา จำนวน 117 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.03
- เกษตรอื่น ๆ จำนวน 31,160 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.17
- ไม่ระบุว่าทำการเกษตรชนิดใด จำนวน 22,327.46 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.29

รายละเอียดแสดงในตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.5 พื้นที่ทำการเกษตรในอำเภอประทายจังหวัดนครราชสีมา

ตำบล	จำนวนพื้นที่ (ไร่)			ประเภทของการเกษตร				
	ทั้งหมด	การเกษตร	นา	พืชไร่	ผัก	ไม้ยืนต้น	ยางพารา	อื่น ๆ
1. ประทาย	29,375	19,974	9644.85	46	-	335	-	5,034
2. นางรำ	24,375	21,366	14,785.31	60	-	150	10	5,976
3. หันห้วยทราย	30,625	27,230	24,962.54	-	214	198	-	1,262
4. กระทุ่มราย	45,625	35,182	28,421.75	-	-	170	15	4,186
5. หนองพลวง	26,468	20,937	17,807.64	12	15	609	20	1,795
6. วังไม้แดง	34,669	33,209	25,395.38	950	207	1,628	20	3,106
7. เมืองโดน	22,500	15,905	13,728.38	-	458	521	-	900
8. โนนเพ็ด	31,875	24,464	20,328.91	52	150	1,332	-	829
9. โคกกลาง	31,453	26,926	22413.98	18	-	102	12	137

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

ตำบล	จำนวนพื้นที่ (ไร่)			ประเภทของการเกษตร				
	ทั้งหมด	การเกษตร	นา	พืชไร่	ผัก	ไม้ยืนต้น	ยางพารา	อื่น ๆ
10. ดอนมั้น	23,125	22,838	19,461.39	12	-	230	-	839
11. พุ่งสว่าง	18,750	15,900	11,457.98	-	-	91	26	4,218
12. ตลาดไทร	29,375	24,356	19,581.69	100	20	100	-	2,090
13. หนองค่าย	20,625	18,051	16,435.74	20	18	490	14	788
รวม	368,840	306,338	244,425.54	1,270	1,082	5,956	117	31,160

ที่มา อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา, 2565

2.3 พื้นที่ปลูกข้าว

อำเภอบึงสามพันมีการจัดพื้นที่ตามความเหมาะสมในการทำนา จำนวนรวม 259,888.75 ไร่ มีการจำแนก ดังนี้ (agri-map-online.moac.go.th, 2566)

- พื้นที่เหมาะสมมาก จำนวน 151.87 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.05
- พื้นที่เหมาะสมปานกลาง จำนวน 63,650.06 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 24.50
- พื้นที่เหมาะสมน้อย จำนวน 193,356.45 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 74.40
- พื้นที่ไม่เหมาะสม จำนวน 2,730.37 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.05

รายละเอียดแสดงในตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.6 ความเหมาะสมของพื้นที่ปลูกข้าวในอำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา

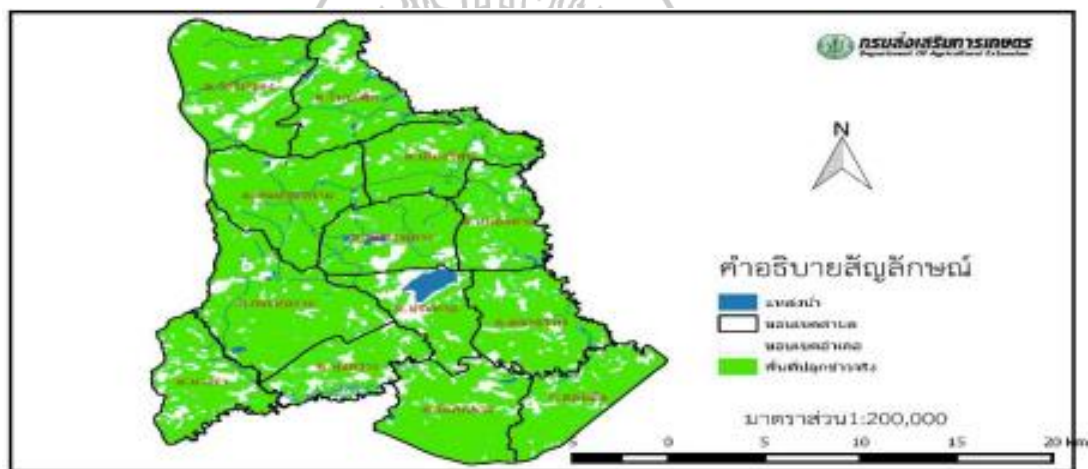
ตำบล	จำนวนพื้นที่ตามความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว (ไร่)				รวม
	เหมาะสมมาก	เหมาะสมปานกลาง	เหมาะสมน้อย	ไม่เหมาะสม	
1. ประทาย	-	1,455.55	8,695.59	-	10,151.14
2. นางรำ	-	3,766.45	11,351.40	490.29	15,608.14
3. หันห้วยทราย	-	8,294.16	18,759.00	-	27,053.16
4. กระทุ่มราย	-	1,981.46	31,061.80	4.83	33,048.09
5. หนองพลวง	-	5,155.69	13,217.40	-	16,373.09
6. วังไม้แดง	-	9,894.71	15,598.50	310.93	25,804.13
7. เมืองโพน	-	4,732.09	16,063.30	-	20,795.39

ตารางที่ 2.6 (ต่อ)

ตำบล	จำนวนพื้นที่ตามความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว (ไร่)				
	เหมาะสม มาก	เหมาะสม ปานกลาง	เหมาะสม น้อย	ไม่ เหมาะสม	รวม
8. โนนเพ็ด	-	8,887.38	10,286.50	647.58	19,821.46
9. โคกกลาง	32.78	2,470.59	20,305.10	428.23	23,236.69
10. ดอนมัน	-	5,185.24	12,890.10	-	18,075.34
11. พุงสว่าง	13.41	3,557.63	7,549.76	848.52	11,969.32
12. ตลาดไทร	105.68	5,325.23	15,198.60	-	20,269.51
13. หนองค่าย	-	2,943.88	12,379.40	-	15,323.28
รวม	151.87	63,650.06	193,356.45	2,730.38	259,888.75

ที่มา agri-map-online.moac.go.th, 2566

ภาพที่ 2.4 พื้นที่การปลูกข้าวจริงในอำเภอประเทาย จังหวัดนครราชสีมา

ที่มา agri-map-online.moac.go.th, 2566

3. การส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

3.1 แนวเกี่ยวกับการส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่

นโยบายเกษตรแปลงใหญ่ คือระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่มีมติใหม่ที่รัฐบาลได้นำมาทดแทนระบบการผลิตหรือการทำนาแบบดั้งเดิมมาสู่การทำนาแบบใหม่ยุค 4.0 ที่เน้นการ

รวมกลุ่ม การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิต รวมทั้งการมีตลาดรองรับผลผลิตที่แน่นอน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือให้เกษตรกรหลุดพ้นจากความยากจนและเพื่อเป็นการยกระดับอาชีพเกษตรกรให้มีความมั่นคงยั่งยืนทั้งในชีวิตและรายได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มและบริหารจัดการร่วมกัน ทำให้เกิดการรวมกันผลิตและรวมกันจำหน่าย โดยมีตลาดรองรับผลผลิตที่แน่นอน และเพื่อให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต รวมถึงการมีผลผลิตต่อหน่วยเพิ่มขึ้นและผลผลิตมีคุณภาพมาตรฐานภายใต้การบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน นอกจากนี้ ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรสามารถเป็นผู้บริหารจัดการการผลิตผลผลิต และบริหารจัดการทางการตลาดได้ (สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561) โดยที่นโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่เป็นนโยบายที่ภาครัฐนำมาปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาทางการเกษตรกรรม และนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่เป็นนโยบายที่ภาครัฐต้องการยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้นกว่าเดิมโดยการเข้ามาให้ความช่วยเหลือในระบบกระบวนการผลิตแบบครบวงจร ด้วยการให้องค์ความรู้ใหม่ๆ แก่เกษตรกร รวมทั้งการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนเพื่อลดต้นทุนในกระบวนการผลิต อีกทั้งมีการปรับกระบวนการคิดที่เป็นการส่งเสริมให้ทุกภาค ส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เกษตรกร และธุรกิจเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมบูรณาการในการแก้ไขปัญหาด้านเกษตรกรรมร่วมกัน ซึ่งเป็นการบูรณาการในการทำงานจากทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งทางด้านอุปสงค์และอุปทานและเป้าหมายสำคัญของการทำเกษตรนาแปลงใหญ่คือการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตให้กับสินค้าทางด้านเกษตรกรรม

3.2 หลักการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

หลักการทำเกษตรแบบแปลงใหญ่เป็นระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่โดยการยึดพื้นที่เป็นหลัก (area based approach) และเป็นการดำเนินงานในลักษณะบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีผู้จัดการแปลงเป็นผู้บริหารจัดการพื้นที่ในทุกกิจกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) โดยมีหลักการทำงานดังนี้ (สมชาย ชาญณรงค์กุล, 2560: 10)

- 1) พื้นที่เหมาะสมสอดคล้องกับ AGRIMAP (ความเหมาะสมทางด้านกายภาพ)
- 2) มีกระบวนการกลุ่มอยู่ก่อน เช่น สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน
- 3) มีแหล่งน้ำชัดเจนและมีปริมาณน้ำที่เพียงพอ
- 4) มีตลาดรองรับ
- 5) การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่
- 6) กำหนดเป้าหมายและแผนปฏิบัติที่ชัดเจนหรือมีแผนธุรกิจของตนเอง
- 7) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร
- 8) กำหนดมาตรฐานการผลิต
- 9) ผู้จัดการแปลงที่มีความสามารถ

3.3 องค์ประกอบของการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่

ประกอบด้วย (สมชาย ชาญณรงค์กุล, 2560: 10)

3.3.1 ผู้จัดการพื้นที่ (field manager) คือ นักส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ (เกษตรกรอำเภอ) ทำหน้าที่ บริหารจัดการพื้นที่ทุกกิจกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทาน (supply chain)

3.3.2 พื้นที่แปลงใหญ่ เป็นการรวมแปลงเล็กของเกษตรกร ให้มีพื้นที่ขนาดใหญ่ในการรวมกันผลิตสินค้าเกษตร โดยมีผู้จัดการพื้นที่เป็นผู้บริหารจัดการแปลง

3.3.3 กลุ่มเกษตรกร เป็นการรวมกลุ่มเกษตรกรเจ้าของแปลง เพื่อให้มีการร่วมกันศึกษา วิเคราะห์และกำหนดเป้าหมายการผลิตการตลาด จัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกันกำหนดเทคโนโลยีที่ใช้ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ และดำเนินการตามแผน ฯลฯ

3.3.4 การบริหารจัดการแปลง โดยผู้จัดการพื้นที่จะต้องเป็นผู้บริหารจัดการแปลงทุกกิจกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) เช่น เชื่อมโยงการตลาด การจัดการปัจจัยการผลิต เครื่องจักรกลและเทคโนโลยี การจัดการกระบวนการผลิตและการตลาด ฯลฯ เพื่อให้มีการดำเนินกิจกรรมตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 2.5 องค์ประกอบของแปลงใหญ่

ที่มา (สมชาย ชาญณรงค์กุล, 2560: 10)

3.4 การส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา
(สำนักงานเกษตรอำเภอประทาย, 2566)

3.4.1 กลุ่มนาแปลงใหญ่ อำเภอประทายมีกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวและนาแปลงใหญ่ จำนวน 24 กลุ่ม ได้แก่

- วิสาหกิจชุมชนกลุ่มนาแปลงใหญ่ประชารัฐบ้านประทาย-หนองเรือ ตำบล ตลาดไทร

- แปลงใหญ่ข้าว (งบกรมการข้าว) ตำบลโคกกลาง
- แปลงใหญ่ข้าว (งบกรมการข้าว) ตำบลโนนเพ็ด
- แปลงใหญ่ข้าว (งบกรมการข้าว) ตำบลหนองพลวง
- แปลงใหญ่ข้าว (งบกรมการข้าว) ตำบลหันห้วยทราย
- แปลงใหญ่ข้าว (กลุ่มจังหวัด) ตำบลโคกกลาง
- แปลงใหญ่ข้าว (กลุ่มจังหวัด) ตำบลโนนเพ็ด
- แปลงใหญ่ข้าว (งบกรมการข้าว) ตำบลหนองค่าย
- แปลงใหญ่ข้าว (กลุ่มจังหวัด) ตำบลหนองพลวง
- แปลงใหญ่ข้าว (กลุ่มจังหวัด) ตำบลหันห้วยทราย
- นาแปลงใหญ่บ้านดอนอีลุ่ม- ธรรมจักร ตำบลตลาดไทร
- นาแปลงใหญ่ตำบลประทาย
- นาแปลงใหญ่ตำบลดอนมัน
- นาแปลงใหญ่ตำบลกระทุมราย
- นาแปลงใหญ่บ้านกระทุมราย ตำบลกระทุมราย
- นาแปลงใหญ่ตำบลหันห้วยทราย
- นาแปลงใหญ่ตำบลหนองพลวง
- นาแปลงใหญ่ตำบลเมืองโดน
- นาแปลงใหญ่บ้านเพ็ดน้อย ตำบลหันห้วยทราย
- แปลงใหญ่ข้าว หมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งสว่าง
- แปลงใหญ่ข้าว หมู่ที่ 7 ตำบลดอนมัน
- แปลงใหญ่ข้าว หมู่ที่ 8 ตำบลวังไม้แดง
- แปลงใหญ่ข้าว หมู่ที่ 6 ตำบลทุ่งสว่าง
- แปลงใหญ่ข้าว หมู่ที่ 10 ตำบลประทาย

3.4.2 กิจกรรมเพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าว

1) เป้าหมายและงบประมาณการดำเนินการ ได้แก่

- เป้าหมายการดำเนินงานลดต้นทุนการผลิตจาก 4,450 บาท/ต่อไร่เป็น 3,500 บาท (20%)

- เป้าหมายผลผลิต เพิ่มผลผลิต จาก 400 กิโลกรัม/ไร่ เป็น 480 กิโลกรัม/ไร่ (20%)

- เป้าหมายรายได้ 6,000 บาท/ไร่

- ประมาณการรายจ่าย 4,500 บาท/ไร่

2) กิจกรรมที่ต้องการพัฒนา ได้แก่

- การปรับปรุงบำรุงดิน (ไถกลบตอซัง พืชปุ๋ยสด ใช้ปุ๋ยอินทรีย์เป็นหลัก)

- การเปลี่ยนจากหว่านเป็นหยอด เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต

- การเพิ่มขีดความสามารถการบริหารงานกลุ่มในการบริหารพื้นที่ปัจจัยการผลิต และเครื่องจักรกลการเกษตร

- การใช้ข้าวพันธุ์ดีป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยใช้สารชีวภัณฑ์ และใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตร

4.1 ความหมายของการส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตร

ท่านอง สิงคาลวนิช (อ้างถึงในพงษ์ศักดิ์ อังกะสิทธิ์, 2560, น. 4-16) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมการเกษตรว่า เป็นการถ่ายทอดหรือเผยแพร่บริการความรู้ และประสบการณ์ใหม่เกี่ยวกับการเกษตรไปสู่เกษตรกร ตลอดจนให้คำปรึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อความเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ เกษตรกรสามารถนำไปพิจารณาและปฏิบัติยังผลให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและเพิ่มรายได้

สุธีรา สถาปัตย์ (2555: 9) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการพัฒนาเกษตรกรโดยการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยวิธีการปฏิบัติจริงและเน้นการให้ความช่วยเหลือเพื่อให้เกษตรกรให้มี ความรู้ ความสามารถและสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ในการประกอบอาชีพการเกษตรที่ ก่อให้เกิดรายได้ ทำให้ครอบครัวกินดี อยู่ดีและมีความสุขอย่างมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของเกษตรกร

พงษ์ศักดิ์ อังกะสิทธิ์ (2563) กล่าวถึง ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การพัฒนาความรู้อย่างมีกระบวนการของเกษตรกรจากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสม ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากร ก่อให้เกิดการ

พัฒนารายได้เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกรอยู่พอดี กินพอดี และมีความสุข ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาชนบทให้มีความยั่งยืนต่อไป

จึงพอสรุปความหมายของการส่งเสริมการเกษตรได้ว่า เป็นกระบวนการทางการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพการเกษตร โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้นำที่คอยให้คำปรึกษา แนะนำความรู้ ฝึกอบรม กระตุ้น ชักจูง ตลอดจนให้ความช่วยเหลือเกษตรกรโดยมีเป้าหมายให้เกษตรกรสามารถ ประสบความสำเร็จในอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่าง ยั่งยืน และยังเป็น การถ่ายทอดความรู้ หรือวิทยาการใหม่ๆ ให้แก่บุคคลในทุกๆระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร ให้เข้าใจถึงปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น พัฒนาคือความรู้และทักษะทางการเกษตรจนสามารถนำไปปฏิบัติได้จนเป็นผลสำเร็จ เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้นได้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของเกษตรกร

4.2 ปรัชญาของการส่งเสริมและพัฒนากการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์ (2563) แนวคิดและปรัชญาการส่งเสริมและพัฒนากการเกษตร จำเป็นต้องอาศัยหลักการและส่วนที่เป็นความคิดเพื่อกำหนดหลักในการดำเนินการของเกษตรกรจากสิ่งที่เกษตรกรมีอยู่ เพื่อเป็นพื้นฐานให้แก่เกษตรกรในการแก้ไขปัญหาและวิธีการทำงานให้เกษตรกร ทั้งนี้เกษตรกรต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วย โดยจะเน้นประเด็นต่างๆดังนี้

- 1) การส่งเสริมและเข้าถึงถิ่นของเกษตรกร
- 2) การส่งเสริมต้องช่วยเกษตรกรให้สามารถแก้ไขปัญหาได้
- 3) การส่งเสริมและพัฒนากการเกษตรย่อมอาศัยพื้นฐานความเข้าใจในด้านการเกษตร และปัญหาของเกษตรกรเป็นสำคัญ
- 4) การส่งเสริมและพัฒนากการเกษตรต้องการการมีส่วนร่วมของนักส่งเสริมเกษตรกรและเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.3 วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมและพัฒนากการเกษตร

ทำนอง สิงคาลวณิช (อ้างถึงในดุขุฎี ณ ลำปาง 2553) ได้มองถึงวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมการเกษตรไว้ดังนี้ เพื่อกระตุ้นและสนับสนุนให้เกษตรกรมีความสามารถในการผลิตทางการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจถึงกระบวนการพัฒนาการผลิตที่สมบูรณ์แบบ โดยมีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจ และทราบถึงปัญหาของตนเองเพื่อร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อสร้างบรรยากาศในการพัฒนาปัญหาเพื่อหาความรู้ และร่วมมือปฏิบัติ เพื่อช่วยให้สมาชิกในครอบครัวเกษตรกรมีโลกทัศน์ที่เปิดกว้าง และเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกร

4.4 เป้าหมายของการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (อ้างถึงในพงษ์ศักดิ์ อังกะสิทธิ์ 2561) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมการเกษตรว่า "การส่งเสริมการเกษตรเป็นกระบวนการในการให้การศึกษาของโรงเรียน รวมไปถึงบริการแก่บุคคลเป้าหมายที่เป็นเกษตรกรและครอบครัว โดยบุคคลเป้าหมายสามารถเรียนรู้โดยการกระทำด้วยตนเอง เพื่อให้บรรลุผลของการกินอยู่ดีของชุมชนโดยรวม ทั้งนี้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาประชาชนในชุมชน"

4.5 หลักการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2560) กิจกรรมทางส่งเสริมการเกษตรเพื่อพัฒนาเกษตรกรและการเกษตรของประเทศมีอย่างมากมาย รัฐบาลต้องมีการวางรูปแบบและโครงสร้างของแผนงานและโครงการส่งเสริมการเกษตร เพื่อให้บริการแก่เกษตรกรในทางปฏิบัติรัฐบาลจะดำเนินการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ เช่น งบประมาณ สำนักงาน บุคลากร และปัจจัยการผลิตต่างๆ เพื่อใช้ในงานส่งเสริม โดยต้องยึดหลักการของการส่งเสริมการเกษตรที่รวบรวมจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านส่งเสริมการเกษตรในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งหลักการต่าง ๆ เหล่านี้ นำมาใช้เป็นแนวทางสำหรับองค์กรส่งเสริมในการวางแผนแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ หลักการของการส่งเสริมการเกษตรที่สำคัญ ดังนี้

4.5.1 งานส่งเสริมการเกษตรต้องทำร่วมกับเกษตรกร (*extension works with its clients*) การส่งเสริมการเกษตรเป็นการสอนเกษตรกรในชนบท ไม่ใช่เป็นการให้บริการแก่เกษตรกรเท่านั้น แต่เป็นการทำงานร่วมกับเกษตรกรเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติในสิ่งที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมได้ด้วยตนเอง การตัดสินใจต่าง ๆ ในการทำการเกษตรควรเป็นการตัดสินใจของเกษตรกรเอง เจ้าหน้าที่ส่งเสริม การเกษตรไม่ใช่ผู้ที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงหรือยึดเหี้ยมความคิดเห็นของตนเองให้แก่เกษตรกร เกษตรกรต้องเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ก็คือ การให้ข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกรให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในทิศทางที่ถูกต้อง เกษตรกรจะเป็นผู้กำหนดวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำ ให้สามารถบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

4.5.2 การส่งเสริมการเกษตรต้องทำงานร่วมกับองค์กรพัฒนาอื่น ๆ ในชนบท (*extension cooperates and coordinates with other development organizations*) ถ้าการส่งเสริมการเกษตรเป็นการให้ความรู้ตามความจำเป็นและความต้องการตลอดจนเป้าหมายของเกษตรกรในชนบท จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องร่วมมือและประสานงานกับองค์กรพัฒนาอื่น ๆ ทั้งองค์กรของรัฐและเอกชนที่ให้บริการมีความชำนาญและมีทรัพยากรต่าง ๆ ที่สามารถช่วยเกษตรกรได้ ตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่ปกครอง พัฒนาการ สาธารณสุข ประมง ปศุสัตว์ องค์กรพัฒนาของเอกชน ตลอดจนหน่วยวิชาการที่ทำหน้าที่สร้างความรู้ เทคโนโลยีใหม่ ๆ

4.5.3 การส่งเสริมการเกษตรเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแบบยุกยวลวิถี (extension is a two way exchange of information) เทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการผลิตพืชและสัตว์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแก้ปัญหาในการทำการเกษตรของเกษตรกร แต่ในขณะเดียวกันภูมิปัญญาของเกษตรกรก็มีความสำคัญต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและนักวิจัย ดังนั้น การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันระหว่างนักวิจัย เจ้าหน้าที่ส่งเสริม และเกษตรกร จะทำให้งานส่งเสริมเป็นไปอย่างผสมกลมกลืนกัน วิธีการแบบนี้อาจเรียกว่าเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแบบยุกยวลวิถี

4.5.4 การส่งเสริมการเกษตรทำงานกับกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน (extension works with different targets groups) การทำงานส่งเสริมในพื้นที่ต่างๆ ต้องเผชิญกับปัญหาของเกษตรกรมากมายหลายอย่างตามกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย เช่น เกษตรกรกลุ่มที่มีที่ดินมาก ปานกลาง น้อยทำให้เกิดความแตกต่างกันในการที่จะทำงานส่งเสริม ดังนั้นการส่งเสริมในพื้นที่ใด ๆ จึงไม่ควรจะกำหนดรูปแบบของการส่งเสริมเพียงแบบเดียว (Single package) เพื่อนำไปใช้กับเกษตรกรทุกคนเหมือนกัน เกษตรกรกลุ่มต่าง ๆ มีปัญหาและความจำเป็นแตกต่างกันไป เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจึงควรที่จะพัฒนาโครงการส่งเสริมให้เหมาะสมกับปัญหาความต้องการ และทรัพยากรที่เกษตรกรแต่ละกลุ่มมีแตกต่างกันไป

4.5.5 เกษตรกรควรมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของงานส่งเสริม (People should be involved in all aspects of extension education activities) เพื่อให้วัตถุประสงค์ระยะยาวของการช่วยเหลือและฝึกอบรม เกษตรกร ให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หลังจากที่โครงการส่งเสริมสิ้นสุดลง เกษตรกรไม่ควรเป็นเพียงผู้รับการส่งเสริมเท่านั้น แต่ควรมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของการส่งเสริม เช่น การวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดแผนงาน และโครงการ การทดสอบและการปฏิบัติงานตามแผน ในขณะเดียวกันเกษตรกรควรมีส่วนร่วมในการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเองด้วย นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรยังเป็นการเสริมสร้าง เกษตรกรให้ใช้สติปัญญาของตนเอง คิดเป็น ตัดสินใจได้ด้วยตนเอง และสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง การทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและเกษตรกรต้องทำร่วมกันไปในทุกขั้นตอน ไม่ควรให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นเพียงผู้ถ่ายทอด (extending) และเกษตรกรเป็นเพียงผู้รับการส่งเสริมเท่านั้น (client)

4.6 รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2560) ได้ประมวลรูปแบบของการส่งเสริมการเกษตรที่ดำเนินการอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก แบ่งเป็น 8 รูปแบบดังนี้

4.6.1 การส่งเสริมการเกษตรแบบทั่วไป การส่งเสริมแบบนี้ ถือว่าเทคโนโลยีและข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์มีอยู่พร้อมมูลแล้ว ดังนั้น หากนำข้อมูลและเทคโนโลยีที่จำเป็นนี้ไปให้เกษตรกรได้เรียนรู้ จะมีผลทำให้เกษตรกรสามารถปรับปรุงการทำการเกษตรของตนได้ วัตถุประสงค์ของการทำการเกษตรรูปแบบนี้ คือ ต้องการให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิต

การเกษตรได้มากขึ้น การวางแผนการส่งเสริมโดยทั่วไปกำหนดโดยรัฐ ลำดับความสำคัญของแผนการส่งเสริมการเกษตรอาจมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสถานการณ์และเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปในเบื้องต้นการวางแผนการส่งเสริมอาจจะทำครอบคลุมทั้งประเทศ แต่เมื่อนำไปปฏิบัติในพื้นที่ต่าง ๆ สามารถปรับปรุงแก้ไขให้เข้ากับลักษณะของพื้นที่นั้น ๆ ได้ ลักษณะเด่นของการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบนี้ก็คือ มีพนักงานระดับสนามจำนวนมาก ทำให้เกิดความสับสนเปลืองเพราะจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก โดยปกติจะได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรต่าง ๆ จากรัฐมีศูนย์กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ทำหน้าที่ควบคุมการดำเนินงานความสำเร็จของการส่งเสริมแบบนี้วัดโดยศึกษาระดับการยอมรับ คำแนะนำ ส่งเสริมและการเพิ่มของผลผลิตทางการเกษตร

4.6.2 การส่งเสริมการเกษตรเฉพาะอย่าง หลักการของการส่งเสริมแบบนี้ คือการที่จะเพิ่มสมรรถภาพการผลิตและผลผลิตของพืชหรือสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งนั้น จำเป็นต้องรวมเอาสิ่งที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้เข้าด้วยกัน เช่น ปัจจัยการผลิต การตลาด การวิจัย การควบคุมราคา ตลอดจนการส่งเสริมให้อยู่ภายใต้การบริหารของหน่วยงานเพียงหน่วยเดียวเท่านั้น การวางแผนการส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมอยู่ ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพืชหรือสัตว์ชนิดนั้น ๆ หน่วยงานจะเป็นผู้จัดการทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงาน เช่นเดียวกับการส่งเสริมการเกษตรแบบทั่วไป ตัวชี้วัดความสำเร็จของการส่งเสริมแบบนี้คือ ผลผลิตรวมของพืชหรือสัตว์ที่ได้รับการส่งเสริม

4.6.3 การส่งเสริมการเกษตรระบบการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน เกิดขึ้นมาจากปัญหาที่นักส่งเสริมการเกษตรหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่ได้รับการฝึกอบรมที่ดี ขาดการให้คำแนะนำ บริการ และสนับสนุนจากหน่วยเหนืออย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ ไม่ได้ออกไปพบปะกับเกษตรกร ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ งานส่งเสริมการเกษตรขาดการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพกับฝ่ายวิจัยและฝ่ายฝึกอบรมทำให้เจ้าหน้าที่ขาดข้อมูลที่จำเป็นในการส่งเสริมแนะนำเกษตรกร ดังนั้นการส่งเสริมลักษณะนี้จึงพยายามที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว โดยการวางแผนการส่งเสริมการเกษตรดำเนินงานร่วมกันโดยฝ่ายส่งเสริมและฝ่ายวิจัย จะมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นจำนวนมาก ทำให้เสียค่าใช้จ่ายสูง การดำเนินงานมีแผนการเยี่ยมเกษตรกรที่แน่นอน เจ้าหน้าที่ระดับสนามจะได้รับการฝึกอบรมทุก ๆ สองสัปดาห์ เพื่อเรียนรู้สิ่งที่จำเป็นในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร การวัดความสำเร็จของการส่งเสริมวัดจากการเพิ่มผลผลิตของพืชหรือสัตว์ที่ได้รับการส่งเสริม รูปแบบการส่งเสริมแบบนี้ประเทศไทยได้นำมาใช้เมื่อ ประมาณ 20 ปีมาแล้ว และมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์เป็นระยะ ๆ

4.6.4 การส่งเสริมการเกษตรโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติรูปแบบนี้ยอมรับว่าเกษตรกรมีความรู้ด้านการเกษตรเป็นอย่างดี เนื่องจากทำการเกษตรมาเป็นเวลานาน ดังนั้นระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรสามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ถ้าเกษตรกรได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ มากขึ้น

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตั้งอยู่บนพื้นฐานขอความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง การเข้าถึงเกษตรกรใช้กระบวนการเข้าถึงกลุ่มเกษตรกรไม่นิยมใช้การเข้าถึงเกษตรกรรายบุคคล วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมรูปแบบ คือ การเพิ่มผลผลิตและการบริโภค ตลอดจนปรับปรุงคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ของประชาชนในชนบทองค์กรส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ควบคุมการส่งเสริม เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงเกษตรกรในการวางแผนการดำเนินงาน ส่วนใหญ่ใช้เจ้าหน้าที่เป็นคนภายในท้องถิ่น ทำให้เสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่ารูปแบบอื่น วิธีการส่งเสริมที่นิยมใช้ คือ การสาธิต การศึกษาดูงานแบบกลุ่ม การใช้เทคโนโลยีร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ความสำเร็จของการส่งเสริมแบบนี้ วัดจากจำนวนเกษตรกรที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตลอดจนความยั่งยืนขององค์กรเกษตรกรที่จัดตั้งขึ้น

4.6.5 การส่งเสริมการเกษตรแบบโครงการ เนื่องจากการส่งเสริมการเกษตรรูปแบบเดิม ๆ ให้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจ ในแง่ของการเพิ่มผลผลิตและการยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกร จึงมีแนวคิดว่าการจัดทำโครงการเฉพาะขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งโดยการหาทรัพยากรที่จำเป็นจากแหล่งภายนอกจะช่วยแก้ปัญหาได้ ส่วนใหญ่รัฐจะเป็นผู้ควบคุมการวางแผนการดำเนินงาน โดยได้รับความช่วยเหลือด้านการเงินจากต่างประเทศ ดังนั้น ลักษณะของการส่งเสริมการเกษตรแบบโครงการนี้ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะได้รับอัตราเบี้ยเลี้ยงที่สูงกว่าปกติ ที่เคยได้รับ มียานพาหนะ เครื่องมือ ตลอดจนอาคารสถานที่ค่อนข้างสมบูรณ์ การวัดความสำเร็จของโครงการ คือ ศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้นๆ ในพื้นที่ภายใต้โครงการ

4.6.6 การส่งเสริมการเกษตรแบบเกษตรกรมีส่วนร่วมในค่าใช้จ่าย หลักการของการส่งเสริมแบบนี้ก็คือ ให้เกษตรกรในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการเสียค่าใช้จ่ายสำหรับการดำเนินงานส่งเสริมทำให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่นั้นๆ จุดประสงค์ของการส่งเสริมแบบนี้ต้องการให้เกษตรกรมีการเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้รับไปปรับปรุงตนเอง ปรับปรุงการทำการเกษตรให้มีผลผลิตเพิ่มมากขึ้น การวางแผนการส่งเสริม เกิดขึ้นจากความร่วมมือประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่าย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมส่วนใหญ่เป็นบุคคลในท้องถิ่น จึงไม่ค่อยจะมีการโยกย้ายไปทำงานที่อื่น ความสำเร็จของงานส่งเสริม วัดโดยการศึกษาระดับความร่วมมือในการออกค่าใช้จ่ายของเกษตรกรมีมากน้อยเพียงใด

4.6.7 การส่งเสริมการเกษตรโดยสถาบันการศึกษา การส่งเสริมลักษณะนี้ ดำเนินการโดยสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต่างๆ ที่มีการสอนด้านการเกษตร จุดประสงค์คือต้องการ ถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรแผนใหม่ ให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติ วิธีการส่งเสริมก็ใช้วิธีการให้การศึกษาแบบ นอกกระบบโรงเรียน นับว่าเป็นการใช้ทรัพยากรด้านการศึกษาในท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพ ความสำเร็จของการส่งเสริม ก็คือ จำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการต่าง ๆ

4.6.8 การส่งเสริมการเกษตรโดยการวิจัยระบบการทำฟาร์ม เนื่องจากนักวิชาการตระหนักว่าเทคโนโลยีที่มีอยู่บางอย่างไม่เหมาะสมกับเกษตรกรรายย่อย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับระบบฟาร์มของเกษตรกรรายย่อย การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรมีความคู่ไปกับกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัยระบบการทำฟาร์มที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ขึ้นอยู่กับสภาพทางการเกษตร นิเวศของพื้นที่ เจ้าหน้าที่ระดับสนามจะมีความชำนาญเฉพาะอย่างสูง มีการดำเนินงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ระหว่างงานวิจัยทางการเกษตรกับงานส่งเสริมการเกษตรการวัดความสำเร็จ ทำได้โดยศึกษาการยอมรับปฏิบัติของเกษตรกร โดยพิจารณาว่าเกษตรกรได้นำเอาเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นมาโดยกระบวนการวิจัยระบบการทำฟาร์มไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา พอสรุปได้ดังนี้

5.1 งานวิจัยเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

เจตพนธ์ สมศรีมี (2560, น.98) ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ของเกษตรกรสมาชิกโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรทั้งหมดทำการไถแปร รองลงมาเป็น ไถดะกลบตอซัง และปรับระดับพื้นที่ให้ราบเรียบสม่ำเสมอ เกษตรกรทั้งหมดมีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่ไม่สมบูรณ์ออก ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวในการเพาะปลูกไม่เกิน 2 ฤดูกาล และใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่คลุกด้วยสารเคมีป้องกันเชื้อรา รองลงมาเป็น เพาะพันธุ์ข้าวด้วยการแช่น้ำสะอาด 12-24 ชั่วโมง แล้วนำไปห่ม 24-36 ชั่วโมง และทดสอบความงอกของเมล็ดพันธุ์ข้าว ตามลำดับ วิธีการปลูกข้าวพบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมดใช้ต้นกล้าปักดำ 3-5 ต้น ปักดำด้วยความลึก 3-5 เซนติเมตร รองลงมาเป็น ใช้ระยะในการปักดำระหว่างแถวระหว่างกอ 20 x 25 เซนติเมตร การดูแลรักษาพบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด รักษาระดับน้ำไม่เกิน 15 เซนติเมตร และใช้สารชีวภัณฑ์ รองลงมาเป็น กำจัดวัชพืชก่อนการใส่ปุ๋ย และคำนวณปริมาณการใส่ปุ๋ยในแปลงเมล็ดพันธุ์ข้าว การกำจัดพันธุ์ปน พบว่าเกษตรกรทั้งหมด มีการตัดพันธุ์ปนโดยการ ถอนทั้งต้นและรากนำออกไปทิ้งนอกแปลง รองลงมาเป็น มีการตัดพันธุ์ปนในระยะต้นกล้า ระยะแตกกอ ระยะออกดอก ระยะโน้มรวงและระยะเมล็ดสุกแก่ การเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรทั้งหมดระบายน้ำออกจากแปลงข้าว ก่อนการเก็บเกี่ยว 7-15 วัน และแยกการเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ข้าวและเมล็ดพันธุ์ข้าวทั่วไปออกจากกัน รองลงมาเป็น เก็บเกี่ยวข้าวในระยะเมล็ดสุกแก่ หรือประมาณ 28-30 วัน หลังออกดอก

การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรทั้งหมดทำการลดความชื้นเมล็ดพันธุ์ข้าวให้เหลือประมาณ 12-14 เปอร์เซ็นต์หลังการเก็บเกี่ยว และวางกระสอบเมล็ดพันธุ์ข้าวให้สูงจากพื้นอย่างน้อย 10 เซนติเมตร รองลงมาคือ ตากเมล็ดพันธุ์ข้าว ประมาณ 3-4 แดด ทำความสะอาดกระสอบก่อนบรรจุเมล็ดพันธุ์ข้าวและทำความสะอาดเครื่องนวดข้าว

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

เจตพนธ์ สมศรีมี (2560, น.99) พบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาการผลิตเมล็ดพันธุ์ ข้าวอยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ยรวม 3.12 ประเด็นที่เกษตรกรมีปัญหามากที่สุด คือ ด้านการสนับสนุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ประเด็นปัญหารองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์และประเด็นปัญหาน้อยสุด คือ การผลิตเมล็ดพันธุ์สำหรับข้อเสนอแนะ เกษตรกรต้องการให้มีการส่งเสริมเมล็ดพันธุ์ข้าวเพิ่ม และองค์ความรู้ในการปลูกพันธุ์ข้าวให้เหมาะสมกับพื้นที่ ด้านการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เกษตรกรเสนอแนะให้มีการจัดการนิตการการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ส่งเสริมให้เกษตรกรทำตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ และส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการกำจัดศัตรูข้าว ด้านการสนับสนุนเกษตรกรเสนอแนะเรื่องให้รัฐบาลสนับสนุนช่วยเหลือเรื่องราคาข้าว ด้านการตลาด และปัจจัยต่าง ๆ

5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

เจตพนธ์ สมศรีมี (2560, น.103) พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อแนวทางในการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ105 ในประเด็นการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ105 โดยภาพรวมในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.02 ทั้งนี้เกษตรกรให้ความสำคัญเรียงลำดับ ดังนี้ การเตรียมพื้นที่ การปฏิบัติดูแลรักษาแปลงเมล็ดพันธุ์ข้าว การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว วิธีการปลูกข้าว การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การกำจัดพันธุ์ปนและการเก็บเกี่ยวข้าว ประเด็นด้านวิธีการส่งเสริมการผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ105 โดยภาพรวมในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.07 เรียงลำดับความสำคัญดังนี้ วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม วิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล และวิธีการส่งเสริมแบบมวลชน ประเด็นการสนับสนุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 โดยภาพรวมในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.39 เรียงลำดับความสำคัญดังนี้ การสนับสนุนด้านการตลาด การสนับสนุนด้านการบริการ และการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต

5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มนาแปลงใหญ่

ชนนิภา ทองรอด (2560) ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มนาแปลงใหญ่ บ้านทับยา จังหวัดสิงห์บุรี ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ขาดความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านการตลาดและการบริหารจัดการกลุ่ม รวมทั้งเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ปลูกไม่ตรงตามความต้องการของตลาด

กล่าวโดยสรุป จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย สามารถนำประเด็น เช่น ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวน

สมาชิกในครัวเรือน การประกอบอาชีพของครัวเรือน รายได้ครัวเรือนต่อปี แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการทำ การเกษตร จำนวนแรงงานในครัวเรือน ประสิทธิภาพการทำนา ปัญหา ความต้องการของสมาชิกนา แปลงใหญ่ อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ในด้านการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว การ ปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่ในการลดต้นทุนการผลิตข้าว และแนวทางเกี่ยวกับการส่งเสริมการลด ต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร เนื้อหาความรู้ ระบบการส่งเสริมการเกษตร รูปแบบการส่งเสริม การเกษตร วิธีการส่งเสริมการเกษตร มากำหนดเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์โดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำตัวแปรดังกล่าวมากำหนดกรอบการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ และกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว ซึ่งลงทะเบียนผ่านระบบทะเบียนเกษตรกรและแอปพลิเคชัน DOAE Farmbook ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรในปี 2566/67 กับ กรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 1,373 ราย

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

1.2.1 การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณของ Taro Yamane (Taro Yamane , 1973) ที่ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.07 ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{สูตร} \quad n &= \frac{N}{1+Ne^2} \\ n &= \text{กลุ่มตัวอย่าง} \\ N &= \text{ประชากรทั้งหมด} \\ e &= \text{ค่าความคลาดเคลื่อน ในที่นี้กำหนด} = 0.07 \\ \text{แทนค่า} \quad n &= \frac{1,373}{1+1,307 (0.07)^2} \\ &= \frac{1,373}{1+1,373 (0.0049)} \\ &= 178 \end{aligned}$$

ดังนั้น ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 178 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.96 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

1.3 การสุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ด้วยการจับฉลากตามรายชื่อเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ข้าวและสมาชิกนาแปลงใหญ่จำนวน 24 กลุ่ม ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี ปี 2566/67 ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมด จำนวน 178 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิด (close-ended questions) และคำถามแบบปลายเปิด (open-ended questions)

2.1 องค์ประกอบของเครื่องมือการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

2.1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่ ประกอบด้วย

1) **ข้อมูลส่วนบุคคล** ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

2) **สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ** ได้แก่ การประกอบอาชีพของครัวเรือน รายได้ครัวเรือนต่อปี สภาพการถือครองที่ดิน แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการทำการเกษตร การเป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวนแรงงานในครัวเรือน ประสบการณ์การทำงาน และการได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าว

2.1.2 สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ ประกอบด้วย

1) **สภาพการผลิตข้าว** ได้แก่ แหล่งเมล็ดพันธุ์ วิธีการปลูก แหล่งน้ำ การใส่ปุ๋ยเคมี การใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูและโรค การได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิต การจ้างแรงงาน ต้นทุนการผลิต ปริมาณผลผลิต และแหล่งจำหน่ายผลผลิต

2) **ปัญหาการผลิตข้าว** ได้แก่ สภาพการผลิต/สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าว การจัดการผลิตและตลาดข้าว

การกำหนดลักษณะคำถาม เป็นแบบให้เลือกตอบตามเกณฑ์การวัด 6 ระดับ โดยกำหนดมาตราวัด ดังนี้

ระดับ 5 คือ พบปัญหามากที่สุด

ระดับ 4 คือ พบปัญหามาก

ระดับ 3 คือ พบปัญหาปานกลาง

ระดับ 2 คือ พบปัญหาน้อย

ระดับ 1 คือ พบปัญหาน้อยที่สุด

ระดับ 0 คือ ไม่พบปัญหา

2.1.3 การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

ข้าว ได้แก่ แหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก การเลือกเมล็ดพันธุ์ การใช้วัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรใช้ตามคำแนะนำ การผสมปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การใช้เทคโนโลยีในการผลิตข้าว การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การขนย้าย การเก็บรักษา การรวบรวมผลผลิต และการบันทึกข้อมูล

การกำหนดลักษณะคำถาม เป็นแบบให้เลือกตอบตามเกณฑ์การวัด 4 ระดับ

ดังนี้

ระดับ 3 คือ ปฏิบัติทุกครั้ง

ระดับ 2 คือ ปฏิบัติบ่อยครั้ง

ระดับ 1 คือ ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง

ระดับ 0 คือ ไม่ปฏิบัติเลย

2.1.4 ความต้องการและข้อเสนอเกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ ประกอบด้วย

1) ความต้องการเกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ได้แก่ ความรู้ วิธีการส่งเสริมการเกษตร และการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ

2) ข้อเสนอการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว เช่น การวางแผน การมีส่วนร่วม แปลง/หลักสูตรเรียนรู้ การติดตาม/ประเมินผล การประชาสัมพันธ์ การรวมกลุ่ม การพัฒนานวัตกรรมการผลิต และการบูรณาการหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น

การกำหนดลักษณะคำถามเป็นแบบให้เลือกตอบตามเกณฑ์การวัด 5 ระดับ โดยกำหนดมาตรวัดระดับความต้องการ/ความคิดเห็น ดังนี้

ระดับ 5 คือ มีความต้องการ/ความคิดเห็น (เห็นด้วย) ระดับมากที่สุด

ระดับ 4 คือ มีความต้องการ/ความคิดเห็น (เห็นด้วย) ระดับมาก

ระดับ 3 คือ ความต้องการ/ความคิดเห็น (เห็นด้วย) ระดับปานกลาง

ระดับ 2 คือ มีความต้องการ/ความคิดเห็น (เห็นด้วย) ระดับน้อย

ระดับ 1 คือ มีความต้องการ/ความคิดเห็น (เห็นด้วย) ระดับน้อยที่สุด

2.2 การสร้างและทดสอบเครื่องมือ

2.2.1 การสร้างเครื่องมือ โดยมีขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ขึ้น โดยการศึกษา เอกสารวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในกรอบประเด็นต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย มีขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดข้อมูล 2) การกำหนดประเด็นคำถามในการวิจัย 3) สร้างข้อคำถามให้ครบทุกประเด็นตามตัวแปร 4) ทดลองใช้เครื่องมือ และ 5) ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ

2.2.2 การทดสอบเครื่องมือ

ดำเนินการดังนี้

1) การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา โดยนำเสนอแบบสัมภาษณ์ต่อ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์และเที่ยงตรงตามเนื้อหา จากนั้นจึงปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาให้มีความถูกต้องสมบูรณ์และเที่ยงตรงตามเนื้อหา

2) การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ดำเนินการก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อตรวจสอบว่า แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมานั้นสามารถวัดผลได้ตรงตามที่ต้องการ ครอบคลุมเนื้อหาขอบเขตของเนื้อหาการวิจัย ความถูกต้องของภาษา ความเข้าใจตรงกับ ข้อคำถาม โดยใช้วิธีการทางสถิติตรวจสอบค่าความเที่ยงตรง คือ ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อ กับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยมีวิธีการดังนี้

ไพบูรณ์ คะเชนทรพรรค์ (2557, น. 42-43) การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาโดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน หรืออย่างน้อย 3 คน เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การตรวจสอบความตรงของเนื้อหานั้น ผู้เชี่ยวชาญจะตรวจสอบด้วยการเปรียบเทียบข้อคำถามกับเนื้อหาที่จะวัด โดยที่ผู้วิจัยจัดทำแบบฟอร์มให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นต่อข้อคำถามแต่ละข้อ โดยกำหนดคะแนนผลการพิจารณา ดังนี้

(1) นำแบบสัมภาษณ์กับวัตถุประสงค์ที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เสนอผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาว่าแบบสัมภาษณ์ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยกำหนดคะแนนความเห็น ดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบสัมภาษณ์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบสัมภาษณ์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

-1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบสัมภาษณ์ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

(2) นำคะแนนผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คนมาคำนวณจากสูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{n}$$

เมื่อ IOC แทน แบบวัดความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยาม
ปฏิบัติการ

$\sum R$ แทน ผลบวกของคะแนนผู้เชี่ยวชาญ

n แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

(3) การทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยการแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการ
ตรวจสอบแก้ไขตามแล้ว ไปทดสอบกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับ
ประชากรของการวิจัย จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาความเชื่อมั่น ตามวิธีการของ
Cronbach's Alpha โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปได้ค่าความน่าเชื่อถือได้ของแบบสัมภาษณ์
ดังนี้

ตอนที่ 2.2 ปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ เท่ากับ
0.744

ตอนที่ 3.2 การปฏิบัติของการผลิตข้าวของเกษตรกร 0.747

ตอนที่ 4 ความต้องการของเกษตรกรผู้ผลิตข้าว เท่ากับ 0.989 และ
ข้อเสนอการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว เท่ากับ 0.985

อารยา องค์กรเยี่ยม และพงศธราร วิจิตเวช ไพศาล (2561, น.42) แนะนำว่า
โดยทั่วไปแล้วค่าความเชื่อมั่นได้ของแบบสัมภาษณ์ควรมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.70 หมายความว่า แบบ
สัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นสำหรับงานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากประชากรเกษตรกรผู้ขึ้นทะเบียน
เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี ปี 2566/67 ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่อำเภอประทาย จังหวัด
นครราชสีมา จำนวน 178 ราย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัย โดยมีการกำหนดขั้นตอนการ
เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 การเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จัดเตรียมแบบสัมภาษณ์ ให้
เพียงพอต่อจำนวนเกษตรกรที่สัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง

3.2 การกำหนดช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล วางแผนกำหนดการลงเก็บรวบรวมข้อมูล
ดำเนินการเก็บข้อมูลตามแผนที่กำหนดไว้

3.3 การเตรียมอุปกรณ์ในการเก็บข้อมูล จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการเก็บรวบรวมข้อมูลรวมถึงรายชื่อเกษตรกรและข้อมูลสถานที่

3.4 การประสานงาน นัดหมายประสานกลุ่มเกษตรกรเป้าหมายในอำเภอประเทาย จังหวัดนครราชสีมาผ่านทางผู้นำชุมชน เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ความจำเป็นในการสัมภาษณ์เกษตรกร และเก็บข้อมูลในพื้นที่ พร้อมแจ้งแผนการลงพื้นที่เพื่อนัดหมายเกษตรกรผู้ให้ข้อมูล โดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปถึงผู้นำชุมชนเพื่อนัดหมายเกษตรกรเป้าหมาย และก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูล 1 วัน โทรนัดหมายกับผู้นำชุมชน อีก 1 ครั้ง

3.5 การดำเนินการสัมภาษณ์เกษตรกร ตั้งแต่เดือน มีนาคม 2567 ถึง เดือนพฤษภาคม 2567 มีขั้นตอน ดังนี้

3.5.1 การแนะนำตัวผู้เก็บข้อมูล โดยแนะนำชื่อ นามสกุล และแจ้งว่าเป็นนักศึกษา ระดับปริญญาโท วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวของสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ อำเภอประเทาย จังหวัดนครราชสีมา และสอบถามพูดคุยกับผู้ให้สัมภาษณ์ประมาณ 3-5 นาที ก่อนสัมภาษณ์ เพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

3.5.2 การชี้แจงวัตถุประสงค์และการดำเนินการ โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยว่าเป็นอย่างไร เกี่ยวข้องกับเกษตรกรอย่างไร และเกษตรกรที่ร่วมโครงการฯ มีความสำคัญอย่างไรต่อการให้ข้อมูลครั้งนี้ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ และชี้แจงการดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้าร่วมการวิจัยที่ถามในแบบสัมภาษณ์จะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล และจะรายงานการวิจัยออกมาเป็นข้อมูลในภาพรวม สำหรับข้อมูลรายบุคคลจะมีเพียงผู้วิจัย คณะกรรมการสอบปกป้องวิทยานิพนธ์ที่สามารถดูได้

3.5.3 การเริ่มดำเนินการสัมภาษณ์ โดยผู้ศึกษาวิจัยเรียกชื่อเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคลครั้งละ 1 คน ใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์คนละ 5-10 นาที

3.5.4 เมื่อสัมภาษณ์ครบทุกคนแล้ว ผู้ศึกษาวิจัยทบทวนความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลว่าครบถ้วนสมบูรณ์

3.5.5 กล่าวขอบคุณ ผู้ศึกษาวิจัยกล่าวขอบคุณเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้อง

3.5.6 เก็บรวบรวม ตรวจสอบจำนวนแบบสัมภาษณ์ ความถูกต้องสมบูรณ์ครบถ้วน และกล่าวสรุป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความถูกต้อง จัดรหัสหมวดหมู่และลงรหัส เพื่อประมวลผลและใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่
การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

สำหรับการแปลความหมายของคะแนนตามค่าเฉลี่ย ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายความว่า ปัญหาระดับมากที่สุด

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายความว่า ปัญหาระดับมาก

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายความว่า ปัญหาระดับปานกลาง

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายความว่า ปัญหาระดับน้อย

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายความว่า ปัญหาระดับน้อยที่สุด

4.3 การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว
วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ การแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

4.4 ความต้องการและข้อเสนอเกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และและการจัดอันดับ

การแปลความหมายของคะแนน ตามค่าเฉลี่ย ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายความว่า มีความต้องการ/เห็นด้วยมากที่สุด

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายความว่า มีความต้องการ/เห็นด้วยมาก

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายความว่า มีความต้องการ/เห็นด้วยปานกลาง

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายความว่า มีความต้องการ/เห็นด้วยน้อย

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายความว่า มีความต้องการ/เห็นด้วยน้อยที่สุด

4.5 แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่
ใช้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน จุดแข็ง จุดอ่อน สภาพแวดล้อมภายนอก โอกาสและอุปสรรค โดยใช้ SWOT Analysis วิเคราะห์คำตอบที่ได้รับจากตอนที่ 1-4 จากนั้นนำข้อมูลที่จัดทำเป็น

ยุทธศาสตร์โดยใช้ TOWS Matrix และกำหนดเป็นการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของ
สมาชิกรายใหญ่ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิก
นาแปลงใหญ่ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์
กลุ่มตัวอย่าง 178 ราย แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลง
ใหญ่

ตอนที่ 2 สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

ตอนที่ 3 การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

ตอนที่ 4 ความต้องการและข้อเสนอเกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
ข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

ตอนที่ 5 แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลง
ใหญ่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกนาแปลงใหญ่ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส
ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และประสบการณ์การทำงาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ
ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกนาแปลงใหญ่

n = 178

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	67	37.6
หญิง	111	62.4

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

n = 178

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
อายุ		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50 ปี	24	13.5
51-55 ปี	33	18.5
56-60 ปี	48	27.0
61-65 ปี	49	27.5
66-70 ปี	20	11.2
71 ปีขึ้นไป	4	2.3
ต่ำสุด = 41 ปี สูงสุด = 78 ปี		
ค่าเฉลี่ย = 58.52 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 6.59 ปี		
สถานภาพการสมรส		
สมรส	156	87.6
หย่า/หม้าย	22	12.4
ระดับการศึกษาสูงสุด		
ประถมศึกษา	109	61.2
มัธยมศึกษาตอนต้น	11	6.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	57	32.0
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	1	0.6
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1 - 2 คน	26	14.6
3 - 4 คน	111	62.4
5 - 6 คน	41	23.0
ต่ำสุด = 2 คน สูงสุด = 6 คน		
ค่าเฉลี่ย = 3.62 คน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.12 คน		

จากตารางที่ 4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกนาแปลงใหญ่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมี

ดังนี้

เพศ พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ ร้อยละ 62.64 เพศหญิง และร้อยละ 37.6 เพศ

ชาย

อายุ พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีอายุเฉลี่ย 58.52 ปี โดยร้อยละ 27.5 มีอายุระหว่าง 61-65 ปี รองลงมาร้อยละ 27.0 มีอายุระหว่าง 56-60 ปี ร้อยละ 18.5 มีอายุระหว่าง 51-55 ปี และร้อยละ 13.5 มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50 ปี ร้อยละ 11.2 มีอายุระหว่าง 66-70 ปี และน้อยที่สุด ร้อยละ 2.3 มีอายุ 71 ปี ขึ้นไป ตามลำดับ

ระดับการศึกษา พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ ร้อยละ 61.2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาร้อยละ 32.0 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือปวช. ร้อยละ 6.2 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และน้อยที่สุดร้อยละ 0.6 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ตามลำดับ

สถานภาพการสมรส พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ ร้อยละ 87.6 มีสถานะสมรสแล้ว และน้อยที่สุด ร้อยละ 12.4 มีสถานะหย่าหรือเป็นหม้าย ตามลำดับ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีจำนวนสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 3.62 คน โดยร้อยละ 62.4 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน รองลงมาร้อยละ 23.0 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5-6 คน และน้อยที่สุดร้อยละ 14.6 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-2 คน ตามลำดับ

1.2 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่ ได้แก่ การประกอบอาชีพของครัวเรือน รายได้ครัวเรือนต่อปี รายได้นอกภาคการเกษตร และรายได้จากภาคการเกษตร สภาพการถือครองพื้นที่ทำการเกษตรตนเอง สภาพการถือครองพื้นที่ทำการเกษตรที่ดินเช่า พื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมด แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการทำการเกษตร การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร จำนวนแรงงานในครัวเรือน ประสบการณ์การทำงาน การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าว ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่

n = 178

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การประกอบอาชีพของครัวเรือน		
อาชีพหลัก		
ทำนา	178	100.0
อาชีพรอง (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
ค้าขาย	15	8.4
ลูกจ้าง/พนักงานบริษัท	15	8.4

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 178		
รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ประมง	5	2.8
เลี้ยงสัตว์	93	52.2
รับจ้าง	9	5.1
รับราชการ	4	2.2
รายได้ครัวเรือนต่อปี		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาท	73	41.0
100,001 - 200,000 บาท	87	48.9
200,001 - 300,000 บาท	0	0.0
300,001 - 400,000 บาท	10	5.6
400,001 บาทขึ้นไป	8	4.5
ต่ำสุด = 40,000 บาท สูงสุด = 500,000 บาท		
ค่าเฉลี่ย = 152,252.81 บาท ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 106,421.65 บาท		
รายได้จากภาคการเกษตร		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาท	139	78.0
100,001 - 150,000 บาท	30	16.9
150,001 - 200,000 บาท	0	0.0
200,001 - 250,000 บาท	0	0.0
250,001 บาทขึ้นไป	9	5.1
ต่ำสุด = 20,000 บาท สูงสุด = 300,000 บาท		
ค่าเฉลี่ย = 100,112.36 บาท ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 51,530.1 บาท		
รายได้นอกภาคการเกษตร		
ไม่มีรายได้นอกภาคเกษตร	13	7.3
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท	134	75.3
50,001 - 100,000 บาท	12	6.7
100,001 - 150,000 บาท	2	1.1
150,001 - 200,000 บาท	8	4.5
200,001 บาทขึ้นไป	9	5.1

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 178

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
รายได้นอกภาคการเกษตร		
ต่ำสุด = 10,000 บาท สูงสุด = 300,000 บาท		
ค่าเฉลี่ย = 56,430.30 บาท ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 71,708.53 บาท		
สภาพการถือครองพื้นที่ทำการเกษตร		
ที่ดินตนเอง		
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	4	2.2
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่	20	11.3
11 - 30 ไร่	117	65.7
31 - 50 ไร่	30	16.9
51 - 70 ไร่	4	2.2
71 ไร่ขึ้นไป	3	1.7
ต่ำสุด = 0 ไร่ สูงสุด = 80 ไร่		
ค่าเฉลี่ย = 24.74 ไร่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 13.59 ไร่		
ที่ดินเช่า		
ไม่มีที่ดินเช่า	158	88.8
น้อยกว่า หรือเท่ากับ 10 ไร่	13	7.3
11 - 20 ไร่	5	2.7
21 - 30 ไร่	1	0.6
31 ไร่ขึ้นไป	1	0.6
ต่ำสุด = 5 ไร่ สูงสุด = 36 ไร่		
ค่าเฉลี่ย = 11.8 ไร่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 7.64 ไร่		
พื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมด		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่	22	12.4
11 - 30 ไร่	116	65.2
31 - 50 ไร่	29	16.2
51 - 70 ไร่	6	3.4
71 ไร่ขึ้นไป	5	2.8

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 178

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
พื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมด		
ต่ำสุด = 3 ไร่ สูงสุด = 90 ไร่		
ค่าเฉลี่ย = 25.51 ไร่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 15.29 ไร่		
แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการทำการเกษตร(ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
ทุนตนเอง	158	88.8
ธ.ก.ส.	88	49.8
สหกรณ์	18	10.1
กองทุนหมู่บ้าน	28	15.7
นายทุน/พ่อค้าคนกลาง	9	5.1
ธนาคารอื่นๆ		
กลุ่มสมาชิกนาแปลงใหญ่	17	9.6
การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร		
สหกรณ์การเกษตร	18	10.1
กลุ่มลูกค้า ธกส.	159	89.3
กองทุนหมู่บ้าน	56	31.5
กลุ่มอื่นๆ (วิสาหกิจชุมชน)	144	80.9
จำนวนแรงงานในครัวเรือน		
1 - 2 คน	97	54.5
3 - 4 คน	69	38.8
5 - 6 คน	12	6.7
ต่ำสุด = 1 คน สูงสุด = 5 คน		
ค่าเฉลี่ย = 2.75 คน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.99 คน		
ประสบการณ์การทำงาน (ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี	1	0.5
21 - 34 ปี	37	20.8
35 - 48 ปี	107	60.2

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 178

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
49 - 62 ปี	32	18.0
63 ปีขึ้นไป	1	0.5
ต่ำสุด = 20 ปี สูงสุด = 63 ปี		
ค่าเฉลี่ย = 40.97 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 7.89 ปี		
การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าว		
เคยได้รับการฝึกอบรม	178	100.0
1 ครั้ง/ปี	67	37.6
2 ครั้ง/ปี	63	35.4
3 ครั้ง/ปี	48	27.0
ต่ำสุด = 1 ครั้ง/ปี สูงสุด = 3 ครั้ง/ปี		
ค่าเฉลี่ย = 1.89 ครั้ง/ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.80 ครั้ง/ปี		

จากตารางที่ 4.2 ข้อมูลสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

การประกอบอาชีพของครัวเรือน พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา ส่วนอาชีพรอง มีดังนี้ ร้อยละ 52.2 ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 8.4 ประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ 8.4 ประกอบอาชีพลูกจ้าง/พนักงานบริษัท ร้อยละ 5.1 ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 2.8 ประกอบอาชีพประมง ร้อยละ 2.2 ประกอบอาชีพรับราชการ

รายได้ครัวเรือนต่อปี พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 152,252.81 บาท โดยร้อยละ 48.9 มีรายได้ครัวเรือนอยู่ระหว่าง 100,001-200,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 41.0 มีรายได้ครัวเรือนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาท ร้อยละ 5.6 มีรายได้ครัวเรือน อยู่ระหว่าง 300,001-400,000 บาท และน้อยที่สุด ร้อยละ 4.5 มีรายได้ครัวเรือนตั้งแต่ 400,001 บาทขึ้นไป

รายได้จากภาคการเกษตร พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 100,112.36 บาท โดยร้อยละ 78.0 มีรายได้จากภาคการเกษตรน้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 16.9 มีรายได้จากภาคการเกษตรอยู่ระหว่าง 100,001-150,000 บาท และน้อยที่สุด ร้อยละ 5.1 มีรายได้จากภาคการเกษตรปี 250,001 บาทขึ้นไป

รายได้นอกภาคการเกษตร พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 56,430.30 บาท โดยร้อยละ 7.3 ไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตร ร้อยละ 75.3 มีรายได้นอกภาคการเกษตรน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท รองลงมาร้อยละ 6.7 มีรายได้นอกภาคการเกษตรอยู่ระหว่าง 50,001-100,000 บาท ร้อยละ 5.1 มีรายได้นอกภาคการเกษตรตั้งแต่ 200,001 บาทขึ้นไป ร้อยละ 4.5 มีรายได้นอกภาคการเกษตรอยู่ระหว่าง 150,001-200,000 บาทและน้อยที่สุด ร้อยละ 1.1 มีรายได้นอกภาคการเกษตรอยู่ระหว่าง 100,001 - 150,000 บาท

ลักษณะการถือครองพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ดินของตนเอง พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ดินของตนเองเฉลี่ย 24.74 ไร่ โดยร้อยละ 97.8 มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ดินของตนเอง ร้อยละ 65.7 มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ดินของตนเองอยู่ระหว่าง 11-30 ไร่ รองลงมาร้อยละ 16.9 มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ดินของตนเอง อยู่ระหว่าง 31-50 ไร่ ร้อยละ 11.3 มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ดินของตนเองน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่ ร้อยละ 2.2 ไม่มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ดินของตนเอง ร้อยละ 2.2 มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ดินของตนเองอยู่ระหว่าง 51-70 ไร่ และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 1.7 มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ดินของตนเอง 71 ไร่ขึ้นไป

ลักษณะการถือครองพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ดินเช่า พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีพื้นที่พื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ดินเช่าเฉลี่ย 11.8 ไร่ โดยร้อยละ 88.8 ไม่มีพื้นที่พื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ดินเช่า ร้อยละ 7.3 มีพื้นที่พื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ดินเช่า น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่ ร้อยละ 2.7 มีพื้นที่พื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ดินเช่าอยู่ระหว่าง 11-20ไร่ และน้อยที่สุด ร้อยละ 0.6 มีพื้นที่พื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ดินเช่าอยู่ระหว่าง 21-30 ไร่ ร้อยละ 0.6 มีพื้นที่พื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ดินเช่า 31 ไร่ขึ้นไป

พื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมด พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมดเฉลี่ย 25.51 ไร่ โดยร้อยละ 65.2 มีพื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมดอยู่ระหว่าง 11-30 ไร่ รองลงมาร้อยละ 16.2 มีพื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมดอยู่ระหว่าง 31-50 ไร่ ร้อยละ 12.4 มีพื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมดน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่ ร้อยละ 3.4 มีพื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมดอยู่ระหว่าง 51-70 ไร่ และ ร้อยละ 2.8 มีพื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมด 71 ไร่ขึ้นไป ตามลำดับ

แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการทำการเกษตร พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ ร้อยละ 88.8 ใช้แหล่งเงินทุนตนเอง รองลงมาร้อยละ 49.8 ใช้แหล่งเงินทุนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ร้อยละ 15.7 ใช้แหล่งเงินทุนกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 10.1 ใช้แหล่งเงินทุนสหกรณ์ ร้อยละ 9.6 ใช้แหล่งเงินทุนกลุ่มสมาชิกแปลงใหญ่และน้อยที่สุดร้อยละ 5.1 ใช้แหล่งเงินทุนจากนายทุน/พ่อค้าคนกลาง

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ ร้อยละ 89.3 เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) รองลงมาร้อยละ 80.9 เป็น

สมาชิกกลุ่มอื่นๆ(วิสาหกิจชุมชน) ร้อยละ 31.5 เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน และน้อยที่สุดร้อยละ 10.1 เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตร

จำนวนแรงงานในครัวเรือน พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.75 คน โดยร้อยละ 54.5 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 1- 2 คน รองลงมาร้อยละ 38.8 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 3 - 4 คน และน้อยที่สุดร้อยละ 6.7 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 5 คน

ประสบการณ์การทำงาน พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานเฉลี่ย 40.97 ปี โดยร้อยละ 60.2 มีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ในช่วง 35-48 ปี รองลงมาร้อยละ 20.8 มีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ในช่วง 21-34 ปี ร้อยละ 18.0 มีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ในช่วง 49-62 ปี และน้อยที่สุดร้อยละ 0.5 มีประสบการณ์ในการทำงาน 63 ปีขึ้นไป ร้อยละ 0.5 มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี

การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าว พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวเฉลี่ย 1.89 ครั้ง โดยร้อยละ 37.6 ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวจำนวน 1 ครั้ง/ปี รองลงมาร้อยละ 35.4 ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวจำนวน 2 ครั้ง/ปี และน้อยที่สุดร้อยละ 27.0 ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวจำนวน 3 ครั้ง/ปี

ตอนที่ 2 สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

2.1 สภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

สภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ ประกอบด้วย แหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้วิธีการปลูกข้าว แหล่งน้ำ การใส่ปุ๋ย การใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรู การจ้างแรงงานในการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ การเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว ปริมาณผลผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ ค่าเตรียมดิน ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ยเคมี/อินทรีย์/ฮอร์โมน ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลง(บาท/ไร่) ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช ค่าแรงงาน ค่าเช่าที่ดิน ค่าเก็บเกี่ยว ค่าอื่นๆ รายละเอียดตามตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 สภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

n = 178

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
ตัวเอง	158	88.8
ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว	143	80.3
เพื่อนบ้าน	9	5.1
หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน	20	11.2
วิธีการปลูกข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ปักดำ	17	9.6
หว่านแห้ง	178	100.0
หยอดแห้ง	37	20.8
แหล่งน้ำที่ใช้ในการทำนา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำ ลำน้ำ เป็นต้น	24	13.5
น้ำชลประทาน	16	9.0
น้ำฝน	178	100.0
น้ำบ่อบาดาล	54	30.3
สระน้ำผิวดิน	5	2.8
ลักษณะการใช้ปุ๋ยในนาข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ปุ๋ยเคมี	153	86.0
ปุ๋ยอินทรีย์	74	41.1
ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยคอก	19	10.7
ปุ๋ยเคมีร่วมกับน้ำหมัก/ปุ๋ยหมัก	18	10.1
น้ำหมัก/ปุ๋ยหมัก	6	3.4
การใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรู		
ไม่ใช้สารเคมี	137	77.0
ใช้สารเคมี	41	23.0
ฉีดพ่นเอง	39	95.1
จ้างแรงงานฉีดพ่น	2	4.9

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
n = 178		
การจ้างแรงงานในการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
แรงงานในครัวเรือน	178	100.0
จ้างแรงงานในชุมชน	65	36.5
การเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
แรงงานคน	8	4.5
รถเกี่ยว	178	100.0
ปริมาณผลผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ (กก.ต่อไร่)		
300 - 350	144	80.9
351 - 400	31	17.4
401 - 450	1	0.6
451 ขึ้นไป	2	1.1
ต่ำสุด = 300 กก.ต่อไร่ สูงสุด = 480 กก.ต่อไร่		
ค่าเฉลี่ย = 354.21 กก.ต่อไร่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 26.20 กก.		
ต้นทุนในการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่		
ค่าเตรียมดิน (บาทต่อไร่)		
200 - 300	33	18.5
301 - 400	4	2.2
401 - 500	1	0.6
501 - 600	15	8.4
601 ขึ้นไป	125	70.3
ต่ำสุด = 200 บาทต่อไร่ สูงสุด = 720 บาทต่อไร่		
ค่าเฉลี่ย = 544.44 บาทต่อไร่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 171.93 บาท		
ค่าเมล็ดพันธุ์ (บาทต่อไร่)		
ไม่มีค่าเมล็ดพันธุ์		
350 บาท	3	1.7

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
n = 178		
ค่าเมล็ดพันธุ์ (บาทต่อไร่)		
375	51	28.7
380	2	1.1
390	9	5.0
400	113	63.5
ต่ำสุด = 350 บาทต่อไร่ สูงสุด = 400 บาทต่อไร่		
ค่าเฉลี่ย = 391.29 บาทต่อไร่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 12.60 บาท		
ค่าปุ๋ยเคมี/อินทรีย์/ฮอร์โมน (บาทต่อไร่)		
ไม่มีค่าปุ๋ยเคมี/อินทรีย์/ฮอร์โมน	1	0.60
500 – 560	11	6.2
561 – 610	59	33.1
611 – 660	100	56.2
661 – 710	5	2.8
711ขึ้นไป	2	1.1
ต่ำสุด = 500 บาทต่อไร่ สูงสุด = 800 บาทต่อไร่		
ค่าเฉลี่ย = 629.66 บาทต่อไร่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 38.93 บาท		
ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลง (บาทต่อไร่)		
ไม่มีค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลง	138	77.5
20	19	10.7
30	21	11.8
ต่ำสุด = 20 บาทต่อไร่ สูงสุด = 30 บาทต่อไร่		
ค่าเฉลี่ย = 25.25 บาทต่อไร่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 5.06 บาท		
ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช (บาทต่อไร่)		
ไม่มีค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลง	137	77.0
30	10	5.6
50	20	11.2
60	7	3.9

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
n = 178		
ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช (บาทต่อไร่)		
70	3	1.7
80	1	0.6
ต่ำสุด = 30 บาทต่อไร่ สูงสุด = 80 บาทต่อไร่		
ค่าเฉลี่ย = 49.02 บาทต่อไร่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 13.00 บาท		
ค่าแรงงาน(บาทต่อไร่)		
ไม่มีค่าแรง	115	64.6
300 – 520	4	2.2
521 – 740	8	4.5
741 – 960	27	15.2
961 – 1,180	11	6.2
1,181 – 1,400	13	7.3
ต่ำสุด = 300 บาทต่อไร่ สูงสุด = 1,400 บาทต่อไร่		
ค่าเฉลี่ย = 907.78 บาทต่อไร่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 254.94 บาท		
ค่าเช่าที่ดิน(บาทต่อไร่)		
ไม่มีค่าเช่าที่ดิน	158	88.8
200 – 250	14	7.8
251 – 300	3	1.6
301 – 350	1	0.6
351 – 400	1	0.6
401 ขึ้นไป	1	0.6
ต่ำสุด = 200 บาทต่อไร่ สูงสุด = 500 บาทต่อไร่		
ค่าเฉลี่ย = 260.00 บาทต่อไร่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 80.46 บาท		
ค่าเก็บเกี่ยว(บาทต่อไร่)		
400 – 450	6	3.4
451 – 500	5	2.8
501 – 550	20	11.2

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
n = 178		
ค่าเก็บเกี่ยว(บาทต่อไร่)		
551 – 600	131	73.6
601 ขึ้นไป	16	9.0
ต่ำสุด = 400 บาทต่อไร่ สูงสุด = 650 บาทต่อไร่		
ค่าเฉลี่ย = 581.35 บาทต่อไร่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 37.30 บาท		
ค่าขนส่ง (บาทต่อไร่)		
ไม่มีค่าใช้จ่าย	87	48.9
100	18	10.1
150	18	10.1
200	18	10.1
250	12	6.7
300	25	14.0
ต่ำสุด = 100 บาทต่อไร่ สูงสุด = 300 บาทต่อไร่		
ค่าเฉลี่ย = 240.40 บาทต่อไร่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 74.78 บาท		
แหล่งจำหน่ายผลผลิตข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
โรงสี	169	94.9
พ่อค้าคนกลาง	128	71.9
สหกรณ์	70	39.3
อื่น ๆ	6	3.4

จากตารางที่ 4.3 ข้อมูลสภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

แหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ร้อยละ 88.8 ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของตนเอง รองลงมาร้อยละ 80.3 ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ร้อยละ 11.2 ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากหน่วยงานภาครัฐสนับสนุน และน้อยที่สุดร้อยละ 9.1 ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากเพื่อนบ้าน ตามลำดับ

รูปแบบลักษณะวิธีการปลูกข้าว นาปี พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ ร้อยละ 100.0 ปลูกข้าวโดยวิธีการหว่านแห้ง รองลงมาร้อยละ 20.8 ปลูกข้าวโดยวิธีการหยอดแห้ง และน้อยที่สุด ร้อยละ 9.6 ปลูกข้าวโดยวิธีการปักดำ ตามลำดับ

แหล่งน้ำที่ใช้ในการทำนา นาปี พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ ร้อยละ 100.0 ใช้น้ำฝน รองลงมาร้อยละ 30.3 ใช้แหล่งน้ำจากบ่อบาดาล ร้อยละ 13.5 ใช้แหล่งน้ำธรรมชาติ ร้อยละ 13.5 ใช้แหล่งน้ำชลประทาน และน้อยที่สุดร้อยละ 2.6 ใช้แหล่งน้ำจากสระน้ำผิวดิน ตามลำดับ

ลักษณะการใช้ปุ๋ยในนาข้าว พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ ร้อยละ 86.0 ใช้ปุ๋ยเคมี รองลงมาร้อยละ 41.1 ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ร้อยละ 23.6 ใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยคอกร้อยละ 10.1 ใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับน้ำหมัก/ปุ๋ยหมัก และน้อยที่สุดร้อยละ 3.4 ใช้น้ำหมัก/ปุ๋ยหมักตามลำดับ

การใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรู พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ ร้อยละ 77.0 ไม่ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรู ร้อยละ 23.0 ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรู ร้อยละ 95.1 ฉีดพ่นเองสารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรูเอง และร้อยละ 4.9 จ้างแรงงานฉีดพ่นเองสารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรู

การจ้างแรงงานในการผลิตข้าว พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ ร้อยละ 100.0 ใช้แรงงานในครัวเรือน และร้อยละ 36.5 จ้างแรงงานในชุมชน

การเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ ร้อยละ 100.0 ใช้รถเกี่ยว และร้อยละ 4.5 ใช้แรงงานคน

ปริมาณผลผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีผลผลิตข้าวเปลือกต่อไร่เฉลี่ย 354.21 กิโลกรัม โดยร้อยละ 80.9 มีผลผลิตข้าวเปลือกต่อไร่อยู่ระหว่าง 300 - 350 กิโลกรัม รองลงมาร้อยละ 17.4 มีผลผลิตข้าวเปลือกต่อไร่อยู่ระหว่าง 351 - 400 กิโลกรัม ร้อยละ 1.1 มีผลผลิตข้าวเปลือกต่อไร่ 451 กิโลกรัมขึ้นไป และน้อยที่สุดร้อยละ 0.6 มีผลผลิตข้าวเปลือกต่อไร่อยู่ระหว่าง 401 - 450 กิโลกรัม ตามลำดับ

ค่าเตรียมดิน นาปี พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีค่าเตรียมดินเฉลี่ย 544.44 บาท โดยร้อยละ 70.3 มีค่าจ้างเตรียมดิน 601 บาทขึ้นไป รองลงมาร้อยละ 18.5 มีค่าเตรียมดินอยู่ระหว่าง 200 - 300 บาท ร้อยละ 8.4 มีค่าเตรียมดินอยู่ระหว่าง 501 - 600 บาท ร้อยละ 2.2 มีค่าเตรียมดินอยู่ระหว่าง 301 - 400 บาทและน้อยที่สุดร้อยละ 0.6 มีค่าเตรียมดินอยู่ระหว่าง 401 - 500 บาท ตามลำดับ

ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 391.29 บาท โดยร้อยละ 63.5 มีค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว 400 บาท รองลงมาร้อยละ 28.7 มีค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว 375 บาท ร้อยละ 5.0 มีค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว 390 บาท ร้อยละ 1.7 มีค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว 350 บาท และน้อยที่สุดร้อยละ 1.1 มีค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว 380 บาท ตามลำดับ

ค่าปุ๋ยเคมี/อินทรีย์/ฮอร์โมน พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีค่าปุ๋ยเคมี/อินทรีย์/ฮอร์โมนเฉลี่ย 629.66 บาท โดยร้อยละ 56.2 มีค่าปุ๋ยเคมี/อินทรีย์/ฮอร์โมนอยู่ระหว่าง 611-660 บาท รองลงมา ร้อยละ 33.1 มีค่าปุ๋ยเคมี/อินทรีย์/ฮอร์โมนอยู่ระหว่าง 561-610 บาท ร้อยละ 6.2 มีค่าปุ๋ยเคมี/อินทรีย์/ฮอร์โมนอยู่ระหว่าง 500 - 560 บาท ร้อยละ 2.8 มีค่าปุ๋ยเคมี/อินทรีย์/ฮอร์โมนอยู่ระหว่าง 661-710 บาท และน้อยที่สุดร้อยละ 1.1 มีค่าปุ๋ยเคมี/อินทรีย์/ฮอร์โมน 710 บาทขึ้นไป ตามลำดับ

ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลง พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลงเฉลี่ย 25.25 บาท โดยร้อยละ 77.5 ไม่มีค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลง ร้อยละ 11.8 มีค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลง 30 บาท ร้อยละ 10.7 มีค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลง 20 บาท

ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีค่าสารเคมีกำจัดวัชพืชเฉลี่ย 49.02 บาท โดยร้อยละ 77.0 ไม่มีค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช ร้อยละ 11.2 มีค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช 50 บาท ร้อยละ 5.6 มีค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช 30 บาท ร้อยละ 3.9 มีค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช 60 บาท ร้อยละ 1.7 มีค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช 70 บาท และน้อยที่สุดร้อยละ 0.6 มีค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช 80 บาท ตามลำดับ

ค่าแรงงาน พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีค่าแรงงานเฉลี่ย 907.78 บาท โดยร้อยละ 64.6 ไม่มีค่าแรงงาน รองลงมา ร้อยละ 15.2 มีค่าแรงงานอยู่ระหว่าง 741 - 960 บาท ร้อยละ 7.3 มีค่าแรงงานอยู่ระหว่าง 1,181 - 1,400 บาท ร้อยละ 6.2 มีค่าแรงงานอยู่ระหว่าง 961 - 1,180 บาท ร้อยละ 4.5 มีค่าแรงงานอยู่ระหว่าง 521 - 740 บาท และน้อยที่สุดร้อยละ 2.2 มีค่าแรงงานอยู่ระหว่าง 300 - 520 บาท ตามลำดับ

ค่าเช่าที่ดิน พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีค่าเช่าที่ดินเฉลี่ย 260.00 บาท โดยร้อยละ 88.8 ไม่มีค่าเช่าที่ดิน รองลงมา ร้อยละ 7.8 มีค่าเช่าที่ดินอยู่ระหว่าง 200 - 250 บาท ร้อยละ 1.6 มีค่าเช่าที่ดินอยู่ระหว่าง 251 - 300 บาท ร้อยละ 6.2 มีค่าเช่าที่ดินอยู่ระหว่าง 961 - 1,180 บาท ร้อยละ 4.5 มีค่าเช่าที่ดินอยู่ระหว่าง 521 - 740 บาท และน้อยที่สุดร้อยละ 0.6 มีค่าเช่าที่ดินอยู่ระหว่าง 301 - 350 บาท, ระหว่าง 301 - 350 บาท, ระหว่าง 401 บาทขึ้นไป ตามลำดับ

ค่าเก็บเกี่ยวข้าว พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีค่าเก็บเกี่ยวข้าวเฉลี่ย 581.35 บาท โดยร้อยละ 73.6 มีค่าเก็บเกี่ยวข้าวอยู่ระหว่าง 551 - 600 บาท รองลงมา ร้อยละ 11.2 มีค่าเก็บเกี่ยวข้าวอยู่ระหว่าง 501 - 550 บาท ร้อยละ 9.0 มีค่าเก็บเกี่ยวข้าว 601 บาทขึ้นไป ร้อยละ 3.4 มีค่าเก็บเกี่ยวข้าวอยู่ระหว่าง 400 - 450 บาท และน้อยที่สุดร้อยละ 2.8 มีค่าเก็บเกี่ยวข้าวอยู่ระหว่าง 451 - 500 บาท ตามลำดับ

ค่าขนส่ง พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีค่าขนส่ง เฉลี่ย 240.40 บาท โดยร้อยละ 48.9 ไม่มีค่าอื่นๆ รองลงมาร้อยละ 14.0 มีค่าอื่นๆ 300 บาท ร้อยละ 10.1 มีค่าอื่นๆ 100,150,200 บาท และน้อยที่สุดร้อยละ 6.7 มีค่าอื่นๆ 250 บาท ตามลำดับ

แหล่งจำหน่ายผลผลิตข้าว พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่สามารถจำหน่ายข้าวเปลือก ได้หลายช่องทางพร้อมกัน ร้อยละ 94.9 จำหน่ายให้กับโรงสี ร้อยละ 71.9 จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลาง ร้อยละ 39.3 จำหน่ายให้กับสหกรณ์ และร้อยละ 3.4 จำหน่ายผ่านช่องทางอื่น ๆ

ตารางที่ 4.4 สรุปรายการต้นทุนการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

n=178

รายการ	ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ค่าเตรียมดิน	200	720	544.44	171.93
ค่าเมล็ดพันธุ์	350	400	391.29	12.60
ค่าปุ๋ยเคมี/อินทรีย์/ฮอริโมน	500	800	629.66	38.93
ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลง	20	30	25.25	5.06
ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช	30	80	49.02	13.00
ค่าแรงงาน	300	1,400	907.78	254.94
ค่าเช่าที่ดิน	200	500	260.00	80.36
ค่าเก็บเกี่ยว	400	650	581.35	37.30
ค่าขนส่ง	100	300	240.40	74.72

2.2 ปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

2.2.1 สภาพการผลิต/สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าว ได้แก่ พื้นที่ที่ใช้ในการปลูกข้าวไม่เหมาะสม เช่น ลาดเอียง/เชิงเขาลาดเท พื้นที่ปลูกข้าวมีปัญหา น้ำท่วมขังซ้ำซาก ปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอ ไม่สามารถควบคุมได้ขาดแคลนน้ำในการผลิตข้าว ต้นทุนการสร้างแหล่งน้ำ และกักเก็บน้ำเพื่อการปลูกข้าวมีราคาแพง ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ สมาชิกนาแปลงใหญ่ขาดความรู้ในการปรับปรุงบำรุงดิน สมาชิกนาแปลงใหญ่ขาดความรู้เรื่องการเก็บเมล็ดพันธุ์ สมาชิกนาแปลงใหญ่ขาดความรู้ในเรื่องการจัดการข้าวให้ได้คุณภาพดี เช่น นวัตกรรม เทคโนโลยีใหม่ ๆ สมาชิกนาแปลงใหญ่ขาดความรู้เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้อง การขาดแคลนแหล่งเมล็ดพันธุ์ที่ดีที่ได้มาตรฐานรับรอง เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพมีราคาสูง รายละเอียดในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ปัญหาสภาพการผลิต/สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

n=178

ประเด็นปัญหา	ระดับปัญหา						ค่าเฉลี่ย (SD)	ความหมาย	ลำดับ
	0	1	2	3	4	5			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
- พื้นที่ที่ใช้ในการปลูกข้าว ไม่เหมาะสม เช่น ลาด เอียง เขิงเขา ลาดเท	7 (3.9)	15 (8.4)	57 (32.1)	99 (55.6)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.39 (0.80)	ปานกลาง	6
- พื้นที่ปลูกข้าวมีปัญหา น้ำท่วมขังซ้ำซาก	75 (12.1)	51 (28.7)	42 (23.6)	- (0.0)	10 (5.6)	- (0.0)	1.98 (1.08)	น้อย	11
- ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ/ไม่ สามารถควบคุมได้ขาด แคลนน้ำในการผลิตข้าว	33 (18.5)	33 (18.5)	13 (7.3)	39 (21.9)	9 (5.1)	51 (28.7)	3.62 (1.89)	มาก	2
- ต้นทุนการสร้างแหล่งน้ำ และกักเก็บน้ำเพื่อการ ปลูกข้าวราคาแพง	19 (10.7)	26 (14.6)	0 (0.0)	9 (5.1)	66 (37.1)	58 (32.6)	4.41 (1.75)	มากที่สุด	1
- ดินขาดความอุดมสมบูรณ์	16 (8.99)	27 (15.2)	39 (21.9)	100 (56.2)	11 (6.2)	0 (0.0)	3.52 (0.85)	มาก	3
- สมาชิกนาแปลงใหญ่ขาด ความรู้ในการปรับปรุง บำรุงดิน	9 (5.1)	29 (16.3)	24 (13.5)	109 (61.2)	7 (3.9)	0 (0.0)	3.43 (0.98)	มาก	4
- สมาชิกนาแปลงใหญ่ขาด ความรู้เรื่องการเก็บเมล็ด พันธุ์	11 (6.2)	22 (12.4)	102 (57.3)	34 (19.1)	9 (5.1)	0 (0.0)	3.04 (0.88)	ปานกลาง	9
- สมาชิกนาแปลงใหญ่ขาด ความรู้เรื่องการจัดการ ข้าวให้ได้คุณภาพดี เช่น นวัตกรรม เทคโนโลยี ใหม่	9 (5.1)	22 (12.4)	62 (34.8)	77 (43.3)	8 (4.5)	0 (0.0)	3.30 (0.92)	ปานกลาง	7
- สมาชิกนาแปลงใหญ่ขาด ความรู้เรื่องการป้องกัน กำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้อง	19 (10.7)	16 (9.0)	26 (14.6)	109 (61.2)	8 (4.5)	0 (0.0)	3.40 (1.08)	ปานกลาง	5

หมายเหตุ 0 = ไม่มีปัญหา 1 = ปัญหาน้อยที่สุด 2 = ปัญหาน้อย 3 = ปัญหาปานกลาง 4 = ปัญหามาก 5 = ปัญหามากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ปัญหาน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ปัญหาน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ปัญหาปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ปัญหามาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง ปัญหามากที่สุด

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

n=178

ประเด็นปัญหา	ระดับปัญหา						ค่าเฉลี่ย (SD)	ความหมาย	ลำดับ
	0	1	2	3	4	5			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
- การขาดแคลนแหล่งเมล็ดพันธุ์ที่ดีที่ได้มาตรฐานรับรอง	0	92	40	37	6	3	2.81 (0.99)	ปานกลาง	10
- เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพราคาสูง	0	16	17	88	48	9	3.10 (0.96)	ปานกลาง	8
รวม							3.27	ปานกลาง	

หมายเหตุ 0 = ไม่มีปัญหา 1 = ปัญหาน้อยที่สุด 2 = ปัญหาน้อย 3 = ปัญหาปานกลาง 4 = ปัญหามาก 5 = ปัญหามากที่สุด
 ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ปัญหาน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ปัญหาน้อย
 ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ปัญหาปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ปัญหามาก
 ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง ปัญหามากที่สุด

จากตารางที่ 4.5 สภาพการผลิต/สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าว ปรากฏผลการวิเคราะห์ ได้แก่ สมาชิกนาแปลงใหญ่มีปัญหาการผลิตข้าว ภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด 3.27) เมื่อพิจารณาแยกรายละเอียดออกแต่ละประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ ต้นทุนการสร้างแหล่งน้ำและกักเก็บน้ำเพื่อการปลูกข้าวมีราคาแพง (ค่าเฉลี่ยรวม 4.41) อยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ/ไม่สามารถควบคุมได้ขาดแคลนน้ำในการผลิตข้าว (ค่าเฉลี่ยรวม 3.62) ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ (ค่าเฉลี่ยรวม 3.52) และสมาชิกนาแปลงใหญ่ขาดความรู้ในการปรับปรุงบำรุงดิน (ค่าเฉลี่ยรวม 3.43) อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 6 ประเด็น ได้แก่ สมาชิกนาแปลงใหญ่ขาดความรู้เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้อง (ค่าเฉลี่ยรวม 3.40) พื้นที่ที่ใช้ในการปลูกข้าวไม่เหมาะสม เช่น ลาดเอียง/เชิงเขาลาดเท (ค่าเฉลี่ยรวม 3.39) สมาชิกนาแปลงใหญ่ขาดความรู้ในเรื่องการจัดการข้าวให้ได้คุณภาพดี เช่น นวัตกรรม เทคโนโลยีใหม่ ๆ (ค่าเฉลี่ยรวม 3.30) เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพมีราคาสูง (ค่าเฉลี่ยรวม 3.10)) สมาชิกนาแปลงใหญ่ขาดความรู้เรื่องการเก็บเมล็ดพันธุ์ (ค่าเฉลี่ยรวม 3.04) และการขาดแคลนแหล่งเมล็ดพันธุ์ที่ดีที่ได้มาตรฐานรับรอง (ค่าเฉลี่ยรวม 2.81) อยู่ในระดับน้อย จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ พื้นที่ปลูกข้าวมีปัญหาหน้าท่วมขังซ้ำซาก (ค่าเฉลี่ยรวม 1.98) ตามลำดับ

2.2.2 การจัดการผลิตและตลาดข้าว ได้แก่ การระบาดของโรคข้าว การระบาดของแมลงศัตรูข้าว ขาดแคลนเงินทุน ต้นทุนปัจจัยการผลิตราคาสูง สมาชิกนาแปลงใหญ่ไม่มีลานตากข้าว แหล่งจำหน่ายผลผลิต/ปัจจัยการผลิตข้าวไม่สะดวก ไม่มีตลาดรองรับ/โรงสีไม่รับซื้อ ผลผลิตมีราคา

ตกต่ำ/ราคาขายไม่แตกต่างจากการผลิตข้าวทั่วไป สมาชิกนาแปลงใหญ่ไม่มีการรวมกลุ่มในการผลิต/จำหน่ายข้าว ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ปัญหาสภาพการผลิต/สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

n=178

ประเด็นปัญหา	ระดับปัญหา						ค่าเฉลี่ย (SD)	ความหมาย	ลำดับ
	0	1	2	3	4	5			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
- การระบาดของโรคข้าว	0 (0.0)	27 (15.2)	20 (11.2)	7 (3.9)	105 (59.0)	18 (10.1)	3.38 (1.25)	ปานกลาง	4
- การระบาดของแมลงศัตรูข้าว	1 (0.6)	27 (15.2)	20 (11.2)	7 (3.9)	105 (59.0)	18 (10.1)	3.38 (1.25)	ปานกลาง	4
- การขาดแคลนเงินทุน	37 (20.8)	18 (10.1)	22 (12.4)	0 (0.0)	47 (26.4)	54 (30.3)	3.70 (1.44)	มาก	3
- ต้นทุนปัจจัยการผลิตราคาสูง	42 (23.6)	12 (6.7)	29 (16.3)	0 (0.0)	42 (23.6)	53 (29.8)	3.70 (1.40)	มาก	3
- สมาชิกนาแปลงใหญ่ไม่มีลานตากข้าว	80 (44.9)	12 (6.7)	29 (16.3)	0 (0.0)	42 (23.6)	53 (29.8)	3.70 (1.40)	มาก	3
- แหล่งจำหน่ายผลผลิต/ปัจจัยการผลิตข้าวไม่สะดวก	0 (0.0)	6 (3.4)	0 (0.0)	66 (37.1)	53 (29.8)	53 (29.8)	3.83 (0.97)	มาก	2
- ไม่มีตลาดรองรับ/โรงสีไม่รับซื้อ	0 (0.0)	37 (20.8)	50 (28.1)	39 (21.9)	39 (21.9)	13 (7.3)	2.66 (1.23)	ปานกลาง	6
- ผลผลิตมีราคาตกต่ำ/ราคาขายไม่แตกต่างจากการผลิตข้าวทั่วไป	2 (1.1)	11 (6.2)	28 (15.7)	5 (2.8)	64 (36.0)	68 (38.2)	3.85 (1.27)	มาก	1
- สมาชิกนาแปลงใหญ่ไม่มีการรวมกลุ่มการผลิต/จำหน่ายข้าว	5 (2.8)	15 (8.4)	28 (15.7)	78 (43.8)	40 (22.5)	12 (6.7)	3.04 (1.01)	ปานกลาง	5
รวม							3.47	มาก	

หมายเหตุ 0 = ไม่มีปัญหา 1 = ปัญหาน้อยที่สุด 2 = ปัญหาน้อย 3 = ปัญหาปานกลาง 4 = ปัญหามาก 5 = ปัญหามากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ปัญหาน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ปัญหาน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ปัญหาปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ปัญหามาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง ปัญหามากที่สุด

จากตารางที่ 4.6 การจัดการผลิตและตลาดข้าว ปรากฏผลการวิเคราะห์ได้แก่ สมาชิกนาแปลงใหญ่มีปัญหาการผลิตข้าว ภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด 3.47) เมื่อพิจารณาแยกรายละเอียดออกแต่ละประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ ผลผลิตมีราคาตกต่ำ/ราคาขายไม่แตกต่างจากการผลิตข้าวทั่วไป (ค่าเฉลี่ยรวม 3.85) แหล่งจำหน่ายผลผลิต/ปัจจัยการผลิตข้าวไม่สะดวก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.83) ขาดแคลนเงินทุน (ค่าเฉลี่ย

รวม 3.70) ต้นทุนปัจจัยการผลิตราคาสูง (ค่าเฉลี่ยรวม 3.70) และสมาชิกนาแปลงใหญ่ไม่มีลานตากข้าว (ค่าเฉลี่ยรวม 3.70) อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ การระบาดของโรคข้าว (ค่าเฉลี่ยรวม 3.38) การระบาดของแมลงศัตรูข้าว (ค่าเฉลี่ยรวม 3.38) สมาชิกนาแปลงใหญ่ไม่มีการรวมกลุ่มในการผลิต/จำหน่ายข้าว (ค่าเฉลี่ยรวม 3.04) และไม่มีตลาดรองรับ/โรงสีไม่รับซื้อ (ค่าเฉลี่ยรวม 2.66) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

ประกอบด้วยประเด็นวิธีการปฏิบัติ ดังนี้ แหล่งน้ำ /ใช้แหล่งน้ำที่ไม่มีการปนเปื้อน พื้นที่ปลูก /เลือกพื้นที่ที่ไม่มีวัชต้ออันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้าง หรือปนเปื้อนในข้าว การใช้วัชต้ออันตรายทางการเกษตรใช้ตามคำแนะนำของกรมการข้าว หรือ กรมวิชาการเกษตร และคำแนะนำในฉลากที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้อง การเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์ มีการกำจัดต้นของข้าวพันธุ์อื่นปนสำรวจการเข้าทำลายของศัตรูพืชที่ป้องกันกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชอย่างมีประสิทธิภาพ การเก็บเกี่ยวผลผลิตมีการเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสม เก็บเกี่ยวอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดการปนของข้าวพันธุ์อื่นลดความชื้นภายใน 24 ชั่วโมงหลังการเก็บเกี่ยว สำหรับการซื้อขายต้องไม่เกิน 15% และสำหรับการเก็บรักษาต้องไม่เกิน 14% สถานที่เก็บรวบรวมและสถานที่เก็บรักษาต้องถูกสุขลักษณะ สะอาดและมีการถ่ายเทอากาศดี การบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล/มีการบันทึกข้อมูลตามข้อกำหนด การใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีและมีคุณภาพเหมาะสมกับพื้นที่ในอัตราที่เหมาะสมทำให้มีผลผลิตมากขึ้น วิเคราะห์ดินเพื่อทราบความต้องการใช้ปุ๋ย เน้นการปรับปรุงหน้าดิน โดยการไถกลบตอซังเร่งการผุพังสลายตัว ไม่เผาฟาง นำมูลสัตว์มาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงบำรุงดิน ตรวจวิเคราะห์ดินก่อนการใช้ปุ๋ยเคมี และควรใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสมไม่ใส่เกินความต้องการของพืชและดินเพื่อไม่ให้สิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ตรวจสอบแปลงนา ก่อนฉีดพ่นสารป้องกัน กำจัดศัตรูข้าวและฉีดพ่นให้ถูกวิธีและในปริมาณที่เหมาะสมควรใช้ร่วมกับสารชีวภาพ เพื่อรักษาสมดุลธรรมชาติและประหยัดค่าใช้จ่าย ผลการศึกษาปรากฏผลดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

n=178

ประเด็นการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ			
	ไม่เคย จำนวน (ร้อยละ)	นาน ๆ ครั้ง จำนวน (ร้อยละ)	บ่อยครั้ง จำนวน (ร้อยละ)	ทุกครั้ง จำนวน (ร้อยละ)
- แหล่งน้ำ / ใช้แหล่งน้ำที่ไม่มีการปนเปื้อน	10 (5.6)	27 (15.2)	18 (10.1)	82 (46.1)
- พื้นที่ปลูก / เลือกพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในข้าว	52 (29.2)	35 (19.7)	9 (5.1)	82 (46.1)
- การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรใช้ตามคำแนะนำของกรมการข้าวหรือ กรมวิชาการเกษตร และคำแนะนำในฉลากที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้อง	33 (18.5)	54 (30.3)	35 (19.7)	56 (31.5)
- การเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์	17 (9.6)	42 (23.6)	45 (25.3)	74 (41.6)
- การกำจัดต้นของข้าวพันธุ์อื่นปน	25 (14.0)	18 (10.1)	18 (10.1)	117 (65.7)
- การสำรวจการเข้าทำลายของศัตรูพืชที่ป้องกันกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชอย่างมีประสิทธิภาพ	50 (28.1)	59 (33.1)	0 (0.0)	69 (38.8)
- การเก็บเกี่ยวผลผลิตมีการเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสม	27 (15.2)	9 (5.1)	49 (27.5)	93 (52.2)
- การเก็บเกี่ยวอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดการปนของข้าวพันธุ์อื่น	35 (19.7)	27 (15.2)	24 (13.5)	92 (51.7)
- การลดความชื้นภายใน 24 ชั่วโมง หลังการเก็บเกี่ยว สำหรับการซื้อขายต้องไม่เกิน 15% และสำหรับการเก็บรักษาต้องไม่เกิน 14%	26 (14.6)	36 (20.2)	18 (10.1)	98 (55.1)
- สถานที่เก็บรวบรวม และสถานที่เก็บรักษาต้องถูกสุขลักษณะ สะอาด และมีการถ่ายเทอากาศดี	9 (5.1)	43 (24.2)	27 (15.2)	99 (55.6)
- การบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล/มีการบันทึกข้อมูลตามข้อกำหนด	9 (5.1)	14 (7.9)	81 (45.5)	74 (41.6)
- การใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีและมีคุณภาพ เหมาะสม กับพื้นที่ ในอัตราที่เหมาะสมทำให้มีผลผลิตมากขึ้น	27 (15.2)	25 (14.0)	38 (21.3)	88 (49.4)
- การวิเคราะห์ดินเพื่อทราบความต้องการใช้ปุ๋ย เน้นการปรับปรุงหน้าดิน โดยการไถกลบตอซัง เร่งการผุ พังสลายตัว ไม่เผาฟาง นำ มูลสัตว์มาใช้ประโยชน์ในการ ปรับปรุงบำรุงดิน	8 (4.5)	48 (27.0)	43 (24.2)	79 (44.4)

ตารางที่ 4.7 การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

n=178

ประเด็นการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ			
	ไม่เคย จำนวน (ร้อยละ)	นาน ๆ ครั้ง จำนวน (ร้อยละ)	บ่อยครั้ง จำนวน (ร้อยละ)	ทุกครั้ง จำนวน (ร้อยละ)
- การตรวจสอบแปลงนาก่อนการใส่ปุ๋ยเคมีและควรใช้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมไม่ใส่เกินความ ต้องการของพืชและดินเพื่อไม่ให้ สิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์	32 (18.0)	17 (9.6)	46 (25.8)	83 (25.8)
- การตรวจสอบแปลงนาก่อนฉีดพ่นสารป้องกัน กำจัดศัตรูข้าวและฉีด พ่นให้ถูกวิธีและในปริมาณที่ เหมาะสม ควรใช้ร่วมกับสารชีวภาพ เพื่อรักษาสมดุลธรรมชาติและประหยัดค่าใช้จ่าย	50 (28.1)	32 (18.0)	56 (31.5)	40 (22.5)

จากตารางที่ 4.7 การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ปรากฏผลดังนี้ สมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับบ่อยครั้ง (ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด 2.98) เมื่อพิจารณาแยกรายละเอียดออกแต่ละประเด็น พบว่า

จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติประจำ เกินร้อยละ 60 เพียง 1 ประเด็น คือ การกำจัดต้นของข้าวพันธุ์อื่นปน (ร้อยละ 65.7)

จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติประจำ ร้อยละ 50 – 59.9 จำนวน 4 ประเด็น เรียงตามลำดับดังนี้

- สถานที่เก็บรวบรวม และสถานที่เก็บรักษาต้องถูกสุขลักษณะ สะอาด และมีการถ่ายเท อากาศดี (ร้อยละ 55.6)

- การลดความชื้นภายใน 24 ชั่วโมง หลังการเก็บเกี่ยว สำหรับการซื้อขายต้องไม่เกิน 15% และสำหรับการเก็บรักษาต้องไม่เกิน 14% (ร้อยละ 55.1)

- การเก็บเกี่ยวผลผลิตมีการเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสม (ร้อยละ 52.2)

- การเก็บเกี่ยวอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดการปนของข้าวพันธุ์อื่น (ร้อยละ 51.7)

จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติประจำ ร้อยละ 40 – 49.9 จำนวน 6 ประเด็น เรียงตามลำดับดังนี้

- การใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีและมีคุณภาพ เหมาะสม กับพื้นที่ ในอัตราที่เหมาะสมทำให้มี ผลผลิตมากขึ้น (ร้อยละ 49.4)

- แหล่งน้ำ /ใช้แหล่งน้ำที่ไม่มีการปนเปื้อน (ร้อยละ 46.1)

- พื้นที่ปลูก / เลือกพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้าง หรือปนเปื้อนในข้าว (ร้อยละ 46.1)

- การวิเคราะห์ดินเพื่อทราบความต้องการใช้ปุ๋ย เน้นการปรับปรุงหน้าดิน โดยการไถ กลบตอซัง เร่งการผุ พังสลายตัว ไม่เผาฟาง นำ มูลสัตว์มาใช้ประโยชน์ในการ ปรับปรุงบำรุงดิน (ร้อยละ 44.4)

- การเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์ (ร้อยละ 41.6)

- การบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล/มีการบันทึกข้อมูลตามข้อกำหนด (ร้อยละ 41.6)

จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติประจำ ร้อยละ 30 – 39.9 มีจำนวน 2 ประเด็น ได้แก่

- การสำรวจการเข้าทำลายของศัตรูพืชที่ป้องกันกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชอย่างมีประสิทธิภาพ (ร้อยละ 38.8)

- การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรใช้ตามคำแนะนำของกรมการข้าว หรือ กรมวิชาการ เกษตร และคำแนะนำในฉลากที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้อง (ร้อยละ 31.5)

จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติประจำ ต่ำกว่าร้อยละ 30 มีจำนวน 2 ประเด็น ได้แก่

- การตรวจสอบแปลงนาก่อนการใช้ปุ๋ยเคมีและควรรี้อย่างถูกต้องและเหมาะสมไม่ไ้เกินความ ต้องการของพืชและดินเพื่อไม่ให้สิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ (ร้อยละ 25.8)

- การตรวจสอบแปลงนาก่อนฉีดพ่นสารป้องกัน กำจัดศัตรูข้าวและฉีดพ่นให้ถูกวิธีและใน ปริมาณที่ เหมาะสม ควรรีใช้ร่วมกับสารชีวภาพ เพื่อรักษาสมดุลธรรมชาติและประหยัดค่าใช้จ่าย (ร้อยละ 22.5)

ตอนที่ 4 ความต้องการและข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

ความต้องการของสมาชิกนาแปลงใหญ่ในการส่งเสริมการผลิตข้าวเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงต้นทุนและผลกระทบจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ ประกอบด้วย

4.1 ความต้องการของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

4.1.1 ความรู้และนวัตกรรมการผลิตข้าว ได้แก่ การผลิตข้าวแบบครบวงจร การ จัดเตรียมดิน/พื้นที่ปลูกข้าว การป้องกันการระบาดของโรคข้าว การป้องกันการระบาดของแมลงศัตรู

ข้าว การเก็บรักษาผลผลิตและเมล็ดพันธุ์คุณภาพ การบริหารจัดการน้ำที่ใช้ในการผลิตข้าว การป้องกันกำจัดศัตรูพืชในแปลงผลิตข้าว ช่องทางการตลาดที่เหมาะสมกับการผลิตข้าว และประเด็นอื่น ๆ ผลการศึกษาแสดงในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ความต้องการของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับความรู้และนวัตกรรมการผลิตข้าว

n=178

ประเด็นความต้องการ	ระดับความต้องการ					ค่าเฉลี่ย (SD)	ความหมาย	ลำดับ
	1	2	3	4	5			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
- การผลิตข้าวแบบครบวงจร	12 (6.7)	12 (6.7)	44 (24.7)	110 (61.8)	0 (0.0)	3.42 (0.89)	มาก	6
- การจัดเตรียมดิน/เตรียมพื้นที่ที่การปลูกข้าว	7 (3.9)	6 (3.4)	12 (6.7)	117 (65.7)	36 (20.2)	3.95 (0.87)	มาก	1
- การป้องกันการระบาดของโรคข้าว	15 (8.4)	6 (3.4)	29 (16.3)	124 (69.7)	4 (2.2)	3.54 (0.93)	มาก	4
- การป้องกันการระบาดของแมลงศัตรูข้าว	14 (7.9)	15 (8.4)	25 (15.7)	116 (65.2)	4 (2.2)	3.46 (0.97)	มาก	5
- การรักษาผลผลิตและเมล็ดพันธุ์คุณภาพ	21 (11.8)	19 (10.7)	18 (10.1)	111 (62.4)	9 (5.1)	3.38 (1.13)	ปานกลาง	7
- การบริหารจัดการน้ำที่ใช้ในการผลิตข้าว	5 (2.8)	3 (1.7)	63 (35.4)	97 (54.5)	10 (5.6)	3.58 (0.75)	มาก	3
- การป้องกันกำจัดศัตรูพืชในแปลงผลิตข้าว	12 (6.7)	4 (2.2)	19 (10.7)	143 (80.3)	0 (0.0)	3.65 (0.83)	มาก	2
= ช่องทางการตลาดที่เหมาะสมกับการผลิตข้าว	4 (2.2)	10 (5.6)	89 (50.0)	75 (42.1)	0 (0.0)	3.32 (0.68)	ปานกลาง	8
- การทำบัญชีฟาร์ม	160 (89.9)	0 (0.0)	18 (10.1)	0 (0.0)	0 (0.0)	1.20 (0.61)	น้อย	9
รวม						3.28	ปานกลาง	

หมายเหตุ 1 = ต้องการน้อยที่สุด 2 = ต้องการน้อย 3 = ต้องการปานกลาง 4 = ต้องการมาก 5 = ต้องการมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ต้องการน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ต้องการน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ต้องการปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ต้องการมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง ต้องการมากที่สุด

จากตารางที่ 4.8 ความต้องการของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ผลการศึกษาเรียงลำดับดังนี้

ความต้องการระดับมาก ประกอบด้วย 6 ประเด็น ได้แก่ การจัดเตรียมดิน/เตรียมพื้นที่ที่ใช้ในการปลูกข้าว (ค่าเฉลี่ย 3.95) การป้องกันกำจัดศัตรูพืชในแปลงผลิตข้าว (ค่าเฉลี่ย 3.65) การบริหารจัดการน้ำที่ใช้ในการผลิตข้าว (ค่าเฉลี่ย 3.58) การป้องกันการระบาดของโรคข้าว (ค่าเฉลี่ย 3.54) การป้องกันการระบาดของแมลงศัตรูข้าว (ค่าเฉลี่ย 3.54) และการผลิตข้าวแบบครบวงจร (ค่าเฉลี่ย 3.42)

ความต้องการระดับปานกลาง ประกอบด้วย 2 ประเด็น ได้แก่ การเก็บรักษาผลผลิตและเมล็ดพันธุ์คุณภาพ (ค่าเฉลี่ย 3.38) และช่องทางการตลาดที่เหมาะสมกับการผลิตข้าว (ค่าเฉลี่ย 3.32)

ความต้องการระดับน้อยที่สุด ประกอบด้วย 1 ประเด็น ได้แก่ การทำบัญชีฟาร์ม (ค่าเฉลี่ย 1.20)

4.1.2 การส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ เจ้าหน้าที่เยี่ยมเยียนในพื้นที่เพื่อให้ความรู้เรื่องการผลิตข้าว การฝึกอบรมเรื่องการผลิตข้าว การศึกษาดูงานเรื่องการผลิตข้าว การสัมมนาเรื่องข้าวเพื่อรับความรู้ตามหลักวิชาการ การประชาสัมพันธ์ใช้สื่อออนไลน์ ให้ความรู้เรื่องการผลิตข้าว เช่น เฟสบุ๊ค ยูทูบ หรือไลน์ เป็นต้น ประเด็นอื่น ๆ ผลการศึกษาแสดงในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ความต้องการของสมาชิกนากแปลงใหญ่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

n = 178

ประเด็นความต้องการ	ระดับความต้องการ					ค่าเฉลี่ย (SD)	ความหมาย	ลำดับ
	1	2	3	4	5			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
- เจ้าหน้าที่เยี่ยมเยียนในพื้นที่เพื่อให้ความรู้เรื่องการผลิตข้าว	2 (1.1)	31 (17.4)	70 (39.3)	74 (41.6)	1 (0.6)	3.23 (0.78)	ปานกลาง	1
- การฝึกอบรมเรื่องการผลิตข้าว	9 (5.1)	40 (22.5)	62 (34.8)	62 (34.8)	5 (2.8)	3.08 (0.94)	ปานกลาง	2
- การศึกษาดูงานเรื่องการผลิตข้าว	6 (3.4)	41 (23.0)	88 (49.4)	39 (21.9)	4 (2.2)	2.97 (0.82)	ปานกลาง	3
- การสัมมนาเรื่องข้าวเพื่อรับความรู้ตามหลักวิชาการ	19 (10.7)	32 (18.0)	93 (52.2)	27 (15.2)	7 (3.9)	2.84 (0.95)	ปานกลาง	6

หมายเหตุ 1 = ต้องการน้อยที่สุด 2 = ต้องการน้อย 3 = ต้องการปานกลาง 4 = ต้องการมาก 5 = ต้องการมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ต้องการน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ต้องการน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ต้องการปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ต้องการมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง ต้องการมากที่สุด

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

n = 178

ประเด็นความต้องการ	ระดับความต้องการ					ค่าเฉลี่ย (SD)	ความหมาย	ลำดับ
	1	2	3	4	5			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
- การประชาสัมพันธ์ใช้สื่อออนไลน์ ให้ความรู้เรื่องการผลิตข้าว เช่น เฟสบุ๊ก ยูทูป หรือไลน์ เป็นต้น	11 (6.2)	40 (22.5)	89 (50.0)	34 (19.1)	4 (2.2)	2.89 (0.86)	ปานกลาง	5
- การสัมมนาเรื่องการผลิตสารชีวภัณฑ์	25 (14.0)	32 (18.0)	55 (30.9)	61 (34.3)	5 (2.8)	2.94 (1.10)	ปานกลาง	4
รวม						2.99	ปานกลาง	

หมายเหตุ 1 = ต้องการน้อยที่สุด 2 = ต้องการน้อย 3 = ต้องการปานกลาง 4 = ต้องการมาก 5 = ต้องการมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ต้องการน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ต้องการน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ต้องการปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ต้องการมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง ต้องการมากที่สุด

จากตารางที่ 4.9 การส่งเสริมการเกษตร ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการระดับปานกลางทุกประเด็น เรียงตามลำดับดังนี้ เจ้าหน้าที่เยี่ยมเยียนในพื้นที่เพื่อให้ความรู้เรื่องการผลิตข้าว (ค่าเฉลี่ย 3.23) การฝึกอบรมเรื่องการผลิตข้าว (ค่าเฉลี่ย 3.08) การศึกษาดูงานเรื่องการผลิตข้าว (ค่าเฉลี่ย 2.97) การประชาสัมพันธ์ใช้สื่อออนไลน์ให้ความรู้เรื่องการผลิตข้าว เช่น เฟสบุ๊ก ยูทูป หรือไลน์ เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 2.89) การสัมมนาเรื่องการผลิตสารชีวภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 2.94) และการสัมมนาเรื่องข้าวเพื่อรับความรู้ตามหลักวิชาการ (ค่าเฉลี่ย 2.84)

4.1.3 การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ การสนับสนุนด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ /การพัฒนาสื่อในการประชาสัมพันธ์สินค้า หน่วยงานภาครัฐ/หน่วยงานภาคี ที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนด้านองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการผลิตข้าว การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ ตรงตามพันธุ์ แหล่งเชื่อถือได้ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต/และจัดทำแปลงเรียนรู้การผลิตข้าวในพื้นที่ การสนับสนุนแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ จากธนาคารของรัฐ ประเด็นอื่น ๆ ผลการศึกษาแสดงในตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ความต้องการของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

n = 178

ประเด็นความต้องการ	ระดับความต้องการ					ค่าเฉลี่ย (SD)	ความหมาย	ลำดับ
	1	2	3	4	5			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
- การสนับสนุนด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ / การพัฒนาสื่อในการประชาสัมพันธ์สินค้า	40 (22.5)	20 (11.2)	99 (55.6)	12 (6.7)	7 (3.9)	2.58 (1.03)	น้อย	5
- หน่วยงานภาครัฐ/หน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องสนับสนุนด้านองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการผลิตข้าว	0 (0.0)	11 (6.2)	62 (34.8)	102 (57.3)	3 (1.7)	3.54 (0.64)	มาก	2
- การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์ แหล่งเชื่อถือได้	0 (0.0)	3 (1.7)	45 (25.3)	122 (68.5)	8 (4.5)	3.76 (0.56)	มาก	1
- การสนับสนุนปัจจัยการผลิต/และจัดทำแปลงเรียนรู้การผลิตข้าวในพื้นที่	0 (0.0)	23 (12.9)	64 (36.0)	87 (48.9)	4 (2.2)	3.40 (0.74)	ปานกลาง	3
- การสนับสนุนแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ จากธนาคารของรัฐ	9 (5.1)	20 (11.2)	88 (49.4)	22 (12.4)	39 (21.9)	3.35 (1.10)	ปานกลาง	4
- การสนับสนุนด้านเทคโนโลยี/นวัตกรรม)	7 (3.9)	32 (18.0)	69 (38.8)	63 (35.4)	7 (3.9)	3.35 (1.10)	ปานกลาง	4
รวมเฉลี่ย						2.99	ปานกลาง	

หมายเหตุ 1 = ต้องการน้อยที่สุด 2 = ต้องการน้อย 3 = ต้องการปานกลาง 4 = ต้องการมาก 5 = ต้องการมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ต้องการน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ต้องการน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ต้องการปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ต้องการมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง ต้องการมากที่สุด

จากตาราง 4.10 การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ผลการศึกษาเรียงตามลำดับ ดังนี้

ความต้องการระดับมาก ประกอบด้วย 2 ประเด็น ได้แก่ การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ ตรงตามพันธุ์ แหล่งเชื่อถือได้ (ค่าเฉลี่ย 3.76) และหน่วยงานภาครัฐ/หน่วยงานภาคี ที่เกี่ยวข้องสนับสนุนด้านองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการผลิตข้าว (ค่าเฉลี่ย 3.54)

ความต้องการระดับปานกลาง ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต/และจัดทำแปลงเรียนรู้การผลิตข้าวในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 3.40) การสนับสนุนแหล่งเงินทุน

ดอกเบี้ยต่ำ จากธนาคารของรัฐ (ค่าเฉลี่ย 3.35) และอื่นๆ(การสนับสนุนด้านเทคโนโลยี/นวัตกรรม) (ค่าเฉลี่ย 3.35)

ความต้องการระดับน้อย ประกอบด้วย 2 ประเด็น ได้แก่ การสนับสนุนด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ /การพัฒนาสื่อในการประชาสัมพันธ์สินค้า (ค่าเฉลี่ย 2.58)

4.2 ข้อเสนอเกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

การจัดทำแผนการเรียนรู้ในการผลิตข้าวอย่างต่อเนื่องตลอดฤดูการผลิต สมาชิกนาแปลงใหญ่มีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต แผลงเรียนรู้/หลักสูตรเรียนรู้จากสมาชิกนาแปลงใหญ่ผู้ปฏิบัติจริง และขยายสู่ชุมชนและเป็นเครือข่าย การติดตามผลการนำองค์ความรู้กลับไปปฏิบัติในแปลงของสมาชิกนาแปลงใหญ่อย่างต่อเนื่อง การประเมินผลการนำองค์ความรู้กลับไปปฏิบัติในแปลงของสมาชิกนาแปลงใหญ่ การประชาสัมพันธ์ผลการนำองค์ความรู้กลับไปปฏิบัติในแปลงของสมาชิกนาแปลงใหญ่ เพื่อสร้างการรับรู้ในพื้นที่ การรวมกลุ่มในการผลิต จำหน่าย เพื่อคัดคุณภาพและสร้างมูลค่าเพิ่ม การพัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยีในการสนับสนุนการผลิตข้าวแบบครบวงจร การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกนาแปลงใหญ่เรียนรู้ในรูปแบบโรงเรียนสมาชิกนาแปลงใหญ่ หน่วยงานภาครัฐควรมีการบูรณาการแผนงาน/งบประมาณร่วมกันเพื่อพัฒนาสมาชิกนาแปลงใหญ่อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ประเด็นอื่น ๆ ผลการศึกษาแสดงในตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 ข้อเสนอในการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

n = 178

ประเด็นข้อเสนอ	ระดับความคิดเห็น (เห็นด้วย)					ค่าเฉลี่ย (SD)	ความหมาย	ลำดับ
	1	2	3	4	5			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
- การจัดทำแผนการเรียนรู้ในการผลิตข้าวอย่างต่อเนื่องตลอดฤดูการผลิต	4 (2.2)	16 (9.0)	64 (36.0)	89 (50.0)	5 (2.8)	3.42 (0.79)	มาก	4
- สมาชิกนาแปลงใหญ่มีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต	5 (2.8)	3 (1.7)	60 (33.7)	110 (61.8)	0 (0.0)	3.54 (0.67)	มาก	1

หมายเหตุ 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด 2 = เห็นด้วยน้อย 3 = เห็นด้วยปานกลาง 4 = เห็นด้วยมาก 5 = เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

n = 178

ประเด็นข้อเสนอ	ระดับความคิดเห็น (เห็นด้วย)					ค่าเฉลี่ย (SD)	ความหมาย	ลำดับ
	1	2	3	4	5			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
- การแปลงเรียนรู้/หลักสูตรเรียนรู้จากสมาชิกนาแปลงใหญ่ผู้ปฏิบัติจริง และขยายสู่ชุมชนและเป็นเครือข่ายเครือข่าย	4 (2.2)	9 (5.1)	109 (61.2)	56 (31.5)	0 (0.0)	3.22 (0.64)	ปานกลาง	10
- การติดตามผลการนำองค์ความรู้กลับไปปฏิบัติในแปลงของสมาชิกนาแปลงใหญ่อย่างต่อเนื่อง	16 (9.0)	9 (5.1)	33 (18.5)	105 (59.0)	15 (8.4)	3.53 (1.03)	มาก	2
- การประเมินผลการนำองค์ความรู้กลับไปปฏิบัติในแปลงของสมาชิกนาแปลงใหญ่	6 (3.4)	16 (9.0)	68 (38.2)	88 (49.4)	0 (0.0)	3.34 (0.78)	ปานกลาง	5
- การประชาสัมพันธ์ผลการนำองค์ความรู้กลับไปปฏิบัติในแปลงของสมาชิกนาแปลงใหญ่ เพื่อสร้างการรับรู้ในพื้นที่	1 (0.6)	0 (0.0)	120 (67.4)	57 (32.0)	0 (0.0)	3.31 (0.50)	ปานกลาง	6
- การรวมกลุ่มในการผลิต จำหน่าย เพื่อคัดคุณภาพและสร้างมูลค่าเพิ่ม	8 (4.5)	32 (18.0)	38 (21.3)	100 (56.2)	0 (0.0)	3.29 (0.92)	ปานกลาง	7
- การพัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยีในการสนับสนุนการผลิตข้าวแบบครบวงจร	4 (2.2)	3 (1.7)	115 (64.6)	51 (28.7)	5 (2.8)	3.28 (0.66)	ปานกลาง	8
- การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกนาแปลงใหญ่เรียนรู้รูปแบบโรงเรียนสมาชิกนาแปลงใหญ่	10 (5.6)	18 (10.1)	37 (20.8)	108 (60.7)	5 (2.8)	3.45 (0.92)	มาก	3
- หน่วยงานภาครัฐควรมีการบูรณาการแผนงาน/งบประมาณร่วมกัน เพื่อพัฒนาสมาชิกนาแปลงใหญ่ อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น	2 (1.1)	53 (29.8)	18 (10.1)	105 (59.0)	0 (0.0)	3.27 (0.93)	ปานกลาง	9

หมายเหตุ 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด 2 = เห็นด้วยน้อย 3 = เห็นด้วยปานกลาง 4 = เห็นด้วยมาก 5 = เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

n = 178

ประเด็นข้อเสนอ	ระดับความคิดเห็น (เห็นด้วย)					ค่าเฉลี่ย (SD)	ความหมาย	ลำดับ
	1	2	3	4	5			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
- การสนับสนุนด้านเทคโนโลยี/นวัตกรรม	34 (19.1)	24 (13.5)	91 (51.1)	20 (11.2)	9 (5.1)	2.70 (1.06)	ปานกลาง	11
รวม						3.31	ปานกลาง	

หมายเหตุ 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด 2 = เห็นด้วยน้อย 3 = เห็นด้วยปานกลาง 4 = เห็นด้วยมาก 5 = เห็นด้วยมากที่สุด
 ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง เห็นด้วยน้อย
 ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง เห็นด้วยมาก
 ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

จากตาราง 4.11 ข้อเสนอเกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ผลการศึกษาเรียงตามลำดับ ดังนี้

เห็นด้วยระดับมาก ประกอบด้วย 2 ประเด็น ได้แก่ การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ ตรงตามพันธุ์ แหล่งเชื่อถือได้ (ค่าเฉลี่ย 3.76) และหน่วยงานภาครัฐ/หน่วยงานภาคี ที่เกี่ยวข้องสนับสนุนด้านองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการผลิตข้าว (ค่าเฉลี่ย 3.54)

เห็นด้วยระดับปานกลาง ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต/และจัดทำแปลงเรียนรู้การผลิตข้าวในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 3.40) การสนับสนุนแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ จากธนาคารของรัฐ (ค่าเฉลี่ย 3.35) และการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี/นวัตกรรม (ค่าเฉลี่ย 3.35)

ตอนที่ 5 แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่โดยใช้วิธี SWOT Analysis จากนั้นนำเสนอในการประชุมกับกลุ่มเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ พร้อมด้วยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ได้ผลการสังเคราะห์ ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ได้ผลดังนี้

5.1.1 จุดแข็ง ประกอบด้วย

ศัตรูพืช

- S1 เกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก
- S2 เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แหล่งเงินทุนตนเอง
- S3 เกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำนา 35-48 ปี
- S4 เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เมล็ดพันธุ์ของตัวเอง
- S5 เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลง
- S6 เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แรงงานในครัวเรือน
- S7 ในพื้นที่มีโรงสีสามารถรับซื้อผลผลิตได้มาก ไม่ต้องขนส่งไปขายไกล
- S8 เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำนาเป็นที่ดินของตนเอง 11-30 ไร่
- S9 เกษตรกรมีการใช้สารชีวภัณฑ์ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพิ่มขึ้น
- S10 เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพรองเป็นการเลี้ยงสัตว์
- S11 สมาชิกนาแปลงใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าว

5.1.2 จุดอ่อน ประกอบด้วย

การเกษตร

- W1 รายได้ส่วนใหญ่จากภาคการเกษตร น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาท
- W2 เกษตรกรมีการใช้แหล่งเงินทุนจาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
- W3 เกษตรกรยังพึ่งพาแหล่งน้ำฝนเป็นหลัก
- W4 เกษตรกรยังมีการใช้แหล่งเงินทุนนอกระบบ
- W5 เกษตรกรส่วนใหญ่อายุมาก
- W6 เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง
- W7 ระบบชลประทานยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ และประสิทธิภาพส่งน้ำยังไม่ดี
- W8 เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมี
- W9 เกษตรกรใช้รถเกี่ยวในการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว
- W10 ไม่มีลานตากข้าว
- W11 ต้นทุนการสร้างแหล่งน้ำและกักเก็บน้ำเพื่อการปลูกข้าวมีราคาแพง
- W12 ปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอ/ขาดแคลนน้ำในการผลิตข้าว
- W13 ดินขาดความอุดมสมบูรณ์
- W14 อาชีพทำนาต้องพึ่งพาน้ำเป็นหลัก ถ้าไม่มีน้ำจะทำให้ทำนาไม่ได้
- W15 เกษตรกรขาดความรู้ในการปรับปรุงบำรุงดิน
- W16 ผลผลิตมีราคาตกต่ำ
- W17 ต้นทุนปัจจัยการผลิตราคาสูง

W18 ขาดแคลนเงินทุน

5.1.3 โอกาส ประกอบด้วย

- O1 รัฐบาลส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มและมีนโยบายต่างๆ สนับสนุน
- O2 ปัจจุบันและในอนาคต โลกเกิดวิกฤตอาหารโลก ส่งผลให้ราคาข้าวเพิ่มสูงขึ้น ทำให้อาชีพการทำนาเป็นอาชีพที่มีความสำคัญ และเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ที่สูง
- O3 การสร้างเครือข่ายแปลงใหญ่ระดับจังหวัด , เครือข่ายแปลงใหญ่ระดับประเทศ
- O4 การปรับเปลี่ยนวิธีการทำนา ทำให้เกิดการลดต้นทุน และมีผลผลิตเพิ่มขึ้น
- O5 การติดต่อสื่อสาร และการเดินทางมีความสะดวก

5.1.4 อุปสรรค ประกอบด้วย

- T1 เกษตรกรไม่มีความรู้เรื่องการปลูกพืชหลากหลาย
- T2 สมาชิกนาแปลงใหญ่ มีแหล่งจำหน่ายหลัก คือ โรงสี ทำให้อาชีพเกษตรกรมีทางเลือกการจำหน่ายน้อย ส่งผลให้การเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตรทำได้น้อยตามไปด้วย
- T3 ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นในบางรายการ เช่น ค่าปุ๋ยเคมี ค่าพลังงานไฟฟ้า/น้ำมันเชื้อเพลิง ทำให้การทำนามีต้นทุนที่สูงขึ้น
- T4 การเกิดปัญหาในการทำนา เช่น ความแปรปรวนของสภาพอากาศ และเกิดปัญหาปริมาณน้ำที่ใช้ในการทำนามีเพียงพอ
- T5 กลไกราคาข้าวจากภายในและภายนอกไม่ชัดเจน ทำให้วางแผนการเพาะปลูกไม่ได้
- T6 กลุ่มแปลงใหญ่ไม่รู้ราคาขายล่วงหน้า ทำให้การปลูกข้าวมีหลายสายพันธุ์เกิดการปลอมปนผลผลิต ทำให้คุณภาพของข้าวตกต่ำ
- T7 ภาครัฐไม่มียกงบประมาณเพียงพอในการสนับสนุนการรับรองมาตรฐาน GAP รายบุคคล มีแต่การรับรองรายกลุ่ม
- T8 เกษตรกรขาดองค์ความรู้เรื่องการทำนาเพื่อความยั่งยืน
- T9 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการทำนา เมื่อเกิดปัญหาก็แล้ง

5.2 การสังเคราะห์กลยุทธ์การส่งเสริมการผลิตข้าวแก่เกษตรกร

5.2.1 กลยุทธ์เชิงรุก (SO strategies) ได้แก่

- 1) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่เห็นความสำคัญของการทำนาในพื้นที่ตนเอง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการซื้อที่ดินในการทำนาเพิ่มเติม เพื่อลดต้นทุนการเช่าที่นา
- 2) การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตข้าว

3) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่แปรรูปข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า และเป็นการเพิ่มทางเลือกการบริโภคให้กับประชาชน

4) การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลการทำนาด้านต่าง ๆ เช่น วิธีการเพาะปลูกพันธุ์ข้าว สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ทำการเกษตร การตลาด ผ่านทุกช่องทางสื่อสาร

5) การส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต

6) การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

7) การประชาสัมพันธ์ประโยชน์ของการบริโภคข้าวในพื้นที่ตนเอง (ภายในจังหวัด)

8) หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น นโยบายลดราคาน้ำมัน เชื้อเพลิงเพื่อการเกษตร เป็นต้น

5.2.2 กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO strategies) ได้แก่

1) การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในการจัดการพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การสร้างรายได้ที่มากขึ้น

2) การส่งเสริมให้มีการอบรมในเรื่องการทำนาให้มีผลผลิตที่มากขึ้น มีรายได้ที่มากขึ้น หรือส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือกที่ทำให้มีรายได้สูง

3) การส่งเสริมแหล่งเงินทุนในระบบที่ถูกกฎหมายให้เกษตรกร เพื่อไม่ให้เกษตรกรเป็นหนี้ในระบบ

4) การส่งเสริมการลดการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูข้าว และโรคข้าว มีการใช้ที่เหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อลดต้นทุนในการทำนา

5) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ทุกคนต้องได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว

6) การส่งเสริมให้มีโครงการทำนาอย่างยั่งยืน

7) การส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรม ศึกษาดูงานเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำนา

8) การส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสนใจทำนา และนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้

9) การส่งเสริมให้มีโครงการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น

5.2.3 กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST strategies) ได้แก่

- 1) การส่งเสริมให้เกิดการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าและลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพการเกษตร
- 2) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับมาตรฐานการผลิตข้าว ทำให้ข้าวเป็นที่ต้องการของตลาด
- 3) การส่งเสริมให้มีการปลูกพืชที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยงในด้านรายได้
- 4) การส่งเสริมให้มีศูนย์จำหน่ายและแปรรูปข้าวเปลือกในพื้นที่
- 5) การส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการการผลิตข้าวที่เหมาะสมที่สุด ใช้วิธีการลดต้นทุนการผลิตมากที่สุด และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
- 6) การส่งเสริมให้มีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์โซลาร์เซลล์ทดแทนการใช้เครื่องสูบน้ำที่ใช้น้ำมันเชื้อเพลิง
- 7) การส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์และปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตและหาได้จากในพื้นที่
- 8) การส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ทำนาแบบเปียกสลับแห้ง
- 9) การส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
- 10) การส่งเสริมการปลูกพืชบำรุงดินลดการใช้ปุ๋ยเคมี
- 11) การส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่มีการฝึกอบรมศึกษาดูงาน เพื่อทำให้เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพจริงในการทำนา หรือมีโครงการทำแปลงเรียนรู้โดยให้เจ้าหน้าที่ได้ฝึกปฏิบัติจริงในพื้นที่
- 12) การส่งเสริมให้มีการจัดทำแปลงต้นแบบเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในชุมชน
- 13) การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งธนาคารที่ดิน เพื่อจัดการปัญหาที่ดินหลุดจากมือเกษตรกร

5.2.4 กลยุทธ์เชิงรับ (WT strategies) ได้แก่

- 1.) การส่งเสริมให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่มาประยุกต์ใช้
- 2) การส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการที่มีเงินสนับสนุน หรือปัจจัยสนับสนุนการผลิต เพื่อลดต้นทุนและเป็นการบริหารจัดการแหล่งเงินทุน
- 3) การส่งเสริมให้มีกองทุนจัดการปัญหาหนี้ในระบบและนอกระบบให้กับเกษตรกร
- 4) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับรองมาตรฐานการผลิตข้าว และส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตข้าว

5) การส่งเสริมให้มีการจัดอบรมให้ความรู้การผลิตข้าวให้ได้รับรองมาตรฐาน พร้อมกับบูรณาการหน่วยงานกระทรวงเกษตรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ มีข้อมูลที่ถูกต้องในการทำนา เพื่อลดปัญหาความแปรปรวนของสภาพอากาศ ปัญหาปริมาณน้ำที่ใช้ในการทำนาไม่เพียงพอในอนาคตที่อาจเกิดขึ้น

6) การส่งเสริมการรวมกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ มีการบริหารที่ดี มีการประชาสัมพันธ์กลุ่มเข้าถึงสมาชิกทุกฝ่าย มีคณะกรรมการเข้าถึงหน่วยงานของภาครัฐ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

7) การส่งเสริมการเพิ่มแหล่งกักเก็บน้ำในการทำนา มีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ และต้องมีการบริหารจัดการที่ถูกต้อง เหมาะสมในพื้นที่

8) การส่งเสริมการปลูกพืชใช้น้ำน้อย ลดความเสี่ยงไม่มีน้ำเพียงพอในการทำนา

9) ส่งเสริมการเพิ่มจำนวนแปลงสาธิต แปลงเรียนรู้ในการปลูกข้าวให้เกษตรกรเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

10) การส่งเสริมให้มีโครงการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรกรรายบุคคลให้มากยิ่งขึ้น

11) การส่งเสริมการฝึกอบรม ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรผ่านการทดลองทำนาจริงในพื้นที่

12) ภาครัฐจัดหาตลาดข้าวสารให้เกษตรกรในพื้นที่

5.3 ข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

การวิเคราะห์ผลสำเร็จเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการทำนาภายใต้โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ร่วมกับโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

5.3.1 การลดต้นทุนการผลิต ประกอบด้วย

1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO strategies) ได้แก่

(1) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ เห็นความสำคัญของการทำนาในพื้นที่ตนเอง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการซื้อที่ดินในการทำนาเพิ่มเติม เพื่อลดต้นทุนการเช่าที่นา

(2) การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการผลิตข้าว

(3) การส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต

(4) เพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มากยิ่งขึ้น

(5) ภาครัฐควรสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น มีนโยบายลดราคาน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อเกษตรกร เป็นต้น

2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO strategies) ได้แก่

(1) การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในการจัดการพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การสร้างรายได้ที่มากขึ้น

(2) การส่งเสริมให้มีการอบรมในเรื่องการทำนาให้มีผลผลิตที่มากขึ้น มีรายได้ที่มากขึ้น หรือส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือกที่ทำให้มีรายได้สูง

(3) การส่งเสริมแหล่งเงินทุนในระบบที่ถูกกฎหมายให้เกษตรกร เพื่อไม่ให้เกษตรกรเป็นหนี้ในระบบ

(4) การส่งเสริมการลดการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูข้าวและโรคข้าว มีการใช้ที่เหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อลดต้นทุนในการทำนา

(5) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ทุกคนต้องได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว

(6) การส่งเสริมให้มีโครงการทำนาอย่างยั่งยืน

(7) การส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรม ศึกษาดูงานเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำนา

(8) การส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสนใจทำนา และนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้

(9) การส่งเสริมให้มีโครงการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น

3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST strategies) ได้แก่

(1) การส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการการผลิตข้าวที่เหมาะสมที่สุด ใช้วิธีการลดต้นทุนการผลิตมากที่สุด และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

(2) การส่งเสริมให้มีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์โซลาร์เซลล์ทดแทนการใช้เครื่องสูบน้ำที่ใช้น้ำมันเชื้อเพลิง

(3) การส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ และปุ๋ยอินทรีย์ ที่ผลิตและหาได้จากในพื้นที่

(4) การส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ทำนาแบบเปียกสลับแห้ง

(5) การส่งเสริมการไถกลบตอซัง

(6) การส่งเสริมการปลูกพืชบำรุงดินลดการใช้ปุ๋ยเคมี

4) กลยุทธ์เชิงรับ (WT strategies) ได้แก่

(1) การส่งเสริมให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ มาประยุกต์ใช้

(2) การส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการที่มีเงินสนับสนุน หรือปัจจัยสนับสนุนการผลิต เพื่อลดต้นทุน และเป็นการบริหารจัดการแหล่งเงินทุน

(3) การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนา หรือส่งเสริมให้มีการปลูกพืชอื่น ๆ ทดแทนการทำนา

5.3.2 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ประกอบด้วย

1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO strategies) ได้แก่

- (1) การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตข้าว
- (2) การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลในด้านการทำนาต่าง ๆ เช่น วิธีการเพาะปลูก พันธุ์ข้าว สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ทำการเกษตร การตลาด ผ่านทุกช่องทางการสื่อสาร
- (3) การส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต
- (4) การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น
- (5) หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น นโยบายลดราคาน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อการเกษตร เป็นต้น

2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO strategies) ได้แก่

- (1) การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในการจัดการพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การสร้างรายได้ที่มากขึ้น
- (2) การส่งเสริมให้มีการอบรมในเรื่องการทำนาให้มีผลผลิตที่มากขึ้น มีรายได้ที่มากขึ้น หรือส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือกที่ทำให้มีรายได้สูง
- (3) การส่งเสริมแหล่งเงินทุนในระบบที่ถูกกฎหมายให้เกษตรกร เพื่อไม่ให้เกษตรกรเป็นหนี้ในระบบ
- (4) การส่งเสริมการตลาดใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูข้าวและโรคข้าว มีการใช้ที่เหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อลดต้นทุนในการทำนา
- (5) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ทุกคนต้องได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว
- (6) การส่งเสริมให้มีโครงการทำนาอย่างยั่งยืน
- (7) การส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรม ศึกษาดูงานเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำนา

(8) การส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสนใจทำนา และนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้

(9) การส่งเสริมให้มีโครงการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่เยี่ยมเกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น

3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST strategies) ได้แก่

(1) การส่งเสริมให้เกิดการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า และลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพการเกษตร

(2) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับมาตรฐานการผลิตข้าว ทำให้ข้าวเป็นที่ต้องการของตลาด

(3) การส่งเสริมให้มีการปลูกพืชที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยงในด้านรายได้

(4) การส่งเสริมให้มีศูนย์จำหน่ายและแปรรูปข้าวเปลือกในพื้นที่

(5) การส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการการผลิตข้าวที่เหมาะสมที่สุด ใช้วิธีการลดต้นทุนการผลิตมากที่สุด และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

(6) การส่งเสริมให้มีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์โซลาร์เซลล์ทดแทนการใช้เครื่องสูบน้ำที่ใช้น้ำมันเชื้อเพลิง

(7) การส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์และปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตและหาได้จากในพื้นที่

(8) การส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ทำนาแบบเปียกสลับแห้ง

(9) การส่งเสริมการไถกลบตอซัง

(10) การส่งเสริมการปลูกพืชบำรุงดินลดการใช้ปุ๋ยเคมี

(11) การส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่มีการฝึกอบรมศึกษาดูงาน เพื่อทำให้เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์จริงในการทำงาน หรือมีโครงการทำแปลงเรียนรู้โดยให้เจ้าหน้าที่ได้ฝึกปฏิบัติจริงในพื้นที่

(12) การส่งเสริมให้มีการจัดทำแปลงต้นแบบเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในชุมชน

(13) การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งธนาคารที่ดิน เพื่อจัดการปัญหาที่ดินหลุดจากมือเกษตรกร

4) กลยุทธ์เชิงรับ (WT strategies) ได้แก่

(1) การส่งเสริมให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ มาประยุกต์ใช้

(2) การส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการที่มีเงินสนับสนุน หรือปัจจัยสนับสนุนการผลิต เพื่อลดต้นทุนและเป็นการบริหารจัดการแหล่งเงินทุน

(3) การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนา หรือส่งเสริมให้มีการปลูกพืชอื่น ๆ ทดแทนการทำนา

(4) การส่งเสริมให้มีกองทุนจัดการปัญหาหนี้ในระบบและนอกระบบให้กับเกษตรกร

(5) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับรองมาตรฐานการผลิตข้าว และส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตข้าว

(6) การส่งเสริมให้มีการจัดอบรมให้ความรู้การผลิตข้าวให้ได้รับรองมาตรฐาน พร้อมกับบูรณาการหน่วยงานกระทรวงเกษตรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ มีข้อมูลที่ต้องการในการทำนา เพื่อลดปัญหาปริมาณน้ำที่ใช้ในการทำนาไม่เพียงพอในอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้น

(7) การส่งเสริมการรวมกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ มีการบริหารที่ดี มีการประชาสัมพันธ์กลุ่มเข้าถึงสมาชิกทุกฝ่าย มีคณะกรรมการเข้าถึงหน่วยงานของภาครัฐ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

(8) การส่งเสริมการเพิ่มแหล่งกักเก็บน้ำในการทำนา มีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ และต้องมีการบริหารจัดการที่ถูกต้อง เหมาะสมในพื้นที่

(9) การส่งเสริมการปลูกพืชใช้น้ำน้อย ลดความเสี่ยงไม่มีน้ำเพียงพอในการทำนา

(10) ส่งเสริมการเพิ่มจำนวนแปลงสาธิต แปลงเรียนรู้ในการปลูกข้าวให้เกษตรกรเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

(11) การส่งเสริมให้มีโครงการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรรายบุคคลให้มากยิ่งขึ้น

(12) การส่งเสริมการฝึกอบรม ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรผ่านการทดลองทำนาจริงในพื้นที่

(13) ภาครัฐจัดหาตลาดข้าวสารให้เกษตรกรในพื้นที่

5.3.3 การพัฒนาคุณภาพ ประกอบด้วย

1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO strategies)

(1) การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตข้าว

(2) การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลการทำนาด้านต่าง ๆ เช่น วิธีการเพาะปลูก พันธุ์ข้าว สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ทำการเกษตร การตลาด ผ่านทุกช่องทางการสื่อสาร

(3) การส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต

(4) การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO strategies) ได้แก่

(1) การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในการจัดการพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีการสร้างรายได้ที่มากขึ้น

(2) การส่งเสริมให้มีการอบรมในเรื่องการทำนาให้มีผลผลิตที่มากขึ้น มีรายได้ที่มากขึ้น หรือส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือกที่ทำให้มีรายได้สูง

(3) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ทุกคนต้องได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว

(4) การส่งเสริมให้มีโครงการทำนาอย่างยั่งยืน

(5) การส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรม ศึกษาดูงานเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำนา

(6) การส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสนใจทำนา และนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้

(7) การส่งเสริมให้มีโครงการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่เยี่ยมเกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น

3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST strategies) ได้แก่

(1) การส่งเสริมให้เกิดการแปรรูปข้าว เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า และลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพการเกษตร

(2) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับมาตรฐานการผลิตข้าว ทำให้ข้าวเป็นที่ต้องการของตลาด

(3) การส่งเสริมให้มีศูนย์จำหน่ายและแปรรูปข้าวเปลือกในพื้นที่

(4) การส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ทำนาแบบเปียกสลับแห้ง

(5) การส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(6) การส่งเสริมการปลูกพืชบำรุงดินลดการใช้ปุ๋ยเคมี

(7) การส่งเสริมให้มีการจัดทำแปลงต้นแบบเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในชุมชน

4) กลยุทธ์เชิงรับ (WT strategies) ได้แก่

(1) การส่งเสริมให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ มาประยุกต์ใช้

(2) การส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการที่มีเงินสนับสนุน หรือปัจจัยสนับสนุนการผลิต เพื่อลดต้นทุนและเป็นการบริหารจัดการแหล่งเงินทุน

(3) การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนา หรือส่งเสริมให้มีการปลูกพืชอื่นๆ ทดแทนการทำนา

(4) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับรองมาตรฐานการผลิตข้าว และส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตข้าว

(5) การส่งเสริมให้มีการจัดอบรมให้ความรู้การผลิตข้าวให้ได้รับรองมาตรฐาน พร้อมกับบูรณาการหน่วยงานกระทรวงเกษตรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ มีข้อมูลที่ต้องการในการทำนา เพื่อลดปัญหาความแปรปรวนของสภาพอากาศ ปัญหาปริมาณน้ำที่ใช้ในการทำนาไม่เพียงพอในอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้น

(6) การส่งเสริมการรวมกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ มีการบริหารที่ดี มีการประชาสัมพันธ์กลุ่มเข้าถึงสมาชิกทุกฝ่าย มีคณะกรรมการเข้าถึงหน่วยงานของภาครัฐ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

(7) การส่งเสริมการเพิ่มแหล่งกักเก็บน้ำในการทำนา มีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ และต้องมีการบริหารจัดการที่ถูกต้อง เหมาะสมในพื้นที่

(8) การส่งเสริมการเพิ่มจำนวนแปลงสาธิต แปลงเรียนรู้ในการปลูกข้าวให้เกษตรกรเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

(9) การส่งเสริมให้มีโครงการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรรายบุคคลให้มากยิ่งขึ้น

(10) การส่งเสริมการฝึกอบรม ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรผ่านการทดลองทำนาจริงในพื้นที่

(11) ภาครัฐจัดหาตลาดข้าวสารให้เกษตรกรในพื้นที่

5.3.4 การตลาด ประกอบด้วย

1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO strategies) ได้แก่

(1) การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตข้าว

(2) การส่งเสริมการแปรรูปข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า และเป็นการเพิ่มทางเลือกการบริโภคให้กับประชาชน

(3) การประชาสัมพันธ์ประโยชน์การบริโภคข้าวในพื้นที่ตนเอง (ภายในจังหวัด)

(4) การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลการทำนาด้านต่าง ๆ เช่น วิธีการเพาะปลูก พันธุ์ข้าว สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ทำการเกษตร การตลาด ผ่านทุกช่องทางการสื่อสาร

(5) การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO strategies) ได้แก่

(1) การส่งเสริมแหล่งเงินทุนในระบบที่ถูกกฎหมายให้เกษตรกร เพื่อไม่ให้เกษตรกรเป็นหนี้ในระบบ

(2) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ทุกคนต้องได้รับการรับรองมาตรฐาน

(3) การส่งเสริมให้มีโครงการทำนาอย่างยั่งยืน

3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST strategies) ได้แก่

(1) การส่งเสริมให้เกิดการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าและลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพการเกษตร

(2) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับมาตรฐานการผลิตข้าว ทำให้ข้าวเป็นที่ต้องการของตลาด

(3) การส่งเสริมให้มีการปลูกพืชที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยงในด้านรายได้

(4) การส่งเสริมให้มีศูนย์จำหน่าย และแปรรูปข้าวเปลือกในพื้นที่

(5) การส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการการผลิตข้าวที่เหมาะสมที่สุด ใช้วิธีการลดต้นทุนการผลิตมากที่สุด และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

(6) การส่งเสริมให้มีการจัดทำแปลงต้นแบบเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในชุมชน

4) กลยุทธ์เชิงรับ (WT strategies) ได้แก่

(1) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับรองมาตรฐานการผลิตข้าว และ ส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตข้าว

(2) การส่งเสริมให้มีการจัดอบรมให้ความรู้การผลิตข้าวให้ได้รับรองมาตรฐานพร้อมกับบูรณาการหน่วยงานกระทรวงเกษตรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สมาชิกนาแปลงใหญ่มีข้อมูลที่ถูกต้องในการทำนา เพื่อลดปัญหาความแปรปรวนของสภาพอากาศ ปัญหาปริมาณน้ำที่ใช้ในการทำนาไม่เพียงพอในอนาคตที่อาจเกิดขึ้น

(3) การส่งเสริมการรวมกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ มีการบริหารที่ดี มีการประชาสัมพันธ์กลุ่มเข้าถึงสมาชิกทุกฝ่าย มีคณะกรรมการเข้าถึงหน่วยงานของภาครัฐ และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

(4) ส่งเสริมการเพิ่มจำนวนแปลงสาธิต แปลงเรียนรู้ในการทำนาปลูกข้าวให้เกษตรกรเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

(5) การส่งเสริมการฝึกอบรม ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรผ่านการทดลองทำนาจริงในพื้นที่

(6) ภาครัฐหาตลาดข้าวสารให้เกษตรกรในพื้นที่

5.3.5 การบริหารจัดการ ประกอบด้วย

1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO strategies) ได้แก่

(1) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่เห็นความสำคัญของการทำนาในพื้นที่ตนเอง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการซื้อที่ดินในการทำนาเพิ่มเติม เพื่อลดต้นทุนการเช่าที่นา

(2) การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตข้าว

(3) การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลการทำนาด้านต่าง ๆ เช่น วิธีการเพาะปลูก พันธุ์ข้าว สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ทำการเกษตร การตลาด ผ่านทุกช่องทางการสื่อสาร

(4) การส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต

(5) การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

(6) การประชาสัมพันธ์ประโยชน์ของการบริโภคข้าวในพื้นที่ตนเอง (ภายในจังหวัด)

(7) หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น นโยบายลดราคาน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อการเกษตร เป็นต้น

2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO strategies) ได้แก่

(1) การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในการจัดการพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การสร้างรายได้ที่มากขึ้น

(2) การส่งเสริมให้มีการอบรมในเรื่องการทำนาให้มีผลผลิตที่มากขึ้น มีรายได้ที่มากขึ้น หรือส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือกที่ทำให้มีรายได้สูง

(3) การส่งเสริมแหล่งเงินทุนในระบบที่ถูกกฎหมายให้เกษตรกรเพื่อไม่ให้เกษตรกรเป็นหนี้นอกระบบ

(4) การส่งเสริมการลดการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูข้าวและโรคข้าว มีการใช้ที่เหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อลดต้นทุนในการทำนา

(5) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ทุกคนต้องได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว

(6) การส่งเสริมให้มีโครงการทำนาอย่างยั่งยืน

(7) การส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรม ศึกษาดูงานเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำนา

(8) การส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสนใจทำนา และนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้

(9) การส่งเสริมให้มีโครงการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น

3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST strategies) ได้แก่

(1) การส่งเสริมให้เกิดการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า และลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพการเกษตร

(2) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับมาตรฐานการผลิตข้าว ทำให้ข้าวเป็นที่ต้องการของตลาด

(3) การส่งเสริมให้มีการปลูกพืชที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยงในด้านรายได้

(4) การส่งเสริมให้มีศูนย์จำหน่ายและแปรรูปข้าวเปลือกในพื้นที่

(5) การส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการการผลิตข้าวที่เหมาะสมที่สุด ใช้วิธีการลดต้นทุนการผลิตมากที่สุด และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

(6) การส่งเสริมให้มีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์โซลาร์เซลล์ทดแทนการใช้เครื่องสูบน้ำที่ใช้น้ำมันเชื้อเพลิง

(7) การส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์และปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตและหาได้จากในพื้นที่

(8) การส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ทำนาแบบเปียกสลับแห้ง

(9) การส่งเสริมการไถกลบตอซัง

(10) การส่งเสริมการปลูกพืชบำรุงดินลดการใช้ปุ๋ยเคมี

(11) การส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่มีการฝึกอบรม ศึกษาดูงานเพื่อทำให้เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์จริงในการทำงาน หรือมีโครงการทำแปลงเรียนรู้โดยให้เจ้าหน้าที่ได้ฝึกปฏิบัติจริงในพื้นที่

(12) การส่งเสริมให้มีการจัดทำแปลงต้นแบบเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในชุมชน

(13) การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งธนาคารที่ดิน เพื่อจัดการปัญหาที่ดินหลุดจากมือเกษตรกร

4) กลยุทธ์เชิงรับ (WT strategies) ได้แก่

(1) การส่งเสริมให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่มาประยุกต์ใช้

(2) การส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการที่มีเงินสนับสนุน หรือปัจจัยสนับสนุนการผลิต เพื่อลดต้นทุนและเป็นการบริหารจัดการแหล่งเงินทุน

(3) การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนา หรือส่งเสริมให้มีการปลูกพืชอื่นๆ ทดแทนการทำนา

(4) การส่งเสริมให้มีกองทุนจัดการปัญหาหนี้ในระบบและนอกระบบให้กับเกษตรกร

(5) การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับรองมาตรฐานการผลิตข้าว และส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตข้าว

(6) การส่งเสริมให้มีการจัดอบรมให้ความรู้การผลิตข้าวให้ได้รับรองมาตรฐาน พร้อมกับบูรณาการหน่วยงานกระทรวงเกษตรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ มีข้อมูลที่ต้องการในการทำนา เพื่อลดปัญหาความแปรปรวนของสภาพอากาศ ปัญหาปริมาณน้ำที่ใช้ในการทำนาไม่เพียงพอในอนาคตที่อาจเกิดขึ้น

(7) การส่งเสริมการรวมกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ มีการบริหารที่ดี มีการประชาสัมพันธ์กลุ่มเข้าถึงสมาชิกทุกฝ่าย มีคณะกรรมการเข้าถึงหน่วยงานของภาครัฐ และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

(8) การส่งเสริมการเพิ่มแหล่งกักเก็บน้ำในการทำนา มีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ และต้องมีการบริหารจัดการที่ถูกต้อง เหมาะสมในพื้นที่

(9) การส่งเสริมการปลูกพืชใช้น้ำน้อย ลดความเสี่ยงไม่มีน้ำเพียงพอในการทำนา

(10) ส่งเสริมการเพิ่มจำนวนแปลงสาธิต แปลงเรียนรู้ในการปลูกข้าวให้เกษตรกรเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

(11) การส่งเสริมให้มีโครงการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรรายบุคคลให้มากยิ่งขึ้น

(12) การส่งเสริมการฝึกอบรม ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรผ่านการทดลองทำนาจริงในพื้นที่

(13) ภาครัฐจัดหาตลาดข้าวสารให้เกษตรกรในพื้นที่

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้เสนอประเด็น โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ มีรายละเอียด ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัยและผลการวิจัย ดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคม และเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่ 2) สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ 3) การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว 4) ความต้องการและข้อเสนอเกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ และแนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ข้าว ในอำเภอประทาย จังหวัด นครราชสีมา จำนวน 1,373 ราย (ปีการผลิต 2566/2567)

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา ใช้สูตร Taro Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.07 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 178 ราย การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยใช้วิธีการจับสลากรายชื่อเกษตรกรตามสัดส่วนของจำนวนสมาชิกแปลงใหญ่ในแต่ละแปลง จำนวน 178 ราย

1.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ลักษณะคำถามที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบหรือคำถามปลายปิดและคำถามที่ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นหรือคำถามปลายเปิด มีการทดสอบความเชื่อมั่นกับสมาชิกนาแปลงใหญ่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 ราย และนำผลการสัมภาษณ์ไปทดสอบหาค่าความเชื่อถือได้ (reliability consistency) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (coefficient of alpha หรือ Cronbach's alpha) ผลการทดสอบมี

ดังนี้ ตอนที่ 3 การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.747 ตอนที่ 4 ความต้องการและข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.987

1.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 178 ราย ตั้งแต่ 1 มีนาคม – 31 พฤษภาคม 2567

1.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่

1) *สภาพทางสังคมของสมาชิกนาแปลงใหญ่* พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ร้อยละ 62.64 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 58.52 ปี ร้อยละ 61.2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 87.6 มีสถานะสมรส มีจำนวนสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 3.62 คน

2) *สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่* พบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ร้อยละ 100.0 ประกอบอาชีพทำนา รองลงมาร้อยละ 93.0 ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 152,252.81 บาท มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 56,430.30 บาท มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.13 คน มีพื้นที่ทำนาเป็นที่ดินของตนเองเฉลี่ย 24.74 ไร่ มีพื้นที่ทำนาเป็นที่ดินเช่าเฉลี่ย 11.8 ไร่ ซึ่งมีพื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมดเฉลี่ย 36.54 ไร่ ร้อยละ 88.8 ใช้แหล่งเงินทุนตนเอง รองลงมา ร้อยละ 49.8 ใช้แหล่งเงินทุนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

1.3.2 สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

1) *สภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่* พบว่า ร้อยละ 88.8 ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของตนเอง ร้อยละ 100.0 ปลูกข้าวโดยวิธีการหว่านแห้ง ร้อยละ 100.0 ใช้แหล่งน้ำจากน้ำฝน รองลงมา ร้อยละ 30.3 ใช้แหล่งน้ำจากบ่อบาดาล ร้อยละ 86.0 ใช้ปุ๋ยเคมี ร้อยละ 77.0 ไม่ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรู ร้อยละ 23.0 ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรู ร้อยละ 95.1 ฉีดพ่นเองสารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรูเอง และ ร้อยละ 4.9 จ้างแรงงานฉีดพ่นเองสารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรู ร้อยละ 100.0 ใช้แรงงานในครัวเรือน และร้อยละ 36.5 จ้างแรงงานในชุมชน ร้อยละ 100.0 ใช้รถเกี่ยว และร้อยละ 4.5 ใช้แรงงานคน มีผลผลิตข้าวเปลือกต่อไร่เฉลี่ย 354.21 กิโลกรัม มีค่าเตรียมดินเฉลี่ย 544.44 บาท มีค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 391.29 บาท มีค่าปุ๋ยเคมี/อินทรีย์/ฮอร์โมนเฉลี่ย 629.66 บาท มีค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลงเฉลี่ย 25.25 บาท มีค่าสารเคมีกำจัดวัชพืชเฉลี่ย 49.02 บาท มีค่าแรงงานเฉลี่ย

907.78 บาท มีค่าเช่าที่ดินเฉลี่ย 260.00 บาท มีค่าเก็บเกี่ยวข้าวเฉลี่ย 581.35 บาท มีค่าอื่นๆ(ค่าขนส่ง) เฉลี่ย 240.40 บาท

2) ปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ ได้แก่

(1) สภาพการผลิต/สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าว มี 11 ประเด็น

ดังนี้

- ปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ ต้นทุนการสร้างแหล่งน้ำและกักเก็บน้ำเพื่อการปลูกข้าวมีราคาแพง

- ปัญหาอยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ ปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอ/ไม่สามารถควบคุมได้ขาดแคลนน้ำในการผลิตข้าว ดินขาดความอุดมสมบูรณ์และสมาชิกนาแปลงใหญ่ขาดความรู้ในการปรับปรุงบำรุงดิน

- ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 6 ประเด็น ได้แก่ ขาดความรู้เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้อง พื้นที่ที่ใช้ในการปลูกข้าวไม่เหมาะสม ขาดความรู้ในเรื่องการจัดการข้าวให้ได้คุณภาพดี เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพมีราคาสูง ขาดความรู้เรื่องการเก็บเมล็ดพันธุ์และการขาดแคลนแหล่งเมล็ดพันธุ์ที่ดีที่ได้มาตรฐานรับรอง

- ปัญหาอยู่ในระดับน้อย จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ พื้นที่ปลูกข้าวมีปัญหาหน้าท่วมขังซ้ำซาก

(2) การจัดการผลิตและตลาดข้าว มี 9 ประเด็น ดังนี้

- ปัญหาอยู่ในระดับมาก จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ ผลผลิตมีราคาตกต่ำ/ราคาขายไม่แตกต่างจากการผลิตข้าวทั่วไป แหล่งจำหน่ายผลผลิต/ปัจจัยการผลิตข้าวไม่สะดวก ขาดแคลนเงินทุน ต้นทุนปัจจัยการผลิตราคาสูงและสมาชิกนาแปลงใหญ่ไม่มีลานตากข้าว

- ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ การระบาดของโรคข้าว การระบาดของแมลงศัตรูข้าว สมาชิกนาแปลงใหญ่ไม่มีการรวมกลุ่มในการผลิต/จำหน่ายข้าวและไม่มีตลาดรองรับ/โรงสีไม่รับซื้อ

1.3.3 การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ได้แก่

1) จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติประจำ เกินร้อยละ 60 เพียง 1 ประเด็น คือ การกำจัดต้นของข้าวพันธุ์อื่นปน

2) จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติประจำ ร้อยละ 50 - 59.9 จำนวน 4 ประเด็น เรียงตามลำดับ ได้แก่ สถานที่เก็บรวบรวม และสถานที่เก็บรักษาต้องถูกสุขลักษณะสะอาด และมีการถ่ายเทอากาศดี การลดความชื้นภายใน 24 ชั่วโมง หลังการเก็บเกี่ยว สำหรับการซื้อ

ขายต้องไม่เกิน 15% และสำหรับการเก็บรักษาต้องไม่เกิน 14% การเก็บเกี่ยวผลผลิตมีการเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสม และการเก็บเกี่ยวอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดการปนของข้าวพันธุ์อื่น

3) จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติประจำ ร้อยละ 40 – 49.9 จำนวน 6 ประเด็น ได้แก่ การใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีและมีคุณภาพ เหมาะสม กับพื้นที่ ในอัตราที่เหมาะสมทำให้มีผลผลิตมากขึ้น แหล่งน้ำ /ใช้แหล่งน้ำที่ไม่มีการปนเปื้อน พื้นที่ปลูก /เลือกพื้นที่ที่ไม่มีวัชพืชร้ายที่ จะทำให้เกิดการตกค้าง หรือปนเปื้อนในข้าว การวิเคราะห์ดินเพื่อทราบความต้องการใช้ปุ๋ย เน้นการปรับปรุงหน้าดิน โดยการไถกลบตอซัง แรงการผูก พังสลายตัว ไม่เผาฟาง นำ มูลสัตว์มาใช้ประโยชน์ใน การปรับปรุงบำรุงดิน การเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์ และการบันทึกและการจัดเก็บ ข้อมูล/มีการบันทึกข้อมูลตามข้อกำหนด

4) จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติประจำ ร้อยละ 30 – 39.9 มี จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ การสำรวจการเข้าทำลายของศัตรูพืชที่ป้องกันกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชมียัง มีประสิทธิภาพ การใช้วัชพืชร้ายทางการเกษตรใช้ตามคำแนะนำของกรมการข้าว หรือ กรม วิชาการเกษตร และคำแนะนำในฉลากที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้อง

5) จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติประจำ ต่ำกว่าร้อยละ 30 มี จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ การตรวจสอบแปลงนาก่อนการใช้ปุ๋ยเคมีและควรใช้อย่างถูกต้องและ เหมาะสมไม่ใส่เกินความ ต้องการของพืชและดินเพื่อไม่ให้สิ่งแวดล้อมโดยเปล่าประโยชน์ และการ ตรวจสอบแปลงนาก่อนฉีดพ่นสารป้องกัน กำจัดศัตรูข้าวและฉีดพ่นให้ถูกวิธีและในปริมาณที่ เหมาะสม ควรใช้ร่วมกับสารชีวภาพ เพื่อรักษาสมดุลธรรมชาติและประหยัดค่าใช้จ่าย

1.3.4 ความต้องการและข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

1) ความต้องการของสมาชิกนาแปลงใหญ่ ดังนี้

- ความต้องการระดับมาก ประกอบด้วย 6 ประเด็น ได้แก่ การจัดเตรียมดิน/เตรียมพื้นที่ที่ใช้ในการปลูกข้าว ความรู้เกี่ยวกับป้องกันกำจัดควบคุมวัชพืชร้ายในแปลงผลิตข้าว ความรู้และนวัตกรรม เทคโนโลยี เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำที่ใช้ในการผลิตข้าว ความรู้และ นวัตกรรมใหม่ๆ เกี่ยวกับป้องกันโรคข้าว ความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ เกี่ยวกับป้องกัน การระบาดของแมลงศัตรูข้าว และการผลิตข้าวแบบครบวงจร

- ความต้องการระดับปานกลาง ประกอบด้วย 2 ประเด็น ได้แก่ ความรู้ และนวัตกรรมเกี่ยวกับการเก็บรักษาผลผลิตและเมล็ดพันธุ์คุณภาพ และความรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ ช่องทางการตลาดที่เหมาะสมกับการผลิตข้าว

- ความต้องการระดับน้อยที่สุด ประกอบด้วย 1 ประเด็น ได้แก่ การทำ บัญชีฟาร์ม

2) ข้อเสนอเกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ดังนี้

- เห็นด้วยระดับมาก ประกอบด้วย 2 ประเด็น ได้แก่ การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ ตรงตามพันธุ์ แหล่งเชื้อถือได้ และหน่วยงานภาครัฐ/หน่วยงานภาคี ที่เกี่ยวข้องสนับสนุนด้านองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการผลิตข้าว

- เห็นด้วยระดับปานกลาง ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต/และจัดทำแปลงเรียนรู้การผลิตข้าวในพื้นที่ การสนับสนุนแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำจากธนาคารของรัฐ และการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี/นวัตกรรม

1.3.5 แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ โดยใช้วิธี SWOT Analysis ตามด้วยสร้างกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix ผ่านการประชุมกับกลุ่มเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ พร้อมด้วยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ได้ผลการสังเคราะห์ ดังนี้

1) การลดต้นทุนการผลิต ประกอบด้วย

(1) กลยุทธ์เชิงรุก ได้แก่ การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่เห็นความสำคัญของการทำนาในพื้นที่ตนเองเพื่อส่งเสริมให้เกิดการซื้อขายที่ดินในการทำนาเพิ่มเติมเพื่อลดต้นทุนการเช่าที่นา การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการผลิตข้าว การส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาที่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต เพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มากยิ่งขึ้น ภาครัฐควรสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น มีนโยบายลดราคาน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อเกษตรกร เป็นต้น

(2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในการจัดการพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การสร้างรายได้ที่มากขึ้น การส่งเสริมให้มีการอบรมในเรื่องการทำนาให้มีผลผลิตที่มากขึ้น มีรายได้ที่มากขึ้น หรือส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือกที่ทำให้มีรายได้สูง การส่งเสริมแหล่งเงินทุนในระบบที่ถูกกฎหมายให้เกษตรกร เพื่อไม่ให้เกษตรกรเป็นหนี้นอกระบบ การส่งเสริมการลดการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าวและโรคข้าว มีการใช้ที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อลดต้นทุนในการทำนา การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ทุกคนต้องได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว การส่งเสริมให้มีโครงการทำนาอย่างยั่งยืน การส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรม ศึกษาดูงานเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำนา การส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสนใจทำนาและนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ การส่งเสริมให้มีโครงการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น

(3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการการผลิตข้าวที่เหมาะสมที่สุด ใช้วิธีการลดต้นทุนการผลิตมากที่สุดและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมให้มีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์เซลล์ทดแทนการใช้เครื่องสูบน้ำที่ใช้ น้ำมันเชื้อเพลิง การ

ส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ และปุ๋ยอินทรีย์ ที่ผลิตและหาได้จากในพื้นที่ การส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ทำนาแบบเปียกสลับแห้ง การส่งเสริมการไถกลบตอซัง การส่งเสริมการปลูกพืชบำรุงดินลดการใช้ปุ๋ยเคมี

(4) *กลยุทธ์เชิงรับ* ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่มาประยุกต์ใช้ การส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการที่มีเงินสนับสนุน หรือปัจจัยสนับสนุนการผลิต เพื่อลดต้นทุนและเป็นการบริหารจัดการแหล่งเงินทุน การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาหรือส่งเสริมให้มีการปลูกพืชอื่น ๆ ทดแทนการทำนา

2) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ประกอบด้วย

(1) *กลยุทธ์เชิงรุก* ได้แก่ การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตข้าว การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลในด้านการทำนาต่าง ๆ เช่น วิธีการเพาะปลูกพันธุ์ข้าว สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ทำการเกษตร การตลาด ผ่านทุกช่องทางการสื่อสาร การส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาที่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น นโยบายลดราคาน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อการเกษตร เป็นต้น

(2) *กลยุทธ์เชิงแก้ไข* ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในการจัดการพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การสร้างรายได้ที่มากขึ้น การส่งเสริมให้มีการอบรมในเรื่องการทำนาให้มีผลผลิตที่มากขึ้นมีรายได้ที่มากขึ้น หรือส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือกที่ทำให้มีรายได้สูง การส่งเสริมแหล่งเงินทุนในระบบที่ถูกกฎหมายให้เกษตรกร เพื่อไม่ให้เกษตรกรเป็นหนี้นอกระบบ การส่งเสริมการลดการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูข้าวและโรคข้าว มีการใช้ที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อลดต้นทุนในการทำนา การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ทุกคนต้องได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว การส่งเสริมให้มีโครงการทำนาอย่างยั่งยืน การส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรม ศึกษาดูงานเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำนา การส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสนใจทำนาและนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ การส่งเสริมให้มีโครงการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น

(3) *กลยุทธ์เชิงป้องกัน* ได้แก่ การส่งเสริมให้เกิดการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าและลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพการเกษตร การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับมาตรฐานการผลิตข้าวทำให้ข้าวเป็นที่ต้องการของตลาด การส่งเสริมให้มีการปลูกพืชที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยงในด้านรายได้ การส่งเสริมให้มีศูนย์จำหน่ายและแปรรูปข้าวเปลือกในพื้นที่ การส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการการผลิตข้าวที่เหมาะสมที่สุด ใช้วิธีการลดต้นทุนการผลิตมากที่สุดและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมให้มีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ โซลาร์เซลล์ ทดแทนการใช้เครื่องสูบน้ำที่ใช้ น้ำมันเชื้อเพลิง การส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์และปุ๋ย

อินทรีย์ที่ผลิตและหาได้จากในพื้นที่ การส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ทำนาแบบเปียกสลับแห้ง การส่งเสริมการไถกลบตอซัง การส่งเสริมการปลูกพืชบำรุงดินลดการใช้ปุ๋ยเคมี การส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่มีการฝึกอบรมศึกษาดูงาน เพื่อทำให้เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์จริงในการทำนา หรือมีโครงการทำแปลงเรียนรู้โดยให้เจ้าหน้าที่ได้ฝึกปฏิบัติจริงในพื้นที่ การส่งเสริมให้มีการจัดทำแปลงต้นแบบเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในชุมชน การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งธนาคารที่ดิน เพื่อจัดการปัญหาที่ดินหลุดจากมือเกษตรกร

(4) *กลยุทธ์เชิงรับ* ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่มาประยุกต์ใช้ การส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการที่มีเงินสนับสนุน หรือปัจจัยสนับสนุนการผลิตเพื่อลดต้นทุนและเป็นการบริหารจัดการแหล่งเงินทุน การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาหรือส่งเสริมให้มีการปลูกพืชอื่น ๆ แทนการทำนา การส่งเสริมให้มีการกองทุนจัดการปัญหาหนี้ในระบบและนอกระบบให้กับเกษตรกร การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับรองมาตรฐานการผลิตข้าวและส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตข้าว การส่งเสริมให้มีการจัดอบรมให้ความรู้การผลิตข้าวให้ได้รับรองมาตรฐาน พร้อมกับบูรณาการหน่วยงานกระทรวงเกษตรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สมาชิกนาแปลงใหญ่มีข้อมูลที่ต้องการในการทำนา เพื่อลดปัญหาปริมาณน้ำที่ใช้ในการทำนาไม่เพียงพอในอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้น การส่งเสริมการรวมกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ มีการบริหารจัดการที่ดี มีการประชาสัมพันธ์กลุ่มเข้าถึงสมาชิกทุกฝ่าย มีคณะกรรมการเข้าถึงหน่วยงานของภาครัฐและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมการเพิ่มแหล่งกักเก็บน้ำในการทำนา มีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้และต้องมีการบริหารจัดการที่ถูกต้องเหมาะสมในพื้นที่ การส่งเสริมการปลูกพืชใช้น้ำน้อยลดความเสี่ยงไม่มีน้ำเพียงพอในการทำนา ส่งเสริมการเพิ่มจำนวนแปลงสาธิตแปลงเรียนรู้ในการปลูกข้าวให้เกษตรกรเรียนรู้มากยิ่งขึ้น การส่งเสริมให้มีโครงการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรรายบุคคลให้มากยิ่งขึ้น การส่งเสริมการฝึกอบรม ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรผ่านการทดลองทำนาจริงในพื้นที่ ภาครัฐหาตลาดข้าวสารให้เกษตรกรในพื้นที่

3) *การพัฒนาคุณภาพ* ประกอบด้วย

(1) *กลยุทธ์เชิงรุก* ได้แก่ การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตข้าว การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลการทำนาด้านต่าง ๆ เช่น วิธีการเพาะปลูกพันธุ์ข้าว สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ทำการเกษตร การตลาด ผ่านทุกช่องทางการสื่อสาร การส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาที่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

(2) *กลยุทธ์เชิงแก้ไข* ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในการจัดการพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีการสร้างรายได้ที่มากขึ้น การส่งเสริมให้มีการอบรมในเรื่องการทำนาให้มีผลผลิตที่มากขึ้น มีรายได้ที่มากขึ้น หรือส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือกที่ทำให้มีรายได้สูง

การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ทุกคนต้องได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว การส่งเสริมให้มีโครงการทำนาอย่างยั่งยืน การส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรม ศึกษาดูงานเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำนา การส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสนใจทำนา และนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ การส่งเสริมให้มีโครงการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น

(3) *กลยุทธ์เชิงป้องกัน* ได้แก่ การส่งเสริมให้เกิดการแปรรูปข้าว เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าและลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพการเกษตร การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับมาตรฐานการผลิตข้าว ทำให้ข้าวเป็นที่ต้องการของตลาด การส่งเสริมให้มีศูนย์จำหน่ายและแปรรูปข้าวเปลือกในพื้นที่ การส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ทำนาแบบเปียกสลับแห้ง การส่งเสริมการไถกลบตอซัง การส่งเสริมการปลูกพืชบำรุงดินลดการใช้ปุ๋ยเคมี การส่งเสริมให้มีการจัดทำแปลงต้นแบบเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในชุมชน

(4) *กลยุทธ์เชิงรับ* ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่มาประยุกต์ใช้ การส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการที่มีเงินสนับสนุน หรือปัจจัยสนับสนุนการผลิต เพื่อลดต้นทุนและเป็นการบริหารจัดการแหล่งเงินทุน การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนา หรือส่งเสริมให้มีการปลูกพืชอื่นๆ ทดแทนการทำนา การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับรองมาตรฐานการผลิตข้าว และส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตข้าว การส่งเสริมให้มีการจัดอบรมให้ความรู้การผลิตข้าวให้ได้รับรองมาตรฐาน พร้อมกับบูรณาการหน่วยงานกระทรวงเกษตรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ มีข้อมูลที่ต้องการในการทำนา เพื่อลดปัญหาความแปรปรวนของสภาพอากาศ ปัญหาปริมาณน้ำที่ใช้ในการทำนามีเพียงพอในอนาคตที่อาจเกิดขึ้น การส่งเสริมการรวมกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ มีการบริหารจัดการที่ดี มีการประชาสัมพันธ์กลุ่มเข้าถึงสมาชิกทุกฝ่าย มีคณะกรรมการเข้าถึงหน่วยงานของภาครัฐ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมการเพิ่มแหล่งกักเก็บน้ำในการทำนามีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ และต้องมีการบริหารจัดการที่ถูกต้อง เหมาะสมในพื้นที่ การส่งเสริมการเพิ่มจำนวนแปลงสาธิต แปลงเรียนรู้ในการปลูกข้าวให้เกษตรกรเรียนรู้มากยิ่งขึ้น การส่งเสริมให้มีโครงการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรรายบุคคลให้มากยิ่งขึ้น การส่งเสริมการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรผ่านการทดลองทำนาจริงในพื้นที่ ภาครัฐหาตลาดข้าวสารให้เกษตรกรในพื้นที่

4) การตลาด ประกอบด้วย

(1) *กลยุทธ์เชิงรุก* ได้แก่ การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตข้าว การส่งเสริมการแปรรูปข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า และเป็นการเพิ่มทางเลือกการบริโภคให้กับประชาชน การประชาสัมพันธ์ประโยชน์การบริโภคข้าวในพื้นที่ตนเอง (ภายในจังหวัด) การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลการทำนาด้านต่าง ๆ เช่น วิธีการเพาะปลูกพันธุ์ข้าว สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ทำ

การเกษตร การตลาด ผ่านทุกช่องทางการสื่อสาร การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

(2) *กลยุทธ์เชิงแก้ไข* ได้แก่ การส่งเสริมแหล่งเงินทุนในระบบที่ถูกกฎหมาย ให้เกษตรกร เพื่อไม่ให้เกษตรกรเป็นหนี้นอกระบบ การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ทุกคนต้องได้รับการรับรองมาตรฐาน การส่งเสริมให้มีโครงการทำนาอย่างยั่งยืน

(3) *กลยุทธ์เชิงป้องกัน* ได้แก่ การส่งเสริมให้เกิดการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าและลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพการเกษตร การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับมาตรฐานการผลิตข้าว ทำให้ข้าวเป็นที่ต้องการของตลาด การส่งเสริมให้มีการปลูกพืชที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยงในด้านรายได้ การส่งเสริมให้มีศูนย์จำหน่าย และแปรรูปข้าวเปลือกในพื้นที่ การส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการการผลิตข้าวที่เหมาะสมที่สุด ใช้วิธีการลดต้นทุนการผลิตมากที่สุด และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมให้มีการจัดทำแปลงต้นแบบเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในชุมชน

(4) *กลยุทธ์เชิงรับ* ได้แก่ การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับรองมาตรฐานการผลิตข้าว และ ส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตข้าว การส่งเสริมให้มีการจัดอบรมให้ความรู้การผลิตข้าวให้ได้รับรองมาตรฐานพร้อมกับบูรณาการหน่วยงานกระทรวงเกษตรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สมาชิกนาแปลงใหญ่มีข้อมูลที่ต้องการในการทำนา เพื่อลดปัญหาความแปรปรวนของสภาพอากาศ ปัญหาปริมาณน้ำที่ใช้ในการทำนาไม่เพียงพอในอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้น การส่งเสริมการรวมกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ มีการบริหารที่ดี มีการประชาสัมพันธ์กลุ่มเข้าถึงสมาชิกทุกฝ่าย มีคณะกรรมการเข้าถึงหน่วยงานของภาครัฐ และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมการเพิ่มจำนวนแปลงสาธิต แปลงเรียนรู้ในการปลูกข้าวให้เกษตรกรเรียนรู้มากยิ่งขึ้น การส่งเสริมการฝึกอบรม ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรผ่านการทดลองทำนาจริงในพื้นที่ ภาครัฐหาตลาดข้าวสารให้เกษตรกรในพื้นที่

5) การบริหารจัดการ ประกอบด้วย

(1) *กลยุทธ์เชิงรุก* ได้แก่ การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่เห็นความสำคัญของการทำนาในพื้นที่ตนเอง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการซื้อขายที่ดินในการทำนาเพิ่มเติม เพื่อลดต้นทุนการเช่าที่นา การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตข้าว การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลการทำนาด้านต่าง ๆ เช่น วิธีการเพาะปลูกพันธุ์ข้าว สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ทำการเกษตร การตลาด ผ่านทุกช่องทางการสื่อสาร การส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น การประชาสัมพันธ์ประโยชน์ของการบริโภคข้าวในพื้นที่ตนเอง (ภายในจังหวัด) หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น นโยบายลดราคาน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อการเกษตร เป็นต้น

(2) *กลยุทธ์เชิงแก้ไข* ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในการจัดการพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การสร้างรายได้ที่มากขึ้น การส่งเสริมให้มีการอบรมในเรื่องการทำนาให้มีผลผลิตที่มากขึ้น มีรายได้ที่มากขึ้น หรือส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือกที่ทำให้มีรายได้สูง การส่งเสริมแหล่งเงินทุนในระบบที่ถูกต้องกฎหมายให้เกษตรกรเพื่อไม่ให้เกษตรกรเป็นหนี้นอกระบบ การส่งเสริมการตลาดการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูข้าวและโรคข้าว มีการใช้ที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อลดต้นทุนในการทำนา การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ทุกคนต้องได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว การส่งเสริมให้มีโครงการทำนาอย่างยั่งยืน การส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรม ศึกษาดูงานเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำนา การส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสนใจทำนา และนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ การส่งเสริมให้มีโครงการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น

(3) *กลยุทธ์เชิงป้องกัน* ได้แก่ การส่งเสริมให้เกิดการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าและลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพการเกษตร การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับมาตรฐานการผลิตข้าว ทำให้ข้าวเป็นที่ต้องการของตลาด การส่งเสริมให้มีการปลูกพืชที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยงในด้านรายได้ การส่งเสริมให้มีศูนย์จำหน่ายและแปรรูปข้าวเปลือกในพื้นที่ การส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการการผลิตข้าวที่เหมาะสมที่สุด ใช้วิธีการลดต้นทุนการผลิตมากที่สุด และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมให้มีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ โซลาร์เซลล์ ทดแทนการใช้เครื่องสูบน้ำที่ใช้น้ำมันเชื้อเพลิง การส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์และปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตและหาได้จากในพื้นที่ การส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ทำนาแบบเปียกสลับแห้ง การส่งเสริมการไถกลบตอซัง การส่งเสริมการปลูกพืชบำรุงดินลดการใช้ปุ๋ยเคมี การส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่มีการฝึกอบรม ศึกษาดูงานเพื่อทำให้เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์จริงในการทำนา หรือมีโครงการทำแปลงเรียนรู้โดยให้เจ้าหน้าที่ได้ฝึกปฏิบัติจริงในพื้นที่ การส่งเสริมให้มีการจัดทำแปลงต้นแบบเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในชุมชน การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งธนาคารที่ดินเพื่อจัดการปัญหาที่ดินหลุดจากมือเกษตรกร

(4) *กลยุทธ์เชิงรับ* ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่มาประยุกต์ใช้ การส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการที่มีเงินสนับสนุน หรือปัจจัยสนับสนุนการผลิต เพื่อลดต้นทุนและเป็นการบริหารจัดการแหล่งเงินทุน การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนา หรือส่งเสริมให้มีการปลูกพืชอื่นๆ ทดแทนการทำนา การส่งเสริมให้มีกองทุนจัดการปัญหาหนี้ในระบบและนอกระบบให้กับเกษตรกร การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว และส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตข้าว การส่งเสริมให้มีการจัดอบรมให้ความรู้การผลิตข้าวให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน พร้อมกับบูรณาการหน่วยงานกระทรวงเกษตรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ มีข้อมูลที่ถูกต้องในการทำนา เพื่อลดปัญหาความแปรปรวนของสภาพอากาศ ปัญหา

ปริมาณน้ำที่ใช้ในการทำนาไม่เพียงพอในอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้น การส่งเสริมการรวมกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ มีการบริหารที่ดี มีการประชาสัมพันธ์กลุ่มเข้าถึงสมาชิกทุกฝ่าย มีคณะกรรมการเข้าถึงหน่วยงานของภาครัฐ และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมการเพิ่มแหล่งกักเก็บน้ำในการทำนามีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ และต้องมีการบริหารจัดการที่ถูกต้อง เหมาะสมในพื้นที่ การส่งเสริมการปลูกพืชใช้น้ำน้อย ลดความเสี่ยงไม่มีน้ำเพียงพอในการทำนา ส่งเสริมการเพิ่มจำนวนแปลงสาธิต แปลงเรียนรู้ในการปลูกข้าวให้เกษตรกรเรียนรู้มากยิ่งขึ้น การส่งเสริมให้มีโครงการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรรายบุคคลให้มากยิ่งขึ้น การส่งเสริมการฝึกอบรม ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรผ่านการทดลองทำนาจริงในพื้นที่ ภาครัฐหาตลาดข้าวสารให้เกษตรกรในพื้นที่

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่ สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ความต้องการและข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ อภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่

จากการศึกษาพบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทายส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 58.52 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสถานะสมรส มีจำนวนสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 3.62 คน สอดคล้องกับ งานวิจัยของวิจิตร จาโรโมประถัมภ์ (2564) ที่ศึกษาเรื่อง กระบวนการผลิตข้าวของชาวนาในพื้นที่อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท พบว่า ส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 51-60 ปี จบการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา

สมาชิกนาแปลงใหญ่ทั้งหมดประกอบอาชีพทำนา รองลงมาประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 152,252.81 บาท มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 56,430.30 บาท มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.13 คน มีพื้นที่ทำนาเป็นของตนเองเฉลี่ย 24.74 ไร่ มีพื้นที่ทำนาเป็นที่ดินเช่าเฉลี่ย 11.8 ไร่ ซึ่งมีพื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมดเฉลี่ย 36.54 ไร่ ส่วนใหญ่ใช้แหล่งเงินทุนตนเอง รองลงมาใช้แหล่งเงินทุนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

จากผลการศึกษา สรุปได้ว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทายส่วนใหญ่อายุค่อนข้างสูงและวุฒิการศึกษาตามภาคบังคับ ควรส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสนใจทำนา และนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ เพื่อสืบทอดการทำนาและเรียนรู้ประสบการณ์การทำนาจากรุ่นสู่รุ่น

2.2 สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

จากการศึกษาพบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทายส่วนใหญ่ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของตนเอง สมาชิกทั้งหมดปลูกข้าวโดยวิธีการหว่านแห้ง ใช้แหล่งน้ำจากน้ำฝน รองลงมาใช้แหล่งน้ำจากบ่อบาดาล ส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมี ไม่ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรู ส่วนใหญ่ฉีดพ่นเองสารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรูเอง สมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทายทั้งหมดใช้แรงงานในครัวเรือน มีเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยใช้รถเกี่ยว มีผลผลิตข้าวเปลือกต่อไร่เฉลี่ย 354.21 กิโลกรัม มีค่าเตรียมดินเฉลี่ย 544.44 บาท ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 391.29 บาท ค่าปุ๋ยเคมี/อินทรีย์/ฮอร์โมนเฉลี่ย 629.66 บาท ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลงเฉลี่ย 25.25 บาท ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืชเฉลี่ย 49.02 บาท ค่าแรงงานเฉลี่ย 907.78 บาท ค่าเช่าที่ดินเฉลี่ย 260.00 บาท ค่าเก็บเกี่ยวข้าวเฉลี่ย 581.35 บาท ค่าอื่นๆ(ค่าขนส่ง)เฉลี่ย 240.40 บาท

สำหรับปัญหาการผลิตข้าว จากการศึกษพบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทายมีปัญหาในเรื่องของสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าวอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ ต้นทุนการสร้างแหล่งน้ำและกักเก็บน้ำเพื่อการปลูกข้าวมีราคาแพง และปัญหาที่สำคัญ จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ/ไม่สามารถควบคุมได้ขาดแคลนน้ำในการผลิตข้าว ดินขาดความอุดมสมบูรณ์และสมาชิกนาแปลงใหญ่ขาดความรู้ในการปรับปรุงบำรุงดิน

สมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทายมีปัญหาการจัดการผลิตและตลาดข้าวอยู่ในระดับมาก จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ ผลผลิตมีราคาตกต่ำ/ราคาขายไม่แตกต่างจากการผลิตข้าวทั่วไป แหล่งจำหน่ายผลผลิต/ปัจจัยการผลิตข้าวไม่สะดวก ขาดแคลนเงินทุน ต้นทุนปัจจัยการผลิตราคาสูง และสมาชิกนาแปลงใหญ่ไม่มีลานตากข้าว ควรส่งเสริมให้มีศูนย์จำหน่ายและแปรรูปข้าวเปลือกในพื้นที่ การส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือกที่ทำให้มีรายได้สูง การส่งเสริมแหล่งเงินทุนในระบบที่ถูกกฎหมายให้เกษตรกร เพื่อไม่ให้เกษตรกรเป็นหนี้นอกระบบ รวมไปถึงการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต

2.3 การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

จากการศึกษาพบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาแยกรายละเอียดออกแต่ละประเด็นพบว่า

2.3.1 จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติประจำ เกินร้อยละ 60 เพียง 1 ประเด็น คือ การกำจัดต้นของข้าวพันธุ์อื่นปน

2.3.2 จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติประจำ ร้อยละ 50 – 59.9 จำนวน 4 ประเด็น เรียงตามลำดับ ได้แก่ สถานที่เก็บรวบรวม และสถานที่เก็บรักษาต้องถูกสุขลักษณะ สะอาด และมีการถ่ายเทอากาศดี การลดความชื้นภายใน 24 ชั่วโมง หลังการเก็บเกี่ยว สำหรับการซื้อ

ขายต้องไม่เกิน 15% และสำหรับการเก็บรักษาต้องไม่เกิน 14% การเก็บเกี่ยวผลผลิตมีการเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสม และการเก็บเกี่ยวอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดการปนของข้าวพันธุ์อื่น

2.3.3 จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติประจำ ร้อยละ 40 – 49.9 จำนวน 6 ประเด็น ได้แก่ การใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีและมีคุณภาพ เหมาะสม กับพื้นที่ ในอัตราที่เหมาะสมทำให้มีผลผลิตมากขึ้น แหล่งน้ำ /ใช้แหล่งน้ำที่ไม่มีการปนเปื้อน พื้นที่ปลูก /เลือกพื้นที่ที่ไม่มีวัชต่อนตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้าง หรือปนเปื้อนในข้าว การวิเคราะห์ดินเพื่อทราบความต้องการใช้ปุ๋ย เน้นการปรับปรุงหน้าดิน โดยการไถกลบตอซัง เร่งการฟู พังสลายตัว ไม่เผาฟาง นำ มูลสัตว์มาใช้ประโยชน์ในการ ปรับปรุงบำรุงดิน การเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์ และการบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล/มีการบันทึกข้อมูลตามข้อกำหนด

2.3.4 จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติประจำ ร้อยละ 30 – 39.9 มีจำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ การสำรวจการเข้าทำลายของศัตรูพืชที่ป้องกันกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้วัชต่อนตรายทางการเกษตรใช้ตามคำแนะนำของกรมการข้าว หรือ กรมวิชาการเกษตร และคำแนะนำในฉลากที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้อง

2.3.5 จำนวนสมาชิกนาแปลงใหญ่มีการปฏิบัติประจำ ต่ำกว่าร้อยละ 30 มีจำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ การตรวจสอบแปลงนาก่อนการใช้ปุ๋ยเคมีและควรใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสมไม่ใส่เกินความ ต้องการของพืชและดินเพื่อไม่ให้สิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ และการตรวจสอบแปลงนาก่อนฉีดพ่นสารป้องกัน กำจัดศัตรูข้าวและฉีดพ่นให้ถูกวิธีและในปริมาณที่เหมาะสม ควรใช้ร่วมกับสารชีวภาพ เพื่อรักษาสมดุลธรรมชาติและประหยัดค่าใช้จ่าย

จากผลการศึกษา แสดงให้เห็นว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทายส่วนใหญ่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวอยู่ในระดับบ่อยครั้ง ควรส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาที่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

2.4 ความต้องการและข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

จากการศึกษาพบว่า สมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทายมีความต้องการการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การจัดเตรียมดิน/เตรียมพื้นที่ที่ใช้ในการปลูกข้าว ความรู้เกี่ยวกับป้องกันกำจัดการควบคุมวัชพืชในแปลงผลิตข้าว ความรู้และนวัตกรรม เทคโนโลยี เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำที่ใช้ในการผลิตข้าว ความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ เกี่ยวกับป้องกันการระบาดของโรคข้าว ความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ เกี่ยวกับป้องกันการระบาดของแมลงศัตรูข้าว และการผลิตข้าวแบบครบวงจร แสดงให้เห็นว่าสมาชิกนาแปลงใหญ่ยังขาดความรู้ในการจัดการแปลงนาอย่างเป็นระบบและ

นวัตกรรม เทคโนโลยีจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่มาก จึงควรจัดกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ

2.5 แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

2.5.1 การลดต้นทุนการผลิต ประกอบด้วย

1) *กลยุทธ์เชิงแก้ไข* ประกอบด้วย การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในการจัดการพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การสร้างรายได้ที่มากขึ้น การส่งเสริมให้มีการอบรมในเรื่องการทำนาให้มีผลผลิตที่มากขึ้น มีรายได้ที่มากขึ้น หรือส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือกที่ทำให้มีรายได้สูง การส่งเสริมแหล่งเงินทุนในระบบที่ถูกกฎหมายให้เกษตรกร เพื่อไม่ให้เกษตรกรเป็นหนี้นอกระบบ การส่งเสริมการลดการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูข้าวและโรคข้าว มีการใช้ที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อลดต้นทุนในการทำนา การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ทุกคนต้องได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว การส่งเสริมให้มีโครงการทำนาอย่างยั่งยืน การส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรม ศึกษาดูงานเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำนา การส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสนใจทำนาและนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ การส่งเสริมให้มีโครงการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น

2) *กลยุทธ์เชิงป้องกัน* ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการการผลิตข้าวที่เหมาะสมที่สุด ใช้วิธีการลดต้นทุนการผลิตมากที่สุดและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมให้มีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์โซลาร์เซลล์ทดแทนการใช้เครื่องสูบน้ำที่ใช้น้ำมันเชื้อเพลิง การส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ และปุ๋ยอินทรีย์ ที่ผลิตและหาได้จากในพื้นที่ การส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ทำนาแบบเปียกสลับแห้ง การส่งเสริมการเฝ้าติดตามการปลูกพืชบำรุงดินลดการใช้ปุ๋ยเคมี

2.5.2 *การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต* กลยุทธ์เชิงรุก ได้แก่ การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตข้าว การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลในด้านการทำงานต่าง ๆ เช่น วิธีการเพาะปลูกพันธุ์ข้าว สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ทำเกษตร การตลาด ผ่านทุกช่องทางการสื่อสาร การส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำงานที่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น นโยบายลดราคาน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อการเกษตร เป็นต้น

2.5.3 การพัฒนาคุณภาพ ประกอบด้วย

1) *กลยุทธ์เชิงป้องกัน* ได้แก่ การส่งเสริมให้เกิดการแปรรูปข้าว เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าและลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพการเกษตร การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับมาตรฐานการผลิตข้าว ทำให้ข้าวเป็นที่ต้องการของตลาด การส่งเสริมให้มีศูนย์จำหน่ายและแปรรูปข้าวเปลือกในพื้นที่ การส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ทำนาแบบเปียกสลับแห้ง การส่งเสริมการ

ไกลอบตอซัง การส่งเสริมการปลูกพืชบำรุงดินลดการใช้ปุ๋ยเคมี การส่งเสริมให้มีการจัดทำแปลงต้นแบบเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในชุมชน

2) *กลยุทธ์เชิงรับ* ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่มาประยุกต์ใช้ การส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการที่มีเงินสนับสนุน หรือปัจจัยสนับสนุนการผลิต เพื่อลดต้นทุนและเป็นการบริหารจัดการแหล่งเงินทุน การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนา หรือส่งเสริมให้มีการปลูกพืชอื่นๆ ทดแทนการทำนา การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับรองมาตรฐานการผลิตข้าว และส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตข้าว การส่งเสริมให้มีการจัดอบรมให้ความรู้การผลิตข้าวให้ได้รับรองมาตรฐาน พร้อมกับบูรณาการหน่วยงานกระทรวงเกษตรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ มีข้อมูลที่ต้องใช้ในการทำนา เพื่อลดปัญหาความแปรปรวนของสภาพอากาศ ปัญหาปริมาณน้ำที่ใช้ในการทำนาไม่เพียงพอในอนาคตที่อาจเกิดขึ้น การส่งเสริมการรวมกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ มีการบริหารที่ดี มีการประชาสัมพันธ์กลุ่มเข้าถึงสมาชิกทุกฝ่าย มีคณะกรรมการเข้าถึงหน่วยงานของภาครัฐ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมการเพิ่มแหล่งกักเก็บน้ำในการทำนา มีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ และต้องมีการบริหารจัดการที่ถูกต้อง เหมาะสมในพื้นที่ การส่งเสริมการเพิ่มจำนวนแปลงสาธิต แปลงเรียนรู้ในการปลูกข้าวให้เกษตรกรเรียนรู้มากยิ่งขึ้น การส่งเสริมให้มีโครงการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรรายบุคคลให้มากยิ่งขึ้น การส่งเสริมการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรผ่านการทดลองทำนาจริงในพื้นที่ ภาครัฐหาตลาดข้าวสารให้เกษตรกรในพื้นที่

2.5.4 การตลาด *กลยุทธ์เชิงรุก* ได้แก่ การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตข้าว การส่งเสริมการแปรรูปข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า และเป็นการเพิ่มทางเลือกการบริโภคให้กับประชาชน การประชาสัมพันธ์ประโยชน์การบริโภคข้าวในพื้นที่ตนเอง (ภายในจังหวัด) การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลการทำนาด้านต่าง ๆ เช่น วิธีการเพาะปลูกพันธุ์ข้าว สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ทำการเกษตร การตลาด ผ่านทุกช่องทางสื่อสาร การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

2.5.5 การบริหารจัดการ *กลยุทธ์เชิงแก้ไข* ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในการจัดการพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การสร้างรายได้ที่มากขึ้น การส่งเสริมให้มีการอบรมในเรื่องการทำนาให้มีผลผลิตที่มากขึ้น มีรายได้ที่มากขึ้น หรือส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือกที่ทำให้มีรายได้สูง การส่งเสริมแหล่งเงินทุนในระบบที่ถูกกฎหมายให้เกษตรกรเพื่อไม่ให้เกษตรกรเป็นหนี้นอกระบบ การส่งเสริมการลดการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูข้าวและโรคข้าว มีการใช้ที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อลดต้นทุนในการทำนา การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ทุกคนต้องได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว การส่งเสริมให้มีโครงการทำนาอย่างยั่งยืน การส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรม ศึกษาดูงานเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำนา การ

ส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสนใจทำนา และนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ การส่งเสริมให้มีโครงการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ความรู้การทำนา สมาชิกนาแปลงใหญ่ ร้อยละ 61.2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาร้อยละ 32.0 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือปวช. จะเห็นได้ว่าเป็นเพียงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงควรส่งเสริมให้มีการศึกษาเฉพาะทางกว่า เพื่อเพิ่มความรู้และประสบการณ์ทำให้การทำนามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.1.2 แรงงานในครัวเรือน มีค่าเฉลี่ย 2.75 คน ซึ่งถือว่ามิต่ำน้อย เพราะถ้ามีแรงงานในครัวเรือนเยอะในระดับที่เหมาะสม 3-4 คน จะช่วยให้การทำนาเกษตรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.1.3 พื้นที่ทำนา เป็นที่ดินเช่าเฉลี่ย 11.8 ไร่ จะเห็นได้ว่าเกษตรกรมีต้นทุนการผลิตที่เพิ่มมากขึ้น จึงควรส่งเสริมให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยการให้สิทธิพิเศษสำหรับเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร องค์กรเกษตรกร เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถซื้อที่ดินผ่านการผ่อนชำระ ซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น สินเชื่อเพื่อปรับโครงสร้างการผลิตการเกษตรสู่ความยั่งยืน เป็นต้น

3.1.4 รายได้ครัวเรือนต่อปี ในภาคการเกษตร มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 100,112.36 บาท และนอกภาคการเกษตร มีรายได้เฉลี่ย 56,430.30 บาท รายได้ทั้งหมดรวมกันยังถือว่ามิต่ำน้อย ดังนั้น ควรส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้ที่สูงขึ้น โดยการเพิ่มช่องทางการแปรรูปสินค้าเกษตร ส่งเสริมการส่งออกสินค้าเกษตร ส่งเสริมการผลิตข้าวมีคุณภาพดี เป็นต้น

3.1.5 การบริหารจัดการน้ำ หน่วยงานชลประทาน หน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเกษตรกรในพื้นที่ ควรมีแผนการจัดการสรรน้ำที่ชัดเจน เพิ่มแหล่งน้ำที่ใช้ทำการเกษตร มีการจัดสรรแบ่งปันพื้นที่ ส่งเสริมการปลูกพืชที่หลากหลาย อาทิ พืชที่ใช้น้ำน้อยแทนการปลูกข้าวเพื่อลดความเสี่ยงในเรื่องการขาดแคลนน้ำเพาะปลูก

3.1.6 แนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ โดยเลือกประเด็นที่มีความสำคัญ โดยมีผลกระทบเท่ากับหรือมากกว่า 3 ประเด็น จากทั้งหมด 5 ประเด็นที่เกี่ยวข้อง (การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พัฒนาคุณภาพ

การตลาด การบริหารจัดการ) ได้ผลการวิเคราะห์และเป็นแนวทางการส่งเสริมที่ควรให้ความสำคัญก่อน มีดังนี้

1) *กลยุทธ์เชิงรุก* มี 4 ประเด็น ได้แก่ การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการผลิตข้าว การส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาที่มีประสิทธิภาพ การเพิ่มการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มากยิ่งขึ้นและภาครัฐควรสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น มีนโยบายลดราคาน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อเกษตรกร และการส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลในด้านการทำนาต่างๆ เช่น วิธีการเพาะปลูกพันธุ์ข้าว สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำที่ใช้ทำการเกษตร การตลาด ผ่านทุกช่องทางการสื่อสาร

2) *กลยุทธ์เชิงแก้ไข* มี 9 ประเด็น ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในการจัดการพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เกิดการสร้างรายได้ที่มากขึ้น การอบรมในเรื่องการทำนาปรังให้มีผลผลิตที่มากขึ้น มีรายได้ที่มากขึ้น หรือส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือกที่ทำให้มีรายได้สูง การส่งเสริมแหล่งเงินทุนในระบบที่ถูกกฎหมายให้เกษตรกร เพื่อไม่ให้เกษตรกรเป็นหนี้นอกระบบ การส่งเสริมการลดการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูข้าวและโรคข้าว มีการใช้ที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อลดต้นทุนในการทำนา การส่งเสริมให้ได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว การส่งเสริมให้มีโครงการทำนาอย่างยั่งยืน การส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรม ศึกษาดูงานเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำนา การส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสนใจทำนา และนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ และการส่งเสริมให้มีโครงการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น

3) *กลยุทธ์เชิงป้องกัน* มี 11 ประเด็น ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการการผลิตข้าวที่เหมาะสมที่สุด ใช้วิธีการลดต้นทุนการผลิตมากที่สุด และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมให้มีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์โซลาร์เซลล์ทดแทนการใช้เครื่องสูบน้ำที่ใช้ น้ำมันเชื้อเพลิง การส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ และปุ๋ยอินทรีย์ ที่ผลิตและหาได้จากในพื้นที่ การส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ทำนาแบบเปียกสลับแห้ง การส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การส่งเสริมการปลูกพืชบำรุงดินลดการใช้ปุ๋ยเคมี การส่งเสริมให้เกิดการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าและลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพการเกษตร การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับมาตรฐานการผลิตข้าว ทำให้ข้าวเป็นที่ต้องการของตลาด การส่งเสริมให้มีการปลูกพืชที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยงในด้านรายได้ การส่งเสริมให้มีศูนย์จำหน่ายและแปรรูปข้าวเปลือกในพื้นที่ และการส่งเสริมให้มีการจัดทำแปลงต้นแบบเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในชุมชน

4) *กลยุทธ์เชิงรับ* มี 11 ประเด็น ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่มาประยุกต์ใช้ การส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการที่มีเงิน

สนับสนุน หรือปัจจัยสนับสนุนการผลิต เพื่อลดต้นทุน และเป็นการบริหารจัดการแหล่งเงินทุน การส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำนาปรัง หรือส่งเสริมให้มีการปลูกพืชอื่น ๆ ทดแทนการทำนาปรัง การส่งเสริมให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับรองมาตรฐานการผลิตข้าว และส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตข้าว การส่งเสริมให้มีการจัดอบรมให้ความรู้การผลิตข้าวให้ได้รับรองมาตรฐาน พร้อมกับบูรณาการหน่วยงานกระทรวงเกษตรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ มีข้อมูลที่ถูกต้องในการทำนา เพื่อลดปัญหาความแปรปรวนของสภาพอากาศ ปัญหาปริมาณน้ำที่ใช้ในการทำนาไม่เพียงพอในอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้น การส่งเสริมการรวมกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ มีการบริหารที่ดี มีการประชาสัมพันธ์กลุ่มเข้าถึงสมาชิกทุกฝ่าย มีคณะกรรมการเข้าถึงหน่วยงานของภาครัฐ และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมการเพิ่มแหล่งกักเก็บน้ำในการทำนา มีการใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ และต้องมีการบริหารจัดการที่ถูกต้อง เหมาะสมในพื้นที่ การส่งเสริมการเพิ่มจำนวนแปลงสาธิต แปลงเรียนรู้ในการปลูกข้าวให้เกษตรกรเรียนรู้มากยิ่งขึ้น การส่งเสริมให้มีโครงการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรรายบุคคลให้มากยิ่งขึ้น การส่งเสริมการฝึกอบรม ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรผ่านการทดลองทำนาจริงในพื้นที่ และภาครัฐจัดหาตลาดข้าวสารให้เกษตรกรในพื้นที่

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างในพื้นที่อื่นๆ เพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบและหาความสัมพันธ์กัน

3.2.2 ควรมีการสัมภาษณ์ถึงประเด็นอื่นๆ เช่น วัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมกลุ่มนาแปลงใหญ่ของเกษตรกร เพื่อที่จะได้นำความต้องการของเกษตรกรมาทำเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเกษตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

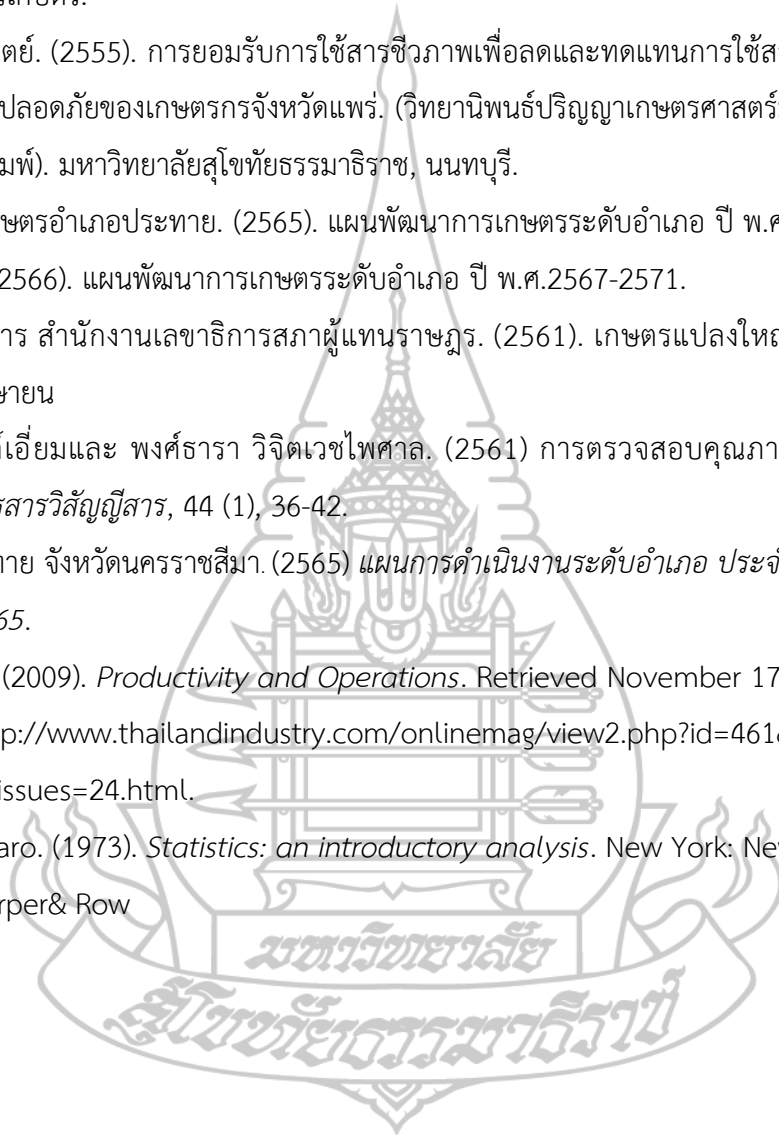
มหาวิทยาลัย

ศรีอยุธยาธรรมาภิบาล

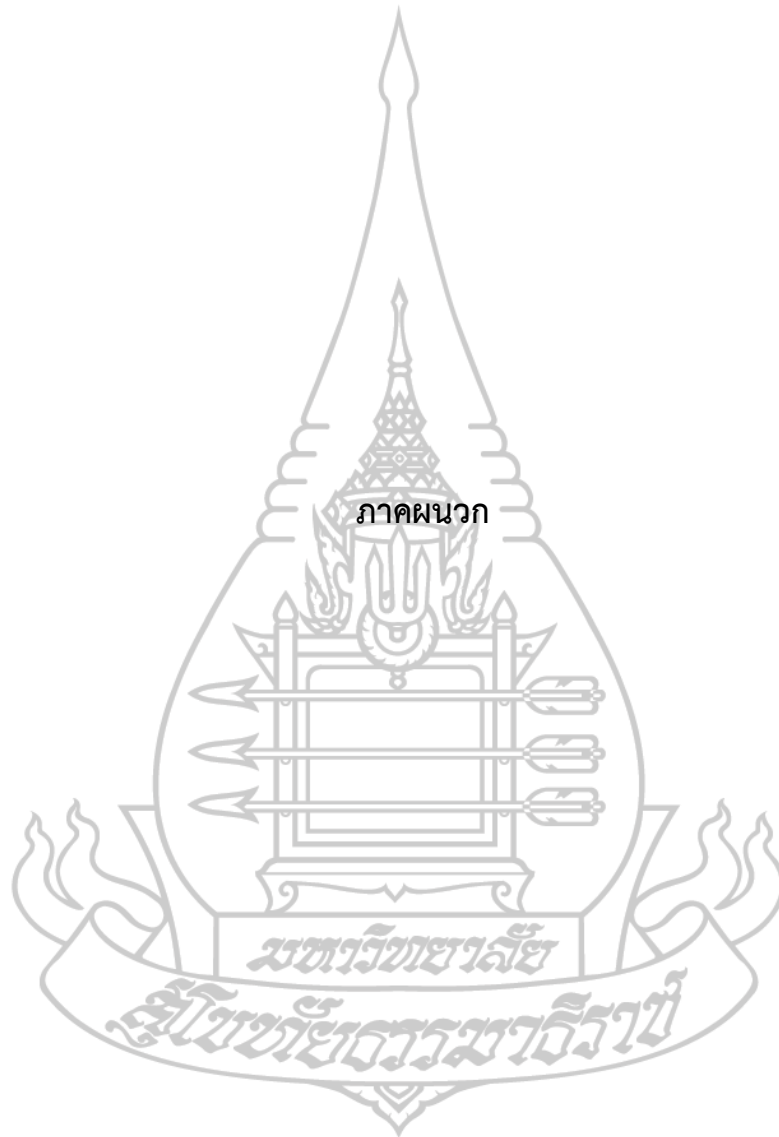
บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาที่ดิน. (2566). *ข้อมูลทรัพยากรดิน*. สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2567 จาก <http://lddcatalog.ddd.go.th/group/soil>
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2558). *คู่มือการดำเนินงานการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบแปลงใหญ่ ปีงบประมาณ 2558*.
- _____. (2566). *สถิติข้อมูลการขึ้นทะเบียนเกษตรกรกรเชิงแผนที่*. สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2567 จาก <https://ictc.doae.go.th/farmer-map>.
- _____. (2560). *หลักการส่งเสริมการเกษตร*. สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2567 จาก <http://www.k-station.doae.go.th>.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2566). *ระบบแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุกออนไลน์* : สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2567 จาก <http://agri-map-online.moac.go.th>.
- เจตพนธ์ สมศรีมี (2560). *แนวทางการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ของเกษตรกรสมาชิก โครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุดรธานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ไม้ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ชนนิภา ทองรอด, สัจจา บรรจงศิริ, และบำเพ็ญ เขียวหวาน. (2561). *แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านทับยา จังหวัดสิงห์บุรี. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8 (หน้า 1843-1855)*. นนทบุรี:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2567, จาก เว็บไซต์ : <https://sac.kku.ac.th>.
- ดุขฎิ ฌ ลำปาง. 2553. *เอกสารฝึกอบรมหลักสูตร การเสริมทักษะด้านการส่งเสริมการประมง. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ เกษตรและส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์. (2563). *แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร. ในประมวลสาระชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 4, หน้า 1-70)*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พิชญากค์ จันทร์นิยมาธรณ์. (2559). *การพัฒนาสื่อเพื่อการเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและ ลดต้นทุนการผลิตข้าว ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) ของเกษตรกรในจังหวัดสุพรรณบุรี. (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิตเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาชนบท ภาควิชาเทคโนโลยีชนบท)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- ไพบูรณ์ คะเชนทพรพงศ์ (2557). ภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. *วารสารนิเทศศาสตร์ สุโขทัยธรรมาธิราช*, 4(8)(ตุลาคม 2557), 58-88.
- สมชาย ชาญณรงค์กุล. (2560). *สัมฤทธิ์ผลของการพัฒนาเกษตรแปลงใหญ่*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สุธีรา สถาปัตยกรรม. (2555). การยอมรับการใช้สารชีวภาพเพื่อลดและทดแทนการใช้สารเคมีในการผลิตพืชปลอดภัยของเกษตรกรจังหวัดแพร่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สำนักงานเกษตรอำเภอประทาย. (2565). *แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ ปี พ.ศ.2566-2570*. _____ . (2566). *แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ ปี พ.ศ.2567-2571*.
- สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). *เกษตรแปลงใหญ่*. สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน
- อารยา องค์กรเอี่ยมและ พงศ์ธรรมา วิจิตเวชไพศาล. (2561) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย. *วารสารวิสิญ์สาร*, 44 (1), 36-42.
- อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา. (2565) *แผนการดำเนินงานระดับอำเภอ ประจำปีงบประมาณ 2565*.
- Insorn, W. (2009). *Productivity and Operations*. Retrieved November 17, B.E.2559 from <http://www.thailandindustry.com/onlinemag/view2.php?id=461&section=4&issues=24.html>.
- Yamane Taro. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: New York: Harper& Row

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมมาธิราช

ภาคผนวก ก
เครื่องมือการวิจัย

เลขที่แบบสัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัยวิทยานิพนธ์

เรื่อง การส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่
ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา

คำชี้แจง

- แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการส่งเสริมเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา คำตอบจากการสัมภาษณ์ในการศึกษาวิจัยนี้ จะใช้ประกอบการจัดทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร และเป็นแนวทางในการส่งเสริมสมาชิกนาแปลงใหญ่ให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตข้าว จึงขอความร่วมมือท่านให้ข้อมูลที่ เป็นความจริง หรือตามความคิดเห็นของท่าน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง
- แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 4 ตอน ได้แก่
  - ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่
  - สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่
  - การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว
  - ความต้องการและข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

ในโอกาสนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณในความร่วมมือของท่านครั้งนี้เป็นอย่างสูง

นายสัมพันธ์ คงมันกลาง

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่

คำชี้แจง ผู้สัมภาษณ์อ่านคำถามให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ฟัง และทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ต้องการ หรือเขียนข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้ตามความเป็นจริง

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกนาแปลงใหญ่

1.1.1 เพศ	☐ 1 ชาย	☐ 2 หญิง	A111
1.1.2 อายุ..... ปี (จำนวนเต็ม)			A112
1.1.3 ระดับการศึกษา			A113
	☐ 1 ไม่ได้เรียนหนังสือ	☐ 2 ประถมศึกษา	

☐ 3 มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ 4 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
☐ 5 อนุปริญญา/ปวส.	☐ 6 ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
☐ 7 สูงกว่าปริญญาตรี	☐ 8 อื่น ๆ ระบุ.....

1.1.4 สถานภาพการสมรส A114

- 1 โสด   2 สมรส   3 หย่า/หม้าย

1.1.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ..... คน (รวมผู้ตอบแบบสัมภาษณ์) A115

1.2 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกนาแปลงใหญ่

1.2.1 การประกอบอาชีพของครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1) ทำนา	A1211
☐ 2) ค้าขาย	A1212
☐ 3) ลูกจ้าง/พนักงานบริษัท	A1213
☐ 4) ประมง	A1214
☐ 5) เลี้ยงสัตว์	A1215
☐ 6) รับจ้าง	A1216
☐ 7) รับราชการ	A1217
☐ 8) อื่น ๆ ระบุ.....	A1218

1.2.2 รายได้ครัวเรือนต่อปี ..... บาท

☐ 1) รายได้จากภาคการเกษตรต่อปี..... บาท	A1221
☐ 2) รายได้จากนอกภาคการเกษตรต่อปี .....บาท	A1222

1.2.3 สภาพการถือครองที่ดิน รวม.....ไร่ (เฉพาะพื้นที่ทำการเกษตร)

☐ 1) พื้นที่ตนเอง จำนวน.....ไร่	A1231
☐ 2) พื้นที่เช่า จำนวน.....ไร่	A1232
☐ 3) อื่น ๆ ระบุ จำนวน.....ไร่	A1233

1.2.4 แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการทำการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1) ทุนตนเอง	A1241
☐ 2) ธ.ก.ส.	A1242
☐ 3) สหกรณ์	A1243
☐ 4) กองทุนหมู่บ้าน	A1244
☐ 5) นายทุน/พ่อค้าคนกลาง	A1245
☐ 6) ธนาคารอื่นๆ	A1246
☐ 7) กลุ่มสมาชิกนาแปลงใหญ่	A1247

- 8) อื่น ๆ ระบุ..... A1248
- 1.2.5 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร A1251
- 2) สหกรณ์การเกษตร A1252
- 3) กลุ่มลูกค้า ธกส. A1253
- 4) กองทุนหมู่บ้าน A1254
- 5) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน A1255
- 6) กลุ่มส่งเสริมอาชีพ A1256
- 7) อื่น ๆ ระบุ..... A1257
- 1.2.6 จำนวนแรงงานในครัวเรือน .....คน A126
- 1.2.7 ประสบการณ์การทำงาน..... ปี (นับถึงปีปัจจุบัน) A127
- 1.2.8 การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าว A128
- 1) ไม่เคย   2) เคย จำนวน.....ครั้ง/ปี A1281

ตอนที่ 2 สภาพและปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

คำชี้แจง ผู้สัมภาษณ์อ่านคำถามให้สมาชิกนาแปลงใหญ่ฟัง และทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( )
หน้าข้อความที่ต้องการ หรือเขียนข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้ตามความเป็นจริง

2.1 สภาพการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

2.1.1 แหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1) ตัวเอง B2111
- 2) ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว B2112
- 3) ร้านค้าพาณิชย์ B2113
- 4) เพื่อนบ้าน B2114
- 5) หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน B2115
- 6) อื่น ๆ ระบุ..... B2116

2.1.2 รูปแบบลักษณะวิธีการปลูกข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1) ปักดำ B2121
- 2) หว่านแห้ง B2122
- 3) หว่านน้ำตม B2123
- 4) หยอดแห้ง B2124

- 5) อื่น ๆ ระบุ..... B2125
- 2.1.3 แหล่งน้ำที่ใช้ในการทำนา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1) แหล่งน้ำธรรมชาติ B2131
- 2) น้ำชลประทาน B2132
- 3) น้ำฝน B2133
- 4) น้ำบ่อบาดาล B2134
- 5) สระน้ำผิวดิน B2135
- 6) อื่น ๆ ระบุ..... B2136
- 2.1.4 ลักษณะการใช้ปุ๋ยในนาข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1) ปุ๋ยเคมี B2141
- 2) ปุ๋ยอินทรีย์ B2142
- 3) ปุ๋ยคอก B2143
- 4) ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยคอก B2144
- 5) ปุ๋ยเคมีร่วมกับน้ำหมัก/ปุ๋ยหมัก B2145
- 6) น้ำหมัก/ปุ๋ยหมัก B2146
- 7) อื่น ๆ ระบุ..... B2147
- 2.1.5 การใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรู
- 1 ไม่ใช้สารเคมี B215
- 2 ใช้
- 1) ฉีดพ่นเอง B21521
- 2) จ้างแรงงานฉีดพ่น B25122
- 3) อื่นๆ ระบุ..... B25123
- 2.1.6 การจ้างแรงงานในการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1) แรงงานในครัวเรือน B2161
- 2) จ้างแรงงานในชุมชน B2162
- 3) อื่น ๆ ระบุ..... B2163
- 2.1.7 การเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1) แรงงานคน B2171
- 2) รถเกี่ยว B2172
- 3) อื่น ๆ ระบุ..... B2173
- 2.1.8 ปริมาณผลผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ ..... กิโลกรัมต่อไร่ B218
- 2.1.9 ต้นทุนในการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่..... (บาท/ต่อไร่) B219

- 1) ค่าเตรียมดิน ..... บาท/ไร่ B2191
- 2) ค่าเมล็ดพันธุ์ ..... บาท/ไร่ B2192
- 3) ค่าปุ๋ยเคมี/อินทรีย์/ฮอร์โมน ..... บาท/ไร่ B2193
- 4) ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลง ..... บาท/ไร่ B2194
- 5) ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช ..... บาท/ไร่ B2195
- 6) ค่าแรงงาน ..... บาท/ไร่ B2196
- 7) ค่าเช่าที่ดิน ..... บาท/ไร่ B2197
- 8) ค่าเก็บเกี่ยว ..... บาท/ไร่ B2198
- 9) อื่น ๆ (ระบุ) ..... บาท/ไร่ B2199

2.1.10 แหล่งจำหน่ายผลผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1) จำหน่ายให้โรงสีโดยตรง B21101
- 2) จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลาง B21102
- 3) จำหน่ายผ่านสหกรณ์ B21103
- 4) อื่น ๆ ระบุ..... B21104

2.2 ปัญหาการผลิตข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

คำชี้แจง ขอให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ประเด็นปัญหาของการผลิตข้าวตามความเป็นจริง

	ประเด็นปัญหา	ระดับปัญหา					
		ไม่มีปัญหา 0	น้อยที่สุด 1	น้อย 2	ปานกลาง 3	มาก 4	
สภาพการผลิต/สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตข้าว							
1)	พื้นที่ที่ใช้ในการปลูกข้าวไม่เหมาะสม เช่น ลาดเอียง/เชิงเขาลาดเท						B221
2)	พื้นที่ปลูกข้าวมีปัญหาน้ำท่วมขังซ้ำซาก						B222
3)	ปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอ/ไม่สามารถ ควบคุมได้ขาดแคลนน้ำในการผลิตข้าว						B223
4)	ต้นทุนการสร้างแหล่งน้ำและกักเก็บน้ำ เพื่อการปลูกข้าวมีราคาแพง						B224
5)	ดินขาดความอุดมสมบูรณ์						B225

	ประเด็นปัญหา	ระดับปัญหา					
		ไม่มี ปัญหา 0	น้อย ที่สุด 1	น้อย 2	ปาน กลาง 3	มาก 4	มาก ที่สุด 5
		21)	ปัญหาอื่น ๆ ระบุ 1) ..... 2) ..... 3) ..... 4) ..... 5)				

B2221

ตอนที่ 3 การปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่เป็นประเด็นการปฏิบัติของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

	ประเด็นการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ				
		ไม่ เคย 0	นาน ครั้ง 1	บ่อย ครั้ง 2	ทุก ครั้ง 3	
		3.1	แหล่งน้ำ / ใช้แหล่งน้ำที่ไม่มีการปนเปื้อน			
3.2	พื้นที่ปลูก / เลือกพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้าง หรือปนเปื้อนในข้าว					C32
3.3	การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรใช้ตามคำแนะนำของกรมการข้าว หรือ กรมวิชาการเกษตร และคำแนะนำในฉลากที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้อง					C33
3.4	การเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์					C34
3.5	มีการกำจัดต้นของข้าวพันธุ์อื่นปน					C35
3.6	สำรวจการเข้าทำลายของศัตรูพืชที่ป้องกันกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชอย่างมีประสิทธิภาพ					C36
3.7	การเก็บเกี่ยวผลผลิตมีการเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสม					C37

	ประเด็นการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ				
		ไม่	นาน	บ่อย	ทุก	
		เคย	ครั้ง	ครั้ง	ครั้ง	
		0	1	2	3	
3.8	เก็บเกี่ยวอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดการปนของข้าวพันธุ์อื่น					C38
3.9	ลดความชื้นภายใน 24 ชั่วโมง หลังการเก็บเกี่ยว สำหรับการซื้อขายต้องไม่เกิน 15% และสำหรับการเก็บรักษาต้องไม่เกิน 14%					C39
3.10	สถานที่เก็บรวบรวม และสถานที่เก็บรักษาต้องถูกสุขลักษณะ สะอาด และมีการถ่ายเทอากาศดี					C310
3.11	การบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล/มีการบันทึกข้อมูลตามข้อกำหนด					C311
3.12	การใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีและมีคุณภาพ เหมาะสม กับพื้นที่ในอัตราที่เหมาะสมทำให้มีผลผลิตมากขึ้น					C312
3.13	วิเคราะห์ดินเพื่อทราบความต้องการใช้ปุ๋ย เน้นการปรับปรุงหน้าดิน โดยการไถกลบตอซัง เร่งการผุ พังสลายตัว ไม่เผาฟาง นำ มูลสัตว์มาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงบำรุงดิน					C313
3.14	ตรวจสอบแปลงนาก่อนการใช้ปุ๋ยเคมี และควรใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสมไม่ใส่เกินความ ต้องการของพืชและดินเพื่อไม่ให้สิ้นเปลืองโดยเปล่า ประโยชน์					C314
3.15	ตรวจสอบแปลงนาก่อนฉีดพ่นสารป้องกัน กำจัดศัตรูข้าวและฉีดพ่นให้ถูกวิธีและในปริมาณที่ เหมาะสม ควรใช้ร่วมกับสารชีวภาพ เพื่อรักษาสมดุลธรรมชาติและประหยัดค่าใช้จ่าย					C315

ตอนที่ 4 ความต้องการและข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
ข้าวของสมาชิกนาแปลงใหญ่

4.1 ความต้องการของสมาชิกนาแปลงใหญ่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
ข้าว

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างทางขวามือตามที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลตามความ
ต้องการที่แท้จริงของการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

	ประเด็นความต้องการ	ระดับความต้องการ					
		น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด	
		1	2	3	4	5	
4.1.1 ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว							
1)	การผลิตข้าวแบบครบวงจร						D4111
2)	การจัดเตรียมดิน/เตรียมพื้นที่ที่ใช้ในการ ปลูกข้าว						D4112
3)	ความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ เกี่ยวกับป้องกัน การระบาดของโรคข้าว						D4113
4)	ความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ เกี่ยวกับป้องกัน การระบาดของแมลงศัตรูข้าว						D4114
5)	ความรู้และนวัตกรรมเกี่ยวกับการเก็บรักษา ผลผลิตและเมล็ดพันธุ์คุณภาพ						D4115
6)	ความรู้และนวัตกรรม เทคโนโลยี เกี่ยวกับ การบริหารจัดการน้ำที่ใช้ในการผลิตข้าว						D4116
7)	ความรู้เกี่ยวกับป้องกันกำจัดควบคุม วัชพืชในแปลงผลิตข้าว						D4117
8)	ความรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ ช่องทางการตลาดที่ เหมาะกับการผลิตข้าว						D4118
9)	อื่น ๆ ระบุ.....						D4119
4.1.2 การส่งเสริมการเกษตร							
1)	เจ้าหน้าที่เยี่ยมเยียนในพื้นที่เพื่อให้ความรู้ เรื่องการผลิตข้าว						D4121

	ประเด็นความต้องการ	ระดับความต้องการ					
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	
		1	2	3	4	5	
2)	การฝึกอบรมเรื่องการผลิตข้าว						D4122
3)	การศึกษาดูงานเรื่องการผลิตข้าว						D4123
4)	การสัมมนาเรื่องข้าวเพื่อรับความรู้ตามหลักวิชาการ						D4124
5)	การประชาสัมพันธ์ใช้สื่อออนไลน์ให้ความรู้เรื่องการผลิตข้าว เช่น เฟสบุ๊ก ยูทูบ หรือไลน์ เป็นต้น						D4125
6)	อื่น ๆ ระบุ.....						D4126
4.1.3 การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ							
1)	การสนับสนุนด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ / การพัฒนาสื่อในการประชาสัมพันธ์สินค้า						D4131
2)	หน่วยงานภาครัฐ/หน่วยงานภาคี ที่เกี่ยวข้องสนับสนุนด้านองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าว						D4132
3)	การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์ แหล่งเชื่อถือได้						D4133
4)	การสนับสนุนปัจจัยการผลิต/และจัดทำแปลงเรียนรู้การผลิตข้าวในพื้นที่						D4134
5)	การสนับสนุนแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ จากธนาคารของรัฐ						D4135
6)	อื่น ๆ ระบุ.....						D4136

4.2 ข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างทางขวามือตามให้ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลตามความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว

	ประเด็นข้อเสนอ	ระดับความคิดเห็น (เห็นด้วย)					
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	
		1	2	3	4	5	
4.2.1	การจัดทำแผนการเรียนรู้ในการผลิตข้าวอย่างต่อเนื่องตลอดฤดูการผลิต						D421
4.2.2	สมาชิกนาแปลงใหญ่มีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต						D422
4.2.3	แปลงเรียนรู้/หลักสูตรเรียนรู้จากสมาชิกนาแปลงใหญ่ผู้ปฏิบัติจริง และขยายสู่ชุมชนและเป็นเครือข่ายเครือข่าย						D423
4.2.4	การติดตามผลการนำองค์ความรู้กลับไปปฏิบัติในแปลงของสมาชิกนาแปลงใหญ่อย่างต่อเนื่อง						D424
4.2.5	การประเมินผลการนำองค์ความรู้กลับไปปฏิบัติในแปลงของสมาชิกนาแปลงใหญ่						D425
4.2.6	การประชาสัมพันธ์ผลการนำองค์ความรู้กลับไปปฏิบัติในแปลงของสมาชิกนาแปลงใหญ่ เพื่อสร้างการรับรู้ในพื้นที่						D426
4.2.7	การรวมกลุ่มในการผลิต จำหน่าย เพื่อคัดคุณภาพและสร้างมูลค่าเพิ่ม						D427
4.2.8	การพัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยีในการสนับสนุนการผลิตข้าวแบบครบวงจร						D428
4.2.9	การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกนาแปลงใหญ่เรียนรู้ในรูปแบบโรงเรียนสมาชิกนาแปลงใหญ่						D429
4.2.10	หน่วยงานภาครัฐควรมีการบูรณาการแผนงาน/งบประมาณร่วมกันเพื่อพัฒนาสมาชิกนาแปลงใหญ่อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น						D4210

	ประเด็นข้อเสนอ	ระดับความคิดเห็น (เห็นด้วย)				
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
		1	2	3	4	5
4.2.11	ข้อเสนออื่น ๆ ระบุ 1) ..... 2) ..... 3) ..... 4) ..... 5)					

D4211

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือตอบคำถามในครั้งนี้

ภาคผนวก ข

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือการวิจัย

มหาวิทยาลัย

สุโขทัยนครมหาสารคาม

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือการวิจัย

1. นายสุรพล ชมภู นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการผลิต สำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา
2. นายสุรเชษฐ์ จำพันธ์ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการผลิต สำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา
3. นายกษิต์เดช อิ่มเต็ม นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ รักษาการเกษตรอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา

This is Mendeley biography

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายสัมพันธ์ คงมันกลาง
วัน เดือน ปี เกิด	9 พฤศจิกายน 2529
สถานที่เกิด	อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (สัตวศาสตร์) มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2552
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

